

«Fremtiden ser svart ut»

- En studie av statushierarki, kollektivt minne og generasjoner i svartmetallmiljøet i Bergen.

Håvard Berentsen

Masteroppgave

Høsten 2014

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Sammendrag

Denne studien ser på hvilke mekanismer som er avgjørende for å bestemme statushierarkiet i svartmetallmiljøet i Bergen. Norsk svartmetall fikk enormt mye oppmerksomhet på 90-tallet grunnet flere kontroversielle hendelser. Dette omfatter flere kirkebranner, to drap, et selvmord, samt tilknytning til ekstreme ideologier som satanisme, odinisme og nynazisme. I de senere årene har man sett at miljøet har blitt mer eller mindre stuerent.

Det teoretiske utgangspunktet for oppgaven er Norbert Elias sine figurasjonsteoretiske arbeider. Utvalget består av to figurasjoner, hvor det blir skilt mellom de etablerte og nykommere. De etablerte var aktører som var aktive på 90-tallet, da det stormet som mest i miljøet. Nykommerne består av nye aktører på svartmetallscenen. Videre blir Elias og Scotson sin feltstudie av et engelsk industrisamfunn som viser hvordan sosial inklusjon og eksklusjon skjer mellom figurasjoner, basert på et statushierarki, brukt for å finne mekanismer for status.

Grunnet fortiden til miljøet, ble en tidsdimensjon inkludert i forhold til hvordan statushierarkiet er bygd opp. I den forbindelse ble Halbwachs teori om kollektivt minne, og generasjonsforskning basert på Mannheims teori og Edmunds og Turners analyser, anvendt.

Problemstillingen er: Vil man i svartmetallmiljøet i Bergen finne en sammenheng mellom hvordan status fordeler seg i miljøet, hvordan det kollektive minnet er med på å avgjøre status, og hvordan den fordeles i forhold til generasjoner?

Gjennom analysen blir det vist ulike dimensjoner som gir status, hvordan status kan legitimeres gjennom et kollektivt minne, og hvilke forskjeller som finnes mellom generasjonene. Man fant i grove trekk at de etablerte besitter en mye høyere status, enn nykommerne. Dette bildet nyanseres litt når man tar høyde for en historisk dimensjon. Gjennom å se på det kollektive minnet og generasjonsanalyser, kan man se at det finnes generasjonsspesifikke forskjeller i hva som gir status.

Antall ord: 33.220

Forord

Denne masteroppgaven hadde ikke latt seg gjennomføre uten god hjelp på veien. Således er det mange som fortjener en stor takk. Først og fremst vil jeg takke veileder Johs. Hjellbrekke. Takk for god hjelp i utforming, gjennomføring og ferdigstilling av oppgaven. Din hjelp har vært uvurderlig.

De neste som fortjener en stor takk, er de ti informantene som denne studien bygger på. Takk for at dere stilte til intervju, takk for en hyggelig samtale, og takk for kunnskapen dere delte. I den forbindelse vil jeg også trekke frem Einar "Engelen" Engelstad. Takk for at du satte meg i kontakt med flere av disse gode informantene. Uten alle dere hadde det ikke blitt noe oppgave.

Kjartan Hordvik Rydland har gitt meg gode samtaler om svartmetall, hjelp til gjennomføring av prøveintervju og viktige innspill. Takk til Odd Morten Skår for korrekturlesing av oppgaven, samt innføring i svartmetallens historie og miljø. Dere har begge to vært viktige gjennom hele prosessen.

Jeg er også takknemlig for flinke medstudenter i 4. etasje på Sofie Lindstøms hus som har kommet med innspill, faglige diskusjoner og et godt studiemiljø i løpet av hele masterprogrammet.

Takk til mamma og pappa for gjennomlesning av oppgaven, økonomisk støtte og oppmuntring gjennom hele studietiden.

Til slutt vil jeg rette en stor takk til kjæresten min Caroline. Takk for at du har orket å høre på alt maset mitt om svartmetall og statushierarki, for god støtte hele veien fra oppgavens begynnelse til slutt, for viktige innspill, konserter og debatter vi har gått på i forbindelse med oppgaven og ikke minst, for at du har klart å få meg til å tenke på andre ting enn oppgaven når det har vært behov for det!

Håvard Berentsen

Bergen. November, 2014

INNHOLDSLISTE

<u>Sammendrag</u>	<u>s. 3</u>
<u>Forord</u>	<u>s. 4</u>
<u>KAPITTEL 1: "HORDALANDS DOEDSKVAD"</u>	<u>s. 7</u>
1.1 Innledning	s. 7
1.2 Valg av tema og teori	s. 8
1.3 Problemstilling	s. 10
1.4 Kapittelinndeling	s. 11
<u>KAPITTEL 2: DET TEORETISKE RAMMEVERKET</u>	<u>s. 12</u>
2.1 Innledning	s. 12
2.2 Statushierarki	s. 12
2.3 Det kollektive minne	s. 15
2.4 Generasjon	s. 19
2.5 Sammenheng mellom teoriene	s. 22
<u>KAPITTEL 3: NORSK SVARTMETALL – EN HISTORISK FREMSTILLING</u>	<u>s. 23</u>
3.1 Innledning	s. 23
3.2 Tidligere arbeid på feltet	s. 23
3.3 Den første bølgen	s. 26
3.4 Den norske reaksjonen	s. 27
3.5 Kontroversene begynner	s. 28
3.6 Media og rettssaken	s. 30
3.7 En ny hverdag	s. 31
3.8 Avslutning	s. 32
<u>KAPITTEL 4: DET METODISKE APPARATET</u>	<u>s. 33</u>
4.1 Innledning	s. 33
4.2 Samfunnsvitenskapelig forskning	s. 33
4.3 Intervju som forskningsmetode	s. 34
4.4 Reliabilitet, validitet, analytisk generalisering	s. 40
4.5 Etske hensyn	s. 41
<u>KAPITTEL 5: "HELVETESMAKT"</u>	<u>s. 43</u>
5.1 Innledning	s. 43
5.2 Status av ansiennitet	s. 44
5.3 Status i forhold til å være ekte	s. 50
5.4 Status i forhold til handlinger	s. 55
5.5 Hovedlinjer om statushierarki	s. 55

KAPITTEL 6: "AS FIRE SWEPT CLEAN THE EARTH"	s. 56
6.1 Innledning	s. 56
6.2 Kollektivt minne og bevisst tilhørighet	s. 58
6.3 Kollektivt minne og definering	s. 61
6.4 Kollektivt minne og splittelse	s. 64
6.5 Kollektivt minne og ideologier	s. 66
6.6 Hovedlinjer om kollektivt minne	s. 71
KAPITTEL 7: "DE MYSTERIIS DOM SATHANAS"	s. 73
7.1 Innledning	s. 73
7.2 Ideologier	s. 73
7.3 Handlinger	s. 77
7.4 Miljøet før og nå	s. 80
7.5 Hovedlinjer om generasjoner	s. 86
KAPITTEL 8: "DET SOM EN GANG VAR"	s. 88
8.1 Innledning	s. 88
8.2 Oppsummering av hovedfunn	s. 89
8.3 Konklusjon	s. 93
VEDLEGG	s. 95
1. Intervjuguide	s. 95
2. Godkjenning fra NSD	s. 97
LITTERATURLISTE	s. 99

KAPITTEL 1: "HORDALANDS DOEDSKVAD"¹

1.1 Innledning

Denne oppgaven skal studere hvordan status fordeles, hvordan man kan bruke historien til et miljø til å legitimere statusen man har, samt hvordan status fordeles innenfor ulike generasjoner. For å illustrere dette vil svartmetallmiljøet i Bergen bli studert. Sjangeren som i stor grad ble assosiert med kirkebranner, satanisme og drap på grunn av hendelser som skjedde i tilknytning til miljøet på tidlig 90-tallet, men som i dag omtales som Norges største kultureksport. I dag er det ikke lengre bare dette stempelen som regjerer fremstillingen av norsk svartmetall. I 2010 deltok bandet Keep of Kalessin, som første svartmetallband, i Melodi Grand Prix², og i 2011 spilte bandet Dimmu Borgir med KORK³, samt at band som Satyricon stadig blir listet på ungdomskanalen NRK P3 sine spillelister. Satt på spissen: Norsk svartmetall har gått ut av mørket og inn i det kommersielle lyset.

Min egen interesse for svartmetall har vært rent akademisk. Jeg har aldri vært del av miljøet selv, men har med en viss fascinasjon lest om miljøet og sett dokumentarer om opprøret dette miljøet gjorde med det etablerte kristen-Norge. Dette skjedde etter å ha sett dokumentaren *Metal: A Headbanger's Journey* (2005) av den kanadiske sosialantropologen Sam Dunn engang i 2007. Historien om norsk svartmetall og kirkebrenning er kjent for de fleste. Både i norsk og internasjonal presse fikk den omfattende pressedekning i perioden da det stod på som verst. Særlig fokus var det på de satanistiske strømningene i miljøet som kom til uttrykk både gjennom ord og handlinger. Da Varg Vikernes drepte Øystein Aarseth 10. august 1993, ble drapet omtalt i pressen som "Satanistdrapet". Men også andre ideologiske strømninger har vært forbundet med miljøet, som blant annet odinisme og nynazisme (Kahn-Harris, 2007) (Rem, 2010).

Selv om det er lenge siden dette ensidige fokuset fra pressen har vært gjeldende, blir miljøet stadig tilknyttet ekstreme ideologier. I 2007 entret Hoest, fra bandet Taake, scenen på en konsert

¹ Sangtittel hentet fra bandet Taake og albumet *Hordaland Doedskvad*.

² http://www.nrk.no/programmer/tv/melodi_grand_prix/1.6868555

³ <http://www.nrk.no/kultur/historisk-metalkonsert-1.7170934>

i Tyskland med et stort hakekors malt på brystet ⁴. Og sommeren 2013 var det på ny oppmerksomhet rundt Varg Vikernes, da politiet pågrep han i sitt hjem i Frankrike for planlegging av terror⁵. Han ble da omtalt som høyre-ekstrem, både i fransk og norsk presse.

Siden det norske miljøet ble kjent engang på tidlig 90-tallet, har det blitt skrevet mange avisartikler, norsk svartmetall har fått mye dekning innenfor magasiner i metallmiljøet, et stort utvalg av dokumentarer har blitt laget, og biografier og skjønnlitterære bøker blitt skrevet. Også innenfor akademia har det blitt skrevet en del om miljøet. Innenfor religionsvitenskap har Kim Forsberg (2010) sett på satanisk symbolbruk i norsk svartmetall i sin masteroppgave fra UiT. David Ulleland skrev masteroppgaven ”Å stå alene sammen - En studie av black metal-kultur og rus” fra 2011 fra UiO. Denne oppgaven har som mål å være et bidrag til dette feltet.

Vegard Jarness (2007) sin masteroppgave *Heretiske gitarer – Eller: Symbolske grenser i den norske punk/hardcorescenen* fra UiB har vært viktig i utformingen av dette prosjektet, da oppgavene har visse likhetstrekk. Særlig viktig har det vært å skaffe et handlingsrom for min oppgave som Jarness ikke tar opp. Men der Jarness har fokus på hvordan man trekker symbolske grenser innenfor punk og hardcorescenen, og teoretisk fundert på Bourdieu og Lamont, vil denne oppgaven se på hvordan status fordeles, legitimeres gjennom et kollektivt minne, samt ulikheter mellom generasjonene. Den vil således ikke være overprøvende, men snarere kompletterende, da denne studien tilfører en tidsdimensjon i analysen. Jeg håper at oppgaven vil gi et bidrag til forståelsen av hvordan man fordeler status innad i et musikkmiljø.

1.2 Valg av tema og teori

3. mai 2013 var det svartmetall konsert på Det Akademiske Kvarter i Bergen. Et av de store bandene i innenfor den bergenske svartmetallscenen, nevnte Taake, skulle spille i forbindelse med sitt 20 årsjubileum og utgivelse av nytt album *Noregs Vaapen*. Mot slutten av konserten sier Hoest, noe sånt som: ”Nå skal vi spille en låt av en av de store innen Black Metal⁶”. Bandet setter i gang og spiller ”Jeg Faller” av Burzum. Burzum, prosjektet til Varg Vikernes, bedre kjent

⁴ <http://www.bt.no/bergenpuls/musikk/article351315.ece#.UwYLyRAUBsl>

⁵ <http://www.nrk.no/verden/varg-vikernes-pagrepet-i-frankrike-1.11135479>

⁶Både sjangerbetegnelsen svartmetall og Black Metal vil bli brukt i denne oppgaven, men omhandler samme sjanger.

som Greven, den mest kontroversielle figuren innenfor Black Metal, ikke bare i Bergen eller Norge, men verden over. Hvorfor valgte Taake å spille en låt av Burzum i sitt eget 20 årsjubileum? Kan det tenkes at det finnes et statushierarki innad i miljøet? I så fall, hvordan fordeler dette seg? Og hvordan har de kontroversielle handlingene som har blitt tilknyttet miljøet hatt å si for miljøet som helhet? Kan disse hendelsene og ideologiene være med på å forklare hvordan status fordeles? Hvordan kan man finne en sosiologisk forklaring på disse spørsmålene?

For å søke sosiologiske svar på spørsmålet om statushierarki kan Elias og Scotson sitt arbeid i *The Established and the Outsiders* (1994) settes inn som en mal for hvordan man avdekker statushierarki innad i et samfunn eller en gruppe. Status blir brukt for å analysere hvordan samfunnet organiseres vertikalt (Korsnes m.fl., 2008), istedenfor, eller som et tillegg til, økonomisk klasseanalyse. Denne type analyse ble introdusert av Max Weber, der man så at sosial lagdeling og makt hadde stor betydning for livssjanser og fordeling av byder og goder i samfunnet (Ljunggren i Korsnes m.fl., 2014). Sammen med Elias sitt figurasjonssosiologiske arbeid (1978), kan man avdekke hvordan man innad i et miljø skiller mellom ”oss” og ”dem”. Bruker man et aktivt skille mellom ”oss” og ”dem” innad i miljøet?

Da Elias og Scotson deler opp sitt utvalg av informanter mellom ”the established” og ”the outsiders”, ville det også være nyttig i denne oppgaven å ha et skille mellom etablerte og nykommere i svartmetall scenen. Valget ble derfor å lage et generasjonsskille mellom de som var aktive på 90-tallet, versus de som er aktive nå. Da vil det åpnes opp for en ny dimensjon i analysen, ved å analysere funnene opp mot teorier om generasjon. Kanskje kan generasjonsforskjeller forklare hvorfor miljøet har forandret seg. Dersom man har et generasjonsskille i utvalget av informantene, kan man se på om status kan forklares i forhold til generasjonsforskjeller. Dersom man ser på de kontroversielle handlingene og ideologiene som miljøet har blitt kjent for, kan det tenkes at Mannheim (1952) sin teori om hvordan generasjonsenheter responderer til ulike historiske prosesser kan være fruktbar for analysen.

Som nevnt ovenfor er en av motivasjonene for oppgaven å finne ut hvorfor miljøet har forandret seg, et spørsmål jeg selv mener ikke er tilstrekkelig besvart i annet arbeid. Edmunds og Turner (2002) sitt arbeid om å bruke generasjoner som analyseverktøy, og særlig arbeide om aktive og passive generasjoner, for å forstå sosial endring vil være relevant å se på i denne sammenheng.

En annen dimensjon som kan gjøre seg gjeldene, er å se på hvordan miljøet deler et kollektivt minne. På bakgrunn av analysen som blir gjort om statushierarki vil det være svært interessant å se på hvordan de ulike figurasjonene innenfor utvalget ser på miljøets historie, og hvorvidt det kollektive minnet spiller inn på fordeling og legitimering av status. Dette vil sette oppgaven inn i en tradisjon som startet med Halbwachs (1992) sin studie av kollektivt minnet.

1.3 Problemstilling

Jeg vil prøve å lage en problemstilling som kan kombinere teorier på kollektivt minne, statushierarki og generasjonsforskjeller. Vil man gjennom å se på statushierarki, kollektivt minne og ulikheter mellom generasjonene kunne ikke bare se på hvordan miljøet har forandret seg, men også hvorfor det har forandret seg? Samt å se på hvilke faktorer som har gjort seg gjeldende innenfor de to gruppene i utvalget? For å finne svar på dette må man også se på hvordan ulikhetene blir manifestert og legitimert.

Hovedproblemstillingen er formulert slik: Vil man i svartmetallmiljøet i Bergen finne en sammenheng mellom hvordan status fordeler seg i miljøet, hvordan det kollektive minnet er med på å avgjøre status, og hvordan den fordeles i forhold til generasjoner? Hvert av analysekapitlene vil ha sin egen underproblemstilling som jeg søker svar på. Disse kapitlene tar for seg de overnevnte teoriene, men oppgaven vil forsøke å vise en rød tråd gjennom hele analysen som underbygger hovedproblemstillingen som vil summeres opp i avslutningskapittelet.

I første kapittel av analysen vil underproblemstillinger være: Kan man avdekke et statushierarki innad i miljøet? Hvilke mekanismer og dimensjoner er med på å avgjøre hvordan status fordeles? Er det konsensus om hva som gir status? Disse mekanismene vil være nødvendig å forstå for å kunne analysere statushierarkiet. Man må finne ut hva som gir status, hva som ikke gir status, og hvorvidt det er enighet i disse dimensjonene.

Til det neste kapitelet av analysen er problemstillingen formulert slik: Hvordan spiller det kollektive minnet inn på fordelingen av status? Vil den kontroversielle historien til miljøet være utslagsgivende for hvordan status fordeles? Er det hendelser som har fått en symbolsk betydning for miljøet, som har en funksjon for å opprettholde det kollektive minnet? Vil det kollektive

minnet bli brukt til å legitimere status i miljøet? Da miljøet har hatt en mye omtalt historie som innebærer flere lovbrudd og satt i tilknytning til flere ekstreme ideologier, må man analysere hvordan det kollektive minnet er med på å bestemme statusdimensjonene. Finner man at noen bruker oppstarten som et historisk trumfkort for å gi status?

I siste del av analysen har underproblemstillingen: Finnes det noen generasjonsforskjeller som er med på å forklare endringer i miljøet som spiller i på statushierarkiet? Hvorfor har miljøet endret seg? Vil endringer i miljøet kunne forklares ut i fra statusgivende dimensjoner? Hvordan har miljøet endret seg, og om finner man en endring i statushierarkiet?

1.4 Kapittelinnledning

I kapittel 2 vil det teoretiske rammeverket bli skissert. Her vil teoriene knyttet til statushierarki, kollektiv minne og generasjonsforskning bli presentert i korte trekk. Det er disse teoriene som vil bli lagt ned som grunnsteinene i oppgavens argumentasjon, og det vil argumenteres analyse som kombinerer disse teoriene. I kapittel 3 vil det metodiske apparatet bli presentert, refleksjoner som ble gjort, og utvalgsstrategi og inndeling av informanter. For å sette miljøet inn i en historisk kontekst vil kapittel 4 i korte trekk vise hvilke strømninger som har gjort seg gjeldene i svartmetallmiljøet, samt viktige hendelser som har definert miljøet. Analysene vil bli presentert i kapittel 5 til 7. Kapittel 5 vil omhandle hvordan status fordeler seg i miljøet, kapittel 6 vil prøve å analysere hvordan det kollektive minnet gjør seg gjeldende for fordelingen av status, og kapittel 7 vil omhandle hvordan man kan bruke generasjonsforskning som analyseverktøy for å finne ulikheter mellom nykommerne og de etablerte i miljøet. I kapittel 8 vil jeg til slutt prøve å dra fram hovedfunnene, og se om det finnes en sammenheng mellom hvordan status fordeler seg i forhold til det kollektive minnet mellom de ulike generasjonene innenfor det bergenske svartmetallmiljøet.

KAPITTEL 2: DET TEORETISKE RAMMEVERKET

2.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg skissere det teoretiske rammeverket for oppgaven. I all hovedsak vil oppgaven bestå av fire teorier som analysekapitlene bygger på. De tre analysekapitlene tar for seg hvordan status fordeles i svartmetallmiljøet i Bergen, hvordan status kan legitimeres gjennom det kollektive minnet, og se på ulikheter på generasjonene som virker inn på fordelingen av status. Jeg vil gi korte gjennomganger av teoriene i forhold til hvordan analysen skal se ut, og vise i korte trekk hvordan jeg selv tenker å bruke disse teoriene i mitt arbeid.

Selv om disse teoriene blir satt opp i forhold til kapittel, vil selve hovedoppgaven i denne analysen være å vise hvordan disse tre teoriene kan sees i sammenheng med hverandre. Jeg ønsker å bygge bro mellom disse teoriene, og dermed vise hvordan det kollektive minnet virker inn på statushierarkiet og om dette arter seg ulikt for de to generasjonene innenfor miljøet som jeg tar for meg.

2.2 Statushierarki

Sosiale stratifikasjoner forteller om hvordan samfunnet organiseres vertikalt (Korsnes m.fl., 2008). Det er et begrep for den hierarkiske strukturen en person befinner seg i. Dette kan for eksempel dreie seg om klasse eller status. Max Weber innførte sosial status som en stratifikasjonsfaktor i boken *The Distribution of Power within the Political Community: Class, Status, Party* fra 1925. I begrepet status mente Weber den anseelsen som var forbundet med yrker, familiebakgrunn, utdanning og andre egenskaper som kan være med på å bestemme ens status i samfunnet. Da status er en sosial konstruksjon, vil den bli bestemt ut i fra den symbolske verdien den blir gitt. Og hva som gir status vil variere fra samfunn til samfunn.

Den sosiologen som muligens er mest kjent for å bruke status som en stratifikasjonsfaktor er Pierre Bourdieu (*Distinction*, 1984). Bourdieu viser med sine begrep om ulike former for kapital hvordan også makt og status er med på å bestemme et individs plassering i samfunnet. I følge

Bourdieu er det ikke bare økonomisk kapital som er avgjørende. Kulturell kapital, som for eksempel utdanning, og kjennskap til kunst og musikk, er med på å sette en person inn i et statushierarki. Sosial kapital som kommer til uttrykk i form av maktgivende eller maktminkende relasjoner, som for eksempel nettverksrelasjoner og familierenomé, er også med på å bestemme status. Bourdieu argumenterer for at volumet av de ulike kapitalformene er med på å produsere og reproducere et individs klasseposisjon.

I det første analysekapitelet vil jeg undersøke hvorvidt man kan avdekke et statushierarki, og hvordan status fordeles, innad i svartmetallmiljøet i Bergen. Dette vil bli gjort for å finne ut hvordan makt fordeles i miljøet, og hvem som setter grensene for maktfordelingen. I den forbindelse vil boken *The Established and the Outsiders* (1994) av Norbert Elias og John L. Scotson spille en særlig stor rolle. Elias og Scotson undersøkte hvordan status ble fordelt i et samfunn i utkanten av en engelsk industriby. Samfunnet, som forfatterne gav det fiktive navnet Winston Parva, ble studert mellom 1956 og 1959⁷. Dette er en feltstudie av et samfunn, med den begrunnelse av at et rent kvantitativt studie ikke ville kunne belyse godt nok hvor kompleks sosiale konfigurasjoner arter seg (Elias og Scotson, 1994, s.147).

Dette inngår i Elias sine figurasjonsteoretiske arbeider, der han er kritisk til hvordan sosiologien behandler samfunn og individ som to ulike analyseobjekter, og ønsker å lage et analyseverktøy som kan bygge bro mellom disse to dimensjonene (Elias, 1978). Dette gjøres ved at man ikke behandler individer som isolerte og uavhengig av samfunnet, men heller ser på hvordan man som individ er avhengige av andre, og at handlingene til aktørene står i gjensidig avhengighet til hverandre. Denne gjensidige avhengigheten står igjen i et gjensidig avhengighetsforhold til omgivelsene og samfunnet. Når man studerer individer må man forstå individ som ”interdependent people”, individer som er vevd sammen i et nett av relasjoner, og samfunn som ”interrelated people”, at samfunnet er bygd opp av individer som er gjensidig avhengig av hverandre (1978: 130-131). Denne dualismen om hvordan individer står i relasjon til hverandre og samfunnet, kjennetegner en relasjonsteoretisk tradisjon som både Norbert Elias og Karl Mannheim er en del av.

⁷ Datamaterialet består av rundt 100 intervjuer av utvalgte husholdninger, samt intervjuer av ledere og analyser av medlemslister.

Gjennom figurasjoner kan man identifisere termer som ”vi” og ”de”, og avdekke hvilke relasjoner individene har til ulike grupper. Disse gruppene kan variere i løpet av et liv, men som Elias påpeker i Appendix 1 i *The Established and the Outsiders* vil ofte disse identifikasjonene av vi og de andre være noe som man arver. Hvordan man som gruppe identifiserer hvem ”vi” er i forhold til ”de andre”, er avgjørende for å kunne avdekke hvordan status fordeles i en gruppe eller et miljø. Inklusjon og eksklusjon ligger som en sentral funksjonsmekanisme i utviklingen av det moderne samfunnet, og figurasjonsteori viser hvordan man blir inkludert eller ekskludert, der status er en sentral analyseenhet.

I arbeidet til Elias og Scotson viser de forskjellen mellom de etablerte i Winston Parva og de som blir behandlet som fremmede, eller, som vist i tittelen, ”the established” og ”the outsiders”. Dette er et samfunn som består av tre deler. Sone 1 består av middelklasse og sone 2 består av arbeiderklassefamilier. Men felles for disse to sonene er at de har bodd lenge i dette samfunnet og ser på seg selv som de etablerte. I sone 3 finner man nykommerne til Winston Parva samfunnet. Innbyggerne her består av nyetablerte arbeiderklassefamilier. Samfunnet består av tre deler, men de opererer med to figurasjoner, de etablerte og nykommerne.

I korte trekk viser denne analysen av Winston Parva at de etablerte i samfunnet høster større status enn nykommerne. Selv om man skulle tro at sone 2 og 3 har mer til felles, siden de deler samme sosioøkonomiske klasse, men faktum er at innbyggerne i sone 2 mener selv at de har høyere status enn sone 3, med bakgrunn av at de har vært der lengre. Men det er ikke bare innbyggerne i sone 2 som mener dette. Innbyggerne i sone 3 mener også at det stempelet de har fått som mindreverdige stemmer.

Forfatterne ville finne ut hvorfor de etablerte innbyggerne i sone 1 og 2 karakteriserer innbyggerne i sone 3 som ”outsiders”, og som moralsk og sosialt dårligere, og hvorfor innbyggerne i sone 3 aksepterer dette stempelet. Man har her med et slags moderne kastesystem å gjøre. Elias og Scotson påpeker at dette er et gjentakende mønster, som de finner igjen år etter år. Med dette viser de at i Winston Parva blir statushierarkiet sosialt reproduisert fra generasjonene.

I tråd med analysen til Elias og Scotson, er utvalget delt opp i de etablerte i miljøet versus nykommerne, og målet mitt er å se på om jeg kan finne noen av de samme funnene som de

gjorde i sin analyse, eller om status fordeler seg på en annen måte i dette miljøet. Vil man finne samme figurasjoner her, der de etablerte ser på nykommerne som ”de andre”? Vil det være slik at aktører som har vært der siden oppstarten mener at de har høyere status enn nykommer på scenene? Og blir dette statushierarkiet delt av nykommerne? Eller finnes det andre mekanismer i miljøet som spiller inn på status enn ansiennitet? Hvilke mekanismer som spiller inn på statushierarkiet kan man finne?

2.3 Det kollektive minne

I andre analysekapittel vil jeg ta for meg hvordan man som individ og grupper besitter et kollektivt minne, og i hvilken grad det kollektive minnet spiller inn på status i miljøet. I den forbindelse vil jeg i stor grad benytte meg av *On collective memory* (1992) av Maurice Halbwachs, samt Johs. Hjellbrekke sin doktorgradsavhandling *Yard Work and Worker Memories* (1999) da denne viser hvordan man kan forstå sammenhengen mellom kollektivt minne og generasjonsforskning.

Halbwachs, som elev av Émile Durkheim, var opptatt av å avdekke sosiale fakta, altså det sosiale som noe som eksisterer uavhengig av oss, dette gjelder også i hans analyse av minnet. Minnet vil dermed være et sosialt fakta som er strukturert av sosiale rammer. Lewis Coser, forfatteren av forordet av boken *On Collective Memory* (1992), “Collective memory, Halbwachs shows, is not a given but rather a socially constructed notion” (s. 22). Halbwachs teorier om minnet følger i Durkheims strukturalistiske tradisjon.

Hjellbrekke poengterer at Halbwachs ikke kommer med en klar definisjon av hva det kollektive minnet er, men bruker dette sitatet for å gi en forståelse av hvordan forholdet mellom individet og de sosiale strukturene er

Our memories remain collective, however, and are recalled to us through others even though only we were participants in the events or saw the things concerned. In reality, we were never alone. Other men need not be physically present, since we always carry with us a number of distinctive persons. (Halbwachs gjengitt i Hjellbrekke, 1999, s. 12)

I korte trekk oppsummerer Hjellbrekke (1999) det slik: Minnet er et sosialt fakta, som er strukturert og opprettholdt av den sosiale gruppen et individ er blitt medlem av i løpet av livet. For å kunne huske, rekonstruerer den enkelte de sosiale rammene som en bestemt hendelse eller bestemte prosesser som har skjedd eller utviklet seg. Denne rekonstruksjonen foregår i dag, og er derfor også sterkt påvirket av de nåværende strukturene. For Halbwachs vil minne være et produkt av sosial praksis, som både er sterkt strukturert av og er funksjonelle for vårt nåværende gruppemedlemskap. Halbwachs ser ikke på verken psykologiske eller individuelle forklaringer. Og videre poengteres det at for Halbwachs vil et individuelt minne være en absurditet, og at minnet må studeres i sosiale grupper (Hjellbrekke, 1999).

Spørsmål som må stilles i forbindelse med bruk av Halbwachs er: Hvordan gjøres det rede for hvordan en et individ rekonstruerer rammene rundt minnet? Hvordan overføre hans analyse til et studie av svartmetallmiljøet i Bergen? Kan man forstå svartmetallmiljøet som en gruppe som er vevd inn i hverandre gjennom en bevisst tilhørighet til en spesiell hendelse? Og kan man finne et minne som har en symbolsk verdi for gruppen, som gjør at man kan feste minnet til en spesiell hendelse eller prosess?

Rekonstruksjon av minnet

For å kunne avdekke hvordan en gruppe minnes sin fortid og forholder seg til den, må man se på hvordan de rekonstruerer minnet. "While the collective memory endures and draws strength from its base in a coherent body of people, it is individuals as group members who remember" (Cosser i Halbwachs, 1992, s. 22). Hvert minne blir rekonstruert av individer i kraft av at de er medlem av en gruppe, og hvert kollektive minne krever en gruppes avgrensning i tid og sted. Et minne vil således være mulig å rekonstruere for individer av en gruppe, men vil bli rekonstruert som en kollektiv størrelse som er avgrenset i tid og sted. For å bestemme hvilke minner man velger å rekonstruere og analysere, kan man dra nytte av Karl Mannheim som i essayet *The problem of generations* (1952) påpeker at en hendelse av signifikant betydning for et individ er med på å forme hvordan individet senere ser på verden rundt en. For å finne en slik hendelse må man avdekke hvilke hendelser, som Halbwachs sier, har en symbolsk betydning for gruppen.

Halbwachs (1992) påpeker at når man skal rekonstruere et minne, har man lett for å gjøre minnet om til en retrospektiv illusjon om at verden i dag har mindre farger og er mindre interessant enn den var før. Man blir nostalgiske med tanke på hvordan det var før. Man må ha dette som et forbehold når man studerer det kollektive minnet. I en studie om status innenfor svartmetallmiljøet må man være forberedt på at man kan finne tilfeller der informantene kan romantiserer fortiden til miljøet som en tid der ”alt var bedre før”. Med dette som et forbehold, vil det være fruktbart å se på hvordan de to generasjonene, de etablerte og nykommerne, lar status legitimeres i forhold til det kollektive minnet.

Minnet og sosiale klasser

I Halbwachs sin analyse om sosiale klasser sitt kollektive minne ser han på hvilke utfordringer klassen får når strukturene i samfunnet endrer seg. Med strukturendringer vil det tradisjonelle maktgrunnlaget forsvinne eller endre karakter. Ved å ha et kollektivt minne kan man institusjonalisere kontinuiteten av sosiale klasser. Halbwachs analyserer adelen og borgerskapet i denne delen, da de har en tradisjon å se tilbake på.

I adelen sitt møte med kapitalismen gjennom avskaffelsen av føydalismen ser en at klassen mister sin historiske funksjon. Minnet om adelen sin storhetstid blir isolert i fortiden, da makten deres var tuftet på økonomisk overlegenhet, militære og politiske posisjoner, og av personlige relasjoner til andre i adelen. Den sosiale prestisjen var gitt av deres tittel. Gradvis ble både rikdommen og funksjonen til adelen utfordret og svekket av middelklassen, og for å beholde sitt minne om klassen isolerte de minnet ved å opprettholde sine tradisjoner, seremonier og en bevissthet av deres personlige relasjoner. På denne måten kunne de beholde sitt kollektive minne om sosial prestisje gjennom ulike samfunnsendringer. Selv om adelens funksjon var forsvunnet, kunne det kollektive minnet leve videre gjennom klassens tradisjoner.

Da middelklassen overtok deler av de økonomiske og administrative posisjonene som adelen før hadde besittet, måtte også middelklassen gjennomgå endringer på grunn av at klassen vokste. I motsetning til adelen var ikke disse posisjonene som var nedarvet, og posisjonene til middelklassen ble delt mellom aktivitet i en teknisk sone og mellom et nettverk av personlige relasjoner. Borgerskapet var mer fragmentert og mindre sosialt integrert enn adelen, og på grunn

av aktiviteten i den tekniske sonen hadde klassen yngre og mer funksjonelle tradisjoner. Dette førte til en utvikling av et kollektiv minne med lite ”antiquity of remembrances”, men med en større rekkevidde for å minnes (Hjellbrekke, 1999).

At en klasse er tuftet på tradisjoner, enten gjennom sosial prestisje eller aktiviteter i en teknisk sone, virker som essensielt i Halbwachs sin analyse, og Hjellbrekke (1993) problematiserer at arbeiderklassen blir utelatt av denne analysen. Hjellbrekke (1999) argumenterer for at Halbwachs gir en mekanisk reproduksjon av strukturene, og klarer ikke å forklare sosial endring. I spørsmålet om hvordan man kan overføre Halbwachs sin studie om sosial klasse til studiet om svartmetallmiljøet i Bergen, vil det også her støtte seg til Hjellbrekke (1993). Der Hjellbrekke påpeker at Halbwachs ikke kan forklare hva som skjer når personer endrer yrkesposisjon, vil jeg se på hva som skjer dersom vi tar for oss en viktig historisk hendelse. Her kan en kombinasjon av Halbwachs og Mannheim trekkes inn. Hvordan kan man forklare gruppers kollektive minne rundt en eller flere hendelser som har vært med på å forme og definere et miljø? Et viktig poeng her vil være hvordan grupper tilegner et objekt et symbolsk innhold som har en funksjon for å opprettholde gruppens kollektive minne. Dette føres videre i analysen om minnesteder.

Minnesteder⁸

I *The legendary topography of the gospels in the holy land* (1992) går Halbwachs empirisk til verks for å vise hvordan kristne aktivt har brukt hellige steder for å etablere det kollektive minnet. Her introduserer Halbwachs nøkkelbegrepet minnesteder. Ved å kartlegge hellige steder, viste han at plasseringen av viktige hendelser knyttet til kristendommens opprinnelse har endret seg i samsvar med den politiske utviklingen. Mange av stedene var vekke da korstogene tok over Jerusalem, men ble rekonstruert eller etablert på nye steder på bakgrunn av de hellige tekstene. Lokaliseringen av de rekonstruerte stedene tjener som middel for legitimering, som en slags "iscenesatt autenticitet". Selv om disse stedene ikke var de opprinnelige minnestedene, betydde det ikke noe da de fungerte som minnesteder gjennom den daglige utøvingen. Minnestedene sin funksjon og behovet for de, betydde mer enn om de hadde vært på de faktiske stedene.

⁸ Hjellbrekke oversetter ikke "Lieux de mémoire", men direkte oversatt blir det "minnesteder"

I Hjellbrekke sin hovedfagsoppgave fra 1993 *Verftet og byen. Ein studie i sosial strukturering av historisk medvit* definerer han minnesteder som

- a) En objektiv størrelse, enten i form av en institusjon og/eller av et objekt av materiell karakter som
- b) er gitt et symbolsk innhold gjennom en gruppe sin tolkning av denne størrelsen, og som
- c) har en funksjon i forhold til å opprettholde en gruppe sitt kollektive minne.

Et minnsted trenger således ikke å være et fysisk sted, men heller et minne man har gitt et symbolsk innhold og hvis funksjon opprettholder gruppen sitt kollektive minne. Når et minnsted blir etablert, får det en stabilitet gjennom dens funksjon som et kollektivt minne. Kan man avdekke et eller flere minnesteder i svartmetallmiljøet i Bergen? Hvilke hendelser har fått en symbolsk betydning for miljøet, som har en funksjon for å opprettholde det kollektive minnet? Vil det kollektive minnet bli brukt til å legitimere status i miljøet?

2.4 Generasjon

I *The problem of generations* (1952) hentet fra *Collected Works of Karl Mannheim* av Karl Mannheim skisserer forfatteren generasjoner som et alternativt til klasse for å forklare sosial endring. Mannheim ser på hvordan ulike aldersgrupper, generasjoner, kan fungere som aktører for sosial endring. Viktigheten av historiske prosesser og bevissthet blir dermed viktig i hans definisjon av generasjoner. Medlemmene av en generasjon blir holdt sammen av at de deler samme erfaringer fra en historisk hendelse. I korte trekk kan man si at Mannheims teori om generasjon består av tre deler:

A "generational location" is a cluster of opportunities or life chances that constitute the "fate" of a generation. There emerges a "generation as actuality" that shares a set of historical responses to its location and then within a generation there are generation units which articulate structures of knowledge or a consciousness that express their particular location. Generations that process a historical consciousness of their situation have the opportunity to exercise a decisive role in historical change. As a result, the "collective shared assumptions of a common life experience, and of a common time frame, turns into a social fact of itself" (Edmunds & Turner, 2002, s. 10).

Gjennom å gjøre rede for "generational location" og "generation as actuality" kan Mannheim skille mellom disse, samt skille mellom generasjonsenheter. Et viktig poeng i teorien om generasjonsenheter er at man kan ha ulike oppfattelser innenfor en generasjon, altså man kan ha forskjellig oppfattelse av viktigheten av en hendelse. En generasjon er dermed ikke automatisk en homogen gruppe, men kan bestå av ulike generasjonsenheter. Generasjonsenhetene holdes sammen av lik oppfattelse av en historisk prosess. Dersom man kan identifisere ulike generasjonsenheter i utvalget, kan man igjen analysere hvordan de stiller seg til ideologiske og historiske prosesser. Slik åpner en analyse av generasjonene innenfor svartmetallmiljøet i Bergen opp for en rekke spørsmål. Hvilke hendelser kan man avdekke som signifikante i svartmetallmiljøet i Bergen? Kan hendelsene ha formet en generasjonsenhet? Hvordan stiller de to generasjonene i utvalget seg til hendelsene og ideologiene? Finner man at dette kan være markører for status?

Generations, culture and society

June Edmunds og Bryan S. Turner vil i *Generations, culture and society* (2002) sette generasjonsforskning på dagsorden. De mener at forskning på generasjoner har blitt nedprioritert i samfunnsforskningen, der klasse og kjønn har opptatt for stor del av fokuset. Ved å bruke Bourdieu og Mannheim, formulerer forfatterne dette hovedmålet for boken: "Our principal goal is to demonstrate the value of generations over class in understanding cultural, intellectual and national change in the twentieth century " (2002, s. 21). Et av hovedargumentene i boken er at generasjon ikke har blitt utviklet til et sterkt nok analytisk verktøy for å kunne forklare sosial endring.

I deres definisjon av generasjon, som i stor grad bygger på Mannheim, sier forfatterne at i en sosiologisk studie av en generasjons kultur og bevissthet, vil den generelle historiske settingen til generasjonen være mer viktig enn den spesifikke datoen til en kohort. Viktigheten av en hendelse som skjer rundt dem, er viktigere enn alderen.

A generation can be defined in terms of a collective response to a traumatic event or catastrophe that unites a particular cohort of individuals into a self-conscious age stratum. The traumatic

event uniquely cuts off a generation from its past and separates it from the future. The event becomes the basis of a collective ideology and a set of integrating rituals that become the conduit for the commemoration of the traumatic experience (Edmunds & Turner, 2002, s. 12).

Kort forklart kan en generasjon sees som en samling individer i samme aldersgruppe, som opplever de samme historiske prosessene i samfunnet, som gir varige spor i disse individenes handlings- og fortolkningsmønster. Man kan i et tenkt eksempel bruke hendelsene på 22. Juli 2011 for å illustrere hvordan en hendelse kan ha generasjonsformende potensiale. Da terroren i Oslo og på Utøya skjedde kan man argumentere for at alle som opplevde det fikk et forhold til det, en kollektiv respons, og man fikk et klart skille mellom tiden før og etter terroren i Oslo og på Utøya. Videre mener Edmunds og Turner at generasjoner er konstruert rundt institusjonaliseringen av minnet gjennom kollektive ritualer og narrativ. Ved å kombinere Mannheim og Halbwachs kan man avdekke viktigheten av hvordan felles kultur og ritualer utgjør det kollektive minnet til en generasjon. Ved å se på hvordan store historiske hendelser definerer generasjoner, skaper en felles kultur og minne, kan man analysere ulikheter mellom generasjonene. Her trekker Edmunds og Turner inn forskjellen på aktive og passive generasjoner. Finner man hendelser i svartmetallmiljøet som er konstruert rundt institusjonaliseringen av minnet gjennom kollektive ritualer og narrativ?

Aktive og passive generasjoner

For å muliggjøre deres mål om å skape et analyseverktøy som kan forklare sosial endring, trekker de inn skillet mellom aktive og passive generasjoner, da de mener at man kan forklare sosial endring gjennom skillet mellom aktive og passive generasjoner. I korte trekk argumenterer Edmunds og Turner for at man kan finne generasjoner som kan produsere bevissthet eller ideologier som kan føre til signifikant sosial endring. Disse generasjonene kaller de for aktive generasjoner, og viser for eksempel til generasjonen som blir kalt sekstiåtter-generasjonen. Etterfulgt av en aktiv generasjon kommer ofte en passiv generasjon. En passiv generasjon vil således være motsatt av den aktive. Den vil ikke være fanebærer for hverken nye ideologier eller sosial endring.

For å søke svar på hvorfor miljøet har endret seg kan det tenkes at man kan finne et skille mellom aktive og passive generasjoner. Hvordan kan man se på generasjonsforskjellene i svartmetallmiljøet, og vil man kunne avdekke en aktiv og en passiv generasjon? Finnes det et skille mellom generasjonene, både i forhold til ideologisk ståsted og utføring av handlinger som skaper sosial endring? Hvordan er miljøet nå, i forhold til før? Hvilke endringer har skjedd? Og hvordan spiller dette inn på statushierarkiet? Finner man generasjonsspesifikke skillelinjer i statushierarkiet?

2.5 Sammenhengen mellom teoriene

Opgavens hovedproblemstilling har som mål å kombinere de ulike teoriene ovenfor, for å vise hvordan status fordeles, hvilke mekanismer som ligger bak denne fordelingen og hvordan man kan se endring i hierarkiet. Det vil da i første omgang være viktig å prøve å avdekke et statushierarki innad i miljøet, identifisere og figurere de ulike gruppene man har i utvalget, samt å finne ut hvordan status fordeler seg og hvilke mekanismer som spiller inn på denne fordelingen. Ved å gjøre dette kan man lettere differensiere mellom de to ulike gruppene og se på hvordan det kollektive minnet kan analysere, og se på hvordan man kan bruke den kollektive historien til et miljø for å legitimere den statusen man har. Jeg vil gjøre et forsøk på å trekke inn hvordan generasjon spiller inn både på status og kollektivt minne. På denne måten ønsker jeg å vise at statushierarkiet kan analyseres opp mot de andre valgte teoriene for å gi et bredere bilde av hvordan status fordeles i et miljø, og hvilke dimensjoner og mekanismer som avgjør statushierarkiet. Det vil være viktig at det teoretiske rammeverket til oppgaven er redegjort for, slik at man kan forstå gangen i analysen. For at det kollektive minnet skal kunne analyseres, må man ha et historisk bakteppe for analysene. Det neste kapitlet vil prøve å redegjøre for de viktigste historiske hendelsene, prosessene og institusjonene i svartmetallmiljøet i Bergen.

KAPITTEL 3: NORSK SVARTMETALL – EN HISTORISK FREMSTILLING

3.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg skissere hovedtrekk fra historien til svartmetallmiljøet i Norge. Denne fremstillingen av miljøets historie vil baseres på tidligere litteratur på feltet, samtaler med informanter og andre tilknyttet miljøet. Her vil det tas forbehold om at jeg på ingen måte sitter på et fasitsvar på hvordan historien til svartmetallen i Norge skal fremstilles, men har valgt ut de historiske hendelsene og de aktørene som har vært viktig for å forstå miljøet og hendelsene som analysene tar opp. Alle tilknyttet miljøet har sin egen fremstilling, de har ulike oppfattelser av hva som var viktig, og det lar seg vanskelig gjøre å skrive ned hele historien på et lite kapittel.

Da Torstein ble spurt hva ekte svartmetall var, svarte han veldig treffende: ”Det kan du sikkert spørre 20 personer om og få 20 forskjellige svar”. Dette kapittelet vil allikevel prøve å gjengi historien til hvordan svartmetallen kom til Norge, hvilke hendelser som har vært signifikante for miljøet og hvordan dette har vært med på å forme miljøet. Siden noen avgrensninger må gjøres i en slik oppgave som dette, vil det på de stedene der det er naturlig, fokuseres på miljøet i Bergen. Med andre ord, det vil ikke snakkes om alle band i Norge eller hver kirke som brant, det vil bli sett på de hendelsene som var signifikante for bergensmiljøet. Siden store deler av oppgavens fokus ligger rundt de kontroversielle hendelsene som kjennetegner miljøet, vil dette kapittelet prøve å skissere et bilde av de viktigste hendelsene, kjennetegnene og institusjonene ved den norske svartmetallen.

3.2 Tidligere arbeid på feltet

I denne første delen av kapittelet vil de tidligere arbeidene på feltet som dette kapittelet støtter seg bli kort presentert, samt at styrker og svakheter ved arbeidene vil bli kort diskutert. Av tidligere arbeid på feltet vil særlig bøkene *Innfødte Skrik* av Håvard Rem, *Lords of Chaos* av Michael Moynihan og Didrik Söderlind og *Extreme Metal* av Keith Kahn-Harris utgjøre store deler av fremstillingen av historien til det norske svartmetallmiljøet. Dette er bøker som i stor grad viser en biografisk fremstilling av miljøet, dog med ulikt fokus.

Innfødte Skrik: Norsk Svartmetall (2010) av Håvard Rem er en biografi av det norske svartmetallmiljøet, og er den eneste som er skrevet og gitt ut på norsk. Forfatteren, som selv aldri har vært en del av miljøet, gir en biografisk gjennomgang av hvordan miljøet har forandret seg fra den spede starten på slutten av 80-tallet og frem til ut på 2000-tallet. Boken legger særlig vekt på hvordan miljøet har gått fra å være et lite, mørkt og farlig miljø, frem til et anerkjent musikkmiljø, både i Norge og resten av verden. Som forfatteren så treffende skriver i omslagsteksten: "Norsk svartmetall har gått fra politianmeldelser til plateanmeldelser".

Selv om boken har fått hard medfart av sentrale aktører i miljøet for sin noe manglede innsikt og fokus på sensasjonsoppslag, tegner boken et godt bilde av hvordan utviklingen i det norske miljøet har vært, samt at den belyser hvilke aktører som har vært særlig viktige for den norske svartmetallen. Den går kronologisk til verks, men vier det meste av tiden til kontroversene rundt miljøet. Deler av kritikken går på at Rem ikke har forstått de ulike mekanismene som spilte inn i miljøet, særlig rundt de kontroversielle handlingene, samt at han ikke har god nok oversikt over miljøet som helhet. Dette kan blant annet leses mer om på Varg Vikernes, også kjent som "Greven" sin blogg⁹.

De to journalistene Michael Moynihan and Didrik Søderlind bruker den norske scenen som utgangspunkt i deres bok *Lords of Chaos: The Bloody Rise of the Satanic Metal Underground* (1998) som omhandler hvordan satanisme blir brukt i musikken, særlig med fokus på at sjangeren Black Metal står bak over 100 kirkebranner i Europa. Hvor de henter dette tallet fra, er noe uklart.

Moynihan og Søderlind gjør også et forsøk på å vise hvordan man finner tidligere eksempler på satanreferanser i musikkhistorien, og hvordan dette har utviklet seg særlig innenfor det norske svartmetall miljøet, men også andre steder i Europa. *Lords of chaos* viser også hvordan nynazisme og norrøn tro kommer inn i miljøet. Boken bygger på flere biografier av viktige personer og mange intervjuer og avisoppslag. Dette er en bok som det er tydelig at Rem har latt seg inspirere tungt av, særlig de første kapitlene.

Foruten om kirkebrannene og satanisme i det norske miljøet, tar den også opp ulike andre hendelser i miljøet som har skapt store overskrifter. Maktkampen mellom Varg Vikernes og

⁹ http://www.burzum.org/eng/library/haavard_rem_innfoedte_skrik_norsk_svartmetall.shtml

Øystein Aarseth (1968-1993), som endte i drapet av Aarseth, selvmordet til "Dead" i Mayhem og drapet på en homofil mann på Lillehammer av trommisen i Emperor, "Faust".

Extreme Metal: Music and Culture on the Edge (2007) skrevet av den britiske sosiologen Keith Kahn-Harris er en bok som tar for seg Extreme Metal, som den norske svartmetallen er en underkategori av, i et bredere perspektiv. Den ser på fremveksten av ekstrem metall over hele verden, og viser hvordan denne sjangeren har bygget på andre musikkjangere, som for eksempel Heavy Metal. Kahn-Harris tar blant annet i bruk Bourdieu sitt begrepsapparat i forhold til kapitalformer for å forklare hvordan denne scenen fungerer. Boken belyser på en god måte hvordan ulike undergrupper av metall har vokst frem, som for eksempel Viking Metal som igjen er en undersjanger av norsk svartmetall. Men han vier ikke så veldig mye plass til den norske svartmetallen, og den plassen den får handler i stor grad om satanisme, kirkebranner og drap. Det skal også nevnes at han i stor grad slår sammen de nordiske landene, og skiller dermed ikke scenene godt nok fra hverandre. Dette er litt problematisk, da det er store forskjeller på for eksempel den norske og den svenske metallscenen.

Dokumentaren *Satan rir media* (1998) viser et av problemene med å basere mye av dette kapittelet på saker hentet fra aviser eller tidsskrifter. Mange av oppslagene som miljøet fikk på tidlig 90-tallet baserte seg på rykter og sensasjonsoppslag. Særlig journalisten Finn Bjørn Tønder fra Bergens Tidende, som jobbet med krim da det brant kirker i Bergen, blir trukket frem under dokumentaren som en som ikke var tilstrekkelig kildekritisk da han dekket sakene. Dermed er det mye av deknningen av miljøet som ikke stemmer. Dette blir også problematisert i *Lords of Chaos* (Moynihan og Søderlind, 1998), der man i Appendix 1 – *We lit the fires* kan lese overskrifter i BT av Tønder som i stor grad bygger rykter og anonyme tips.

Et annet viktig poeng i forhold til å bruke aviser eller tidsskrifter som historiske kilder, er at det er svært vanskelig å skille mellom når artistene kommer med uttalelser som er deres personlige mening eller om de spiller en antasert rolle. Dette er det man i Goffmaniansk teori kaller skille mellom "front stage" og "back stage" (Goffman, 1959). Dette gjør det svært vanskelig å avgjøre hvorvidt det er sannhet i uttalelsene eller om man skal tolke dem som presentasjonen av det som forventes i en "svartmetall rolle".

3.3 Den første bølgen

I 1982 slipper det britiske bandet Venom albumet *Black Metal*. Håvard Rem (2010) påpeker to viktige funksjoner dette albumet har for den norske scenen, termen Black metal blir brukt for første gang og satandyrkelse tas inn i metallmusikken. Dette skal bli svært viktig for den norske svartmetallen som kommer til nesten et tiår senere. Rem kaller dette den første bølgen av svartmetall. Denne epokeklassifiseringen er mye brukt, Sam Dunn bruker den i dokumentaren *Metal: A Headbanger's Journey* (2005), Moynihan og Søderlind (1998) opererer med denne epokeklassifiseringen. Flere av informantene har også forklart utvilkingen gjennom å peke på bandet Venom som oppstarteren av den tidlige Black Metal. Men som Kahn-Harris (2007) presiserer, røtene til Extreme Metal sjangeren går lengre tilbake, og det samme gjør dyrkingen av satan. Band som Black Sabbath, The Rolling Stones og Led Zeppelin hadde alle hatt referanser til satan i sine tekster eller latt seg inspirere av satanistisk symbolbruk (Moynihan og Søderlind, 1998). Både Rem, Moynihan og Søderlind, og Kahn-Harris peker på at satanisme i populærkulturen var på fremmarsj på slutten av 60-tallet og begynnelsen av 70-tallet, særlig på grunn av Anton LaVey som i 1969 utgav "The Satanic Bible" og opprettet "The Church of Satan". De satanistiske elementene i musikken var på ingen måte et særnorsk fenomen da man så oppblomstringen av svartmetall i Norge på slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet.

Ei heller er "sounden" til Extreme Metal en norsk oppfinnelse. Norsk svartmetall, som en undersjanger av Extreme Metal, ble ifølge Rem (2010) etablert på 80-tallet, med Venom fra England i spissen, samtidig som Thrash Metal oppstår i USA. Men i følge Rem slår ikke svartmetallen særlig an før den kommer til Norge, seint på 80-tallet. På den tiden har man allerede en godt etablert Death Metal scene i Sverige og Florida. I følge flere av informantene kommer mye av den norske svartmetallen som en reaksjon på disse scenene. "Hele Death Metal greien var liksom litt sånn tomt og fjollete, synes vi" (Inge). Moynihan og Søderlind (1998) peker på at selv om svartmetallen kom med Venom, hadde den ikke utviklet sin egen stil før den kom til Norge.

Hvis verken musikken eller ideologien som den støtter seg på er et særnorsk fenomen, hva er det da som gjør det norske miljøet verdt å studere? Som Sam Dunn påpeker i dokumentaren *A headbangers Journey* (2005), aldri før har man sett en musikksjanger leve ut sine tekster på

samme måte og stått bak så store og mange kriminelle handlinger som det norske svartmetallmiljøet.

3.4 Den norske reaksjonen

For å finne ut hva som utgjør de viktige institusjonene og de viktige kjennetegnene for norsk svartmetall, må den først defineres. Håvard Rem (2010) definerer norsk svartmetall ut i fra det han kaller "De fem s-ene": satanisme, svarte klær, sminke, skriking og skitten lyd. Han opererer med en definisjon som skal ha et samspill mellom ideologi, hvordan musikken låter og den visuelle pakken man får servert. Dette er for øvrig en sjangerbetegnelse som Rem fraviker noe, da han hevder at man i grove trekk ser en forskjell internt i miljøet med satanisme på Østlandet og norrøn tro på Vestlandet. Rem (2010) og Moynihan og Søderlind (1998) hevder også at miljøet i stor grad var påvirket av satanismen som LaVey stod for, og at dette var en videreføring av det som Venom startet.

Flere av informantene til denne oppgaven har oppgitt at det finnes et viktig kjennetegn for norsk svartmetall, nemlig satanisme. Som Øyvind påpekte under intervjuet: "Satanisme mener eg bør være fokuset i Black Metal. Djeveldyrkingen og satanisme, uten den er det ikke ekte Black Metal". Og som Inge poengterer, var det en annen type satanisme enn LaVey stod for man så med den norske svartmetallscenen:

Utgangspunktet for den opprinnelige Black Metal satanismen var den veldig bibelske typen, den fundamentalistiske, antikosmiske, destruktive, anti-kabbala greien, som har fått litt sånn gjenoppstandelse no med den okkulte bølgen med Ghost og Watain. Veldig sånn anti Church of Satan, som ble sett på som fordekt humanetisk forbund med ereksjon. Der en kledde seg ut med Mikke Mus ører og djevelkappe for å ligge med naboen. Mens satanismen ble sett på som en mer grunnleggende destruktiv og skapende kraft, noe som skulle hjelpe forråtnelsen i gang, skape fruktbar jord for nye tanker og ideer i en død verden.

Svartmetallens motreaksjon til de etablerte scenene innen for Extreme Metal, manifesterte seg gjennom en mørk og destruktiv satanisme. I tillegg til den nye forståelsen av satanismen, stod individualismen sterkt. Et individualistisk prosjekt står ofte sentralt i scener som oppstår som en

motreaksjon (Kahn-Harris, 2007), men i den norske svartmetallen finner man et individualistisk prosjekt knyttet opp mot satanismen som skal tydelig vise hvor stor kløft det er mellom svartmetall scenen og resten av Norge. Der det norske samfunnet stod for likhet, solidaritet og kristne verdier, stod svartmetall miljøet for egosentrisme og satanisme.

Dersom man skal peke på tre viktige institusjoner da den norske svartmetallscenen ble etablert, er bandet Mayhem, platebutikken Helvete i Oslo og Eirik Hundvin, bedre kjent som "Pytten", sitt platestudio i Bergen de mest sentrale. Bandet Mayhem blir beskrevet som det første svartmetall bandet i Norge (Moynihan og Søderlind, 1998). De var de første som tok steget vekk fra Death Metal og satte standarder for hvordan svartmetallen skulle bli utformet. I Mayhem blir særlig gitaristen Øystein Aarseth, kjent som Euronymous, trukket frem som en sentral aktør i de første årene. Ikke bare står han sentralt i utformingen av hvordan den tidlige svartmetallen skal høres ut, han driver også platebutikken Helvete i Schweigaards gate 56 i Oslo, som var et naturlig møtepunkt for alle metallfans i hele Norge, samt at han driver plateselskapet Deathlike Silence Productions, som gir ut de første platene til Mayhem, Burzum og Enslaved (Moynihan og Søderlind, 1998).

Pytten sitt lydstudio, Grieghallen Lydstudio, står i en særstilling i historien til den norske svartmetallen (Rem, 2010). De fleste av de første albumene av norsk svartmetall, ble spilt inn i hos Pytten, og det var i dette studioet at særegenheter i lydbildet har blitt utformet¹⁰. Band som Burzum, Mayhem, Enslaved, Immortal, Gorgoroth og Taake har alle spilt inn et eller flere av sine album her.

3.5. Kontroversene begynner

Fra 1991 til 1996 er historien til miljøet tettpakket med hendelser som har skaffet miljøet mye oppmerksomhet. Kalle påpeker at hendelsene ikke bare har vært definerende for miljøet i form av oppmerksomhet, men også at man her ser utbrytningen fra Death Metal scenen. Dette er den epoken som flere av de etablerte kaller "det opprinnelige miljøet". Nå blir svartmetallen, med

¹⁰ <http://www.nrk.no/hordaland/legger-ned-legendarisk-studio-1.10974761>

ideologiene og handlingene, kjent for resten av verden. Man kan her ane at de etablerte har en egen epokeforståelse av tiden der miljøet var nytt og oppmerksomheten var størst.

Det som skjedde var jo veldig definerende og det var en slags utbrytning fra et allerede etablerte metal miljø, på mange måter. Der du hadde en ganske svær dødsmetallscene, som de ikke ønsket å være en del av, fordi de ville blande inn motstand mot religion for eksempel, eller politiske ideologier i det. (Kalle)

Den første hendelsen som skaper oppmerksomhet rundt miljøet skjer i april 1991, da vokalisten i Mayhem, Dead, tar sitt eget liv ved hagleskudd til hodet. Ryktene vil også ha det til at de resterende bandmedlemmene lager smykker av bitene fra hodeskallen hans (Moynihan og Søderlind, 1998).

Deretter følger to branner. Klokketårnet i Storetveit kirke ble påsatt og forsøkt brent i mai 1992 og Fantoft stavkirke blir brent ned 6. Juni 1992. Sistnevnte kirke blir aktivt brukt i promoteringen av Burzum sitt album "Aske" (Rem, 2010). På albumcoveret ser man bildet av restene av en nedbrent Fantoft stavkirke, og som en salgsgimmick kunne man få en Zippo-lighter med på kjøpet. Åsane kirke blir brent ned natt til julaften 1992, og er den siste kirken det året som blir påtent, men flere kirkebranner er i vente i løpet av de neste årene (Rem, 2010).

I august 1992 blir den homofile mannen Magne Andreassen, knivstukket og drept av trommisen i Emperor, Bård Eithun, også kjent som Faust. Dette blir omtalt som "Homsedrapet på Lillehammer" og Eithun har selv uttalt at drapet skjedde fordi Andreassen hadde sjekket ham opp (Moynihan og Søderlind, 1998). Det gikk over et år før Eithun ble siktet og dømt, og da dette skjedde, satte media drapet opp mot de andre kriminelle handlingene som hadde skjedd i miljøet, og oppmerksomheten rundt miljøet ble stadig større.

Den saken som uten tvil har gjort at norsk svartmetall har fått oppmerksomhet er drapet på Aarseth (Rem, 2010). 10. august 1993 blir Øystein Aarseth drept av Varg Vikernes, etter det som i ettertid har blitt forklart som en lang maktkamp mellom de to mest sentrale karakterene i miljøet (Rem, 2010). Varg Vikernes blir dømt til 21 års fengsel for drapet på Aarseth og for å ha

satt fyr på 3 kirker. Dette er den lengste straffen man kan få i Norge, og den skulle virke avskrekkende og man håpet på en samfunnspreventiv virkning.

Da bandet Darkthrone slapp albumet *Transilvanian Hunger* i 1994, ble nynazistiske ideologier tilknyttet miljøet (Kahn-Harris, 2007). Darkthrone omtalte seg selv som "Norsk Arisk Black Metal" og hadde planer om å skrive "We would like to state that *Transilvanian Hunger* stands beyond any criticism. If any man should attempt to criticize this LP, he should be thoroughly patronized for his obviously jewish behavior" på coveret, men dette ble stoppet av plateselskapet. Bandet selv avfeide beskyldningene om at de var nynazister, og mente at "arisk" var ment i betydningene "ekte", og at å bruke jøde som skjellsord var innarbeidet i det norske samfunnet (Rem, 2010). I seinere tid har også Varg Vikernes hevdet at han er nynazist (Satan rir media, 1998).

Det har vært betydelig flere saker som har skapt oppmerksomhet rundt miljøet, alt fra kirkebranner til voldsdommer. Dette er bare et utvalg av hendelser som var med på å gi den norske svartmetallen betydelig oppmerksomhet, både i Norge og utlandet.

3.6 Media og rettssak

I dokumentaren *Satan rir media* (1998) blir det vist hvordan media har spilt en stor, dog ubevisst, rolle i forhold til promotering av det norske svartmetallmiljøet, spesielt i tiden rundt kirkebrannene og rettsaken til Varg Vikernes. Media bygget veldig opp rundt rykter som verserte om miljøet da kirkene brant, særlig om den satanistiske ideologien. Ved å behandle og omtale den norske svartmetallscenen som et samlet miljø, som var sentrert rundt en satanistisk ideologi, gjorde man det kjent for hele Norge. Dette førte til at mange ble tiltrukket av miljøet.

Denne markedsføringen av miljøet og tankegodset som fulgte med, gjorde at antallet kirkebranner eksploderte i tiden etter. Før 1992 brant det i gjennomsnitt en kirke i året i Norge. I årene mellom 1992 til 1996 brant det, eller ble forsøkt påtent, 50 kirker. Bare i de fem første ukene etter rettsaken til Varg Vikernes, som ble dekket av både norske og internasjonale medier, ble det satt fyr på 7 kirker. Straffen som Varg Vikernes fikk, skulle virke avskrekkende for resten av samfunnet i følge *Satan rir media* (1998), men hadde motsatt virkning. Mange strømmet til

miljøet på denne tiden, og det vokste seg raskt større enn det noensinne hadde vært. Det ble kjent verden over. Med dette konkluderer dokumentaren at medias rolle i markedsføringen av norsk svartmetall, både musikken, handlinger og ideologier, har vært svært stor. Man har også i senere tid sett lignende hendelser skje andre steder i Europa, der gjerningsmennene har uttalt at inspirasjonen til handlingene deres kommer fra det norske svartmetallmiljøet.

3.7 En ny hverdag

Hvordan står det så til med den norske svartmetallen i dag? Rem skriver treffende:

Etter kirkebrannene i 1993 har norsk svartmetall beveget seg fra VGs førstesider til kronikkplass i Aftenposten – fra politianmeldelser til musikkannmeldelser, fra fengsel på livstid til fengende livsstil, fra riksadvokaten til rikskonsertene, fra steinrøysa til jordens ender, og ikke minst: fra demokassetter til millionsalg (Rem, 2010, omslagstekst)

Kriminaliteten i miljøet er ikke til stede lengre i Norge, og sammen med bortgangen av kriminalitet, gikk også stempelet miljøet hadde (Rem, 2010). Dette var informantene til denne oppgaven langt på vei enige i. Samtlige av dem hevdet at svartmetallen er stueren i Norge i dag. Dette lot seg godt illustrere da svartmetallbandet Keep of Kalessin deltok i Grand Prix i 2010 (Rem, 2010). Å delta i noe som er så folkelig og akseptert av det etablerte Norge, er noe som hadde vært utenkelig før. Borte er TV-intervjuene av aktører i miljøet der man bare fikk se skyggen av personen, nå stiller kjente fjes fra miljøet opp i programmer som "Dama til" med Live Nelvik og "Happy day" med Jan Thomas.

Flere band innenfor miljøet har blitt prisvinnende band, både i form av Spellemannspriser og Alarmpriser. De to mest prisvinnende bandene er Dimmu Borgir med tre Spellemannspriser og tre Alarmpriser, og Enslaved med henholdsvis fire Spellemannspriser og en Alarmpris. I og med at bandene har blitt så anerkjente i det norske musikkmiljøet at de vinner priser for sine album, kan man definitivt hevde at svartmetallen har blitt tatt vekk fra det kriminelle og over i den allmenne kulturen.

Man kan se at svartmetallen i dag har en helt annen anseelse enn på 90-tallet. Under festspillene i Bergen ble svartmetallmusikalen "Svartediket" oppført med Gaahl fra Gorgoroth i hovedrollen. Dette kan vi også se på oppføringen av ulike konserter. Dimmu Borgir spiller konsert med KORK og Satyricon spiller i operahuset (Rem, 2010).

3.8 Avslutning

Den historiske fremstillingen er viktig for å ha en forståelse av hvordan miljøet har oppstått og hvordan utviklingen har vært. Bakteppet må ligge til grunn for å forstå analysen, og de mekanismene og kategoriene som blir utforsket der. Man skal kunne lese analysen, og forstå hvilke historiske hendelser det er snakk om, uten å ha noe forkunnskap om miljøet.

Historien til miljøet var også viktig å kartlegge for å kunne rekruttere informanter til prosjektet, utforme en intervjuguide og finne relevante analysedimensjoner. Særlig viktig ble denne kartleggingen med tanke på etiske hensyn, da man kanskje kunne komme inn på tema av kriminell karakter. Disse spørsmålene måtte det tas stilling til i det metodiske apparatet.

KAPITTEL 4: DET METODISKE APPARATET

4.1 Innledning

I dette kapittelet vil metoden, datamaterialet og utvalget for datainnsamlingen bli presentert. Den metodiske tilnærmingen danner grunnlaget for den videre analysen. Oppgaven bygger på kvalitative intervju, da dette åpner for refleksjon, fleksibilitet og utforskning som er sentral for problemstillingen. Jeg vil redegjøre for valg av metode, den praktiske gjennomføringen av intervjuene og valg av informanter og rekrutteringsstrategi, etiske forhold knyttet til forskerrollen og til slutt datas reliabilitet, validitet og representativitet

4.2 Samfunnsvitenskapelig forskning

I følge Grønmo (2007: 17-18) finnes det tre grunnleggende prinsipper for samfunnsvitenskapelig forskning. Det ontologiske, det epistemologiske og det metodologiske prinsipp. Disse prinsippene er nødvendige å etablere, da forholdet mellom fakta og verdier i samfunnsvitenskapen er komplisert.

Det ontologiske prinsipp bygger på sannhet som overordnet verdi (Grønmo, 2007: 17). Med dette menes at samfunnsforskere bør tilstrebe og skaffe til veie den dataen som kan gi kunnskap om eksistensen av et bestemt samfunnsforhold. Det er her ikke snakk om å komme med en endelig sannhet, slik man kjenner fra den positivistiske tradisjon, men at man hele tiden søker mest mulig sann informasjon og kunnskap om det som studeres. Man må derfor som samfunnsforsker være åpen for kritikk, og at sannheten om de forhold man studerer kan endres. “Samfunnsvitenskapen har med andre ord ikke bare en kritisk oppgave i forhold til etablerte ordninger i samfunnet, men også en selvkritisk oppgave i forhold til sine egne etablerte forestillinger” (Grønmo, 2007: 17).

Det epistemologiske prinsipp bygger på oppfatninger av at sannhet er teoretisk, metodologisk og kontekstuellet forankret. Her ser man på hvordan utviklingen av kunnskap om eksisterende samfunnsforhold blir etablert. Hvilke data og informasjon som brukes, og hvilke kunnskap som konstrueres, avhenger ikke bare av hvordan samfunnsforholdene faktisk er, men også av

vinklingen til samfunnsforskeren. Sannheten om samfunnsforhold blir farget av den teoretiske forankringen (Grønmo, 2007: 17-18).

Det metodologiske prinsipp er at vurderinger av sannhet bygger på rasjonelle og logiske kriterier. Her dreier det seg om hvilke fremgangsmåter og vurderinger av kunnskapen om eksisterende forhold som legges til grunn. Da det stilles krav til etterprøvbarhet for kunnskapen som produseres, er det viktig med kriterier for slike vurderinger (Grønmo, 2007: 18).

Et annet ledd i forhold til hvordan samfunnsvitenskapelig forskning drives er forholdet mellom metode, empiri og teori. Her er det vanlig å skille mellom et deduktivt opplegg og et induktivt opplegg. Ved deduksjon jobber man fra teori til empiri der man lager problemstillinger eller hypoteser som prøves opp mot empirien (Grønmo, 2007: 37). Det motsatte gjøres ved induksjon der man baserer seg på empiri der man fortolker data for å generere teori (Grønmo, 2007: 37). Her til hører *grounded theory* av Glaser og Strauss fra 1967, som baserer seg på at man skal møte et felt fritt for teori, for så og generere teoriene ut i fra hva empirien viser (Kvale og Brinkmann, 2009). Hvorvidt man kan møte et felt og generere teori bare ved hjelp av empiri, altså uten teoretisk forankring, har blitt problematisert. Ved bruk av abduksjon går man ut fra empiri, men man er farget av et teoretisk bakteppe (Christensen, 1998). Det vil altså være en stadig forhandling mellom problemformulering og fortolkning der man bruker både empiri og teori (Grønmo, 2007: 37). En slik tilnærming til forskningen ligger til grunn i denne oppgaven. Det teoretiske rammeverket var til stede under forberedelsene til datainnsamlingene, og deretter har det vært en stadig forhandling i forholdet mellom empiri, teori og problemformulering. Ved en slik tilnærming må man være bevisst på at man står i fare for å bekrefte funn fra de valgte teoriene, og dermed blir oppgaven farget av valgt teori.

4.3 Intervju som forskningsmetode

Et kvalitativt forskningsopplegg har den fordelen at den gjør det mulig for forskeren å gå i dybden under intervjuprosessen og få frem nyansene for hvordan informantene opplever det som blir forsket på. I forhold til denne oppgaven, fikk jeg som intervjuer, innsikt ikke bare i om det for eksempel finnes et hierarki for status innad i miljøet, men informantene kunne også utdype om hvordan dette fortonet seg og hvilke mekanismer som spilte inn i fordelingen av makt innad i

miljøet. Man kan si at målet med det kvalitative intervjuet er og prøve å forstå verden ut ifra respondentenes synspunkt (Kvale og Brinkmann, 2009: 1), samt å forstå hverdagsfenomen slik som respondenten oppfatter det gjennom samtale (Kvale og Brinkmann, 2009: 24).

Intervjueteknikken som ble brukt i denne oppgaven har blitt fremstilt gjennom en metafor som gruvearbeideren (Kvale og Brinkmann, 2009: 48). Det vil si at kunnskap blir forstått som begravd metall i en gruve og intervjueren er en gruvearbeider som avdekker det dyrebare metallet (Kvale og Brinkmann, 2009: 48). Kunnskapen ligger med andre ord og venter inni informanten, og intervjuerens rolle er å grave det frem, gjennom intervjuet. Det vil si at den som intervjuer vil finne svar på spørsmål som informanten allerede har kunnskap om. Hvorvidt dette er den beste metaforen er jeg usikker på, da det er en rekonstruksjon av fortiden man egentlig jobber med. Det er ikke fast metall man graver etter, men snarere hvordan fortiden til informantene erindres. Denne rekonstruksjonen blir påvirket av hvor langt tilbake man går, samt individuelle forskjeller blant informantene. I en slik oppgave som dette, der man skal analysere et kollektivt minne, må man være bevisst at fortiden er en rekonstruksjon av informantenes minne, ikke et metall begravd dypt i informanten.

Intervjuguide

I forkant av intervjuene ble det utformet en intervjuguide. Intervjuguiden hadde som mål å være semi-strukturert. En semi-strukturert intervjuguide bør inneholde et omriss av hvilke temaer som skal dekkes, samt foreslåtte spørsmål under. Man vil med en slik intervjuguide være mer fleksibel under det aktuelle intervjuet til å stille spørsmålene i den rekkefølgen som passer, omformulere spørsmål dersom det viser seg nødvendig eller stille oppfølgingsspørsmål. Her vil intervjuerens skjønn spille inn på hvor slavisk den velger å følge guiden (Kvale og Brinkmann, 2009: 130).

Intervjuguiden som ble brukt til denne oppgaven var nøye planlagt, og delt inn etter de ulike temaene som oppgaven tar sikte på å svare på. Da noen av spørsmålene kunne virke støtende siden de tok opp temaer som satanisme og kirkebrann, var det viktig at rekkefølgen på spørsmålene var gjennomtenkt. Intervjuene ble startet med noen generelle biografiske spørsmål om hvordan informantene kom i kontakt med svartmetallmiljøet i Bergen. Dette ble gjort for å få

et bilde av hvem de var og hvor lenge de hadde vært aktive, og for å skape en relasjon mellom informant og intervjuer. Dernest fulgte spørsmål om generasjon. Den bolken av spørsmål fulgte ganske naturlig første delen om biografiske spørsmål, der det her ble sett på forskjeller på miljøet før og nå, og om man finner generasjonsforskjeller. I den neste delen ble spørsmål i forhold til det kollektivet minnet tatt opp. I denne delen ble det snakket om de kontroversielle sidene ved miljøet og det var derfor viktig at jeg som intervjuer til da hadde bygget opp en trygg og god relasjon til informantene, slik at det ble gitt fullverdige svar på spørsmålene. I siste delen ble spørsmål om statushierarki gitt. Det var to grunner til at denne delen ble gitt til slutt. For det første for å få en grei avslutning på intervjuene da dette var ganske lite støtende spørsmål, men også fordi den delen krevde at informantene var trygg på meg som intervjuer, da de måtte fortelle om egen status og andres status.

For å vite hvor lang tid intervjuet ville ta, hvor godt spørsmålene fungerte og hvilken rekkefølge de skulle komme i, ble det gjennomført et prøveintervju med en jeg kjenner som er tilknyttet miljøet. Dette viste seg å være svært fruktbart av ulike grunner. For det første kom han med gode råd om rekkefølgen på spørsmålene innad i de ulike temabolkene. Det kom fram på dette intervjuet at delen om det kollektive minnet ble litt repetitivt slik det ble gjort første gang, samt at noen spørsmål som krevde en del av informantene burde komme seinere. Et annet viktig poeng som kom fram, var at intervjueteknikken min måtte finpusses, særlig i forhold til hvordan spørsmålene ble stilt. I stedet for å ha en samtale med informanten, ble noen spørsmål stilt på en ledende måte, samt at det måtte vises mer tålmodighet da informanten skulle svare, i stedet for og jobbe seg hurtig gjennom intervjuet. Dette var ting jeg som intervjuer ikke var særlig bevisst på før prøveintervjuet, men som ble jobbet med etter at jeg ble gjort oppmerksom på det.

Utvalgsriterier og rekrutteringsstrategi

Da informantene skulle velges ut var det svært viktig at de oppfylte visse kriterier. Dermed ble denne oppgaven basert på et strategisk utvalg av informanter. I et strategisk utvalg bygger utvelgelsen av informanter på en systematisk vurdering ut i fra et teoretisk og analytisk ståsted hvilke informanter som bør tas med (Grønmo, 2007: 88). I kvantitativ forskning har en som hovedmål å kunne gjøre funn som kan statistisk generaliseres for store deler eller hele

befolkningen (Silvermann, 2011: 385). Men i motsetning til kvantitativ forskning der man har store utvalg av enheter, vil man ofte i kvalitativ forskning basere seg på mindre utvalg av informanter. Det er ikke det samme målet om statistisk generalisering. På tross av dette hevder Flybjerg (2004: 126) at funn som er gjort i kvalitativ forskning kan teoretisk generaliseres til større deler av befolkningen eller overføres til andre sammenhenger. I denne typen forskning vil man velge et strategisk utvalg som er interessante og belyse et fenomen eller en teori ut i fra dette utvalget.

Siden oppgaven baserer seg på to ulike figurasjoner *de etablerte* og *nykommerne* var det viktig å finne noen informanter som tilhørte det tidlige miljøet på 90-tallet og noen informanter som er aktive på scenen i dag. Disse to gruppene skulle også passe inn i delen om generasjon, og derfor ble det viktig at det var en viss aldersdifferanse mellom de ulike gruppene. Av andre kriterier som måtte være på plass, var det selvsagt viktig at informantene kjente til svartmetallmiljøet i Bergen og så på seg selv som aktører i miljøet. Blant de etablerte ble det i stor grad prøvd å finne informanter som ikke bare hadde god kjennskap til miljøet, men også at de selv var relativt kjente navn i miljøet. Men her er det viktig å presisere at det var stor forskjell på hvor kjente informantene var.

Selv om jeg hadde ganske god oversikt over hvilke informanter som var blant de etablerte og en viss kunnskap om hva som rørte seg på scenen blant nykommerne, hadde jeg bruk for hjelp til rekrutteringen av nykommerne. Snøballmetoden ble dermed tatt i bruk (Grønmo, 2007: 102). Noen informanter gav tips om andre interessante aktører i miljøet som kunne kontaktes. Uten hjelp fra informantene hadde innsamlingen av data blitt en mye større arbeidsprosess enn den ble.

En annen sentral person i den forbindelse var musikkjournalist og eier av platebutikken Apollon, Einar "Engelen" Engelstad. Selv om jeg hadde en liste over hvilke informanter jeg ville bruke blant det etablerte, viste det seg at det ikke var uproblematisk å komme i kontakt med dem og få de til å stille opp. Det ble i den forbindelse tatt i bruk ulike strategier for å komme i kontakt med informantene, blant annet ved å kontakte managementet de tilhørte og ringe på privatnummer, men dette gav ikke resultater. Løsningen ble da å kontakte Engelen for å forhøre seg om hvem som var troende til å stille opp og hvordan de kunne kontaktes. Han kom med en liste med navn og telefonnummer til flere informanter, og sa at jeg burde si at han hadde gitt meg numrene. På

denne måte fungerte han som en portvakt som i William Whyte, *Street corner society* (1993), ved at han gav meg tilgang til feltet. Samtlige av informantene jeg ringte og sa at Engelen hadde sendt meg til dem, sa seg villig til å stille opp. To av informantene sa i tillegg at de egentlig ikke stilte opp på slike studier lengre, men siden jeg kunne informere dem om at Engelen hadde gitt meg nummeret deres, og således gått god for meg, ville de delta i studien. Da man tar i bruk en portvakt, vil selvsagt denne personens tilgang til feltet prege utvalget. Man kan stå i fare for at han vil gi deg tilgang til deler av feltet, samtidig som man blir ekskludert av andre deler av feltet. Men jeg vil argumentere for at dette ikke gjenspeiles i mitt utvalg, da miljøet blant de etablerte er såpass lite og jeg selv hadde ganske god oversikt over hvem som kunne være aktuelle informanter. Og i forhold til den oversikten og ønsker om hvem jeg ville ha med, vil jeg hevde at utvalget er godt balansert og kan gjenspeile miljøet blant de etablerte.

Informantene, både de etablerte og nykommerne, ble kontaktet via telefon. I forkant av telefonsamtalene ble en mal utarbeidet slik at all informasjon ble tatt med, samt at prosjektet ble presentert på en ordentlig måte og det virket seriøst. Det gav meg også en trygghet i at de hadde forstått hva de sa seg villig til å være med på, slik at det ikke oppstod misforståelser. På den måten begynte arbeidet med å få bygget en god relasjon med informanten til intervjusituasjonen allerede der.

Presentasjon av informantene

I oppgavens analyser vil informantene være navngitt, men dette er fiktive navn. Dette ble gjort da det er et krav om anonymitet i oppgaver som denne. Dette ble alle informantene opplyst om før intervjuet startet. Utvalget består av ti informanter, fire etablerte og seks nykommere.

Til de etablerte hører Torstein, Inge, Øyvind og Johnny informantene. Alle er fra midten til slutten av 30-årene, og de alle er på ulike måter fremdeles aktiv i miljøet, selv om ikke alle fremdeles driver med musikk. Samtlige har vært tilknyttet miljøet siden begynnelsen av 90-tallet, men Inge og Johnny er i en særstilling der, ved at de var aktiv helt fra den spede starten av bergensmiljøet.

Til nykommerne hører Knut, Karsten, Didrik, Nils, Henning og Kalle informantene. Alle er i 20-årene, men spennet går fra tidlig i 20-årene til slutten. Alle er aktive i miljøet, dog noen mer aktiv og mer kjente navn enn andre.

Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført fra midten av oktober og frem til midt i desember 2013. Da det ikke var helt uproblematisk å få fatt i informanter, ble tidsperioden intervjuene pågikk i ganske lang. Samtidig gav dette rom for stadig å forbedre og analysere både intervjuteknikk og intervjuguide. Dette følte jeg gav utslag etter et par intervju, der jeg var merkbart tryggere i intervjurollen.

Før intervjuene startet ble alle informantene informert om studiens hensikt, at de ble anonymisert i oppgaven og at all data ville bli behandlet konfidensielt. De ble også opplyst om at de når som helst kunne trekke seg fra studiet og at de bare behøvde å svare på de spørsmålene de ville.

Intervjuene ble gjort ulike steder i Bergen, alt ettersom hva som passet for informantene. Fire av intervjuene ble gjort på kaféer/utesteder. For å unngå støy, ble disse intervjuene gjort før åpningstid eller i en stille del av lokalet. Det var viktig for meg at informantene fikk velge et sted de likte, men at det var få eller ingen andre tilstede slik at de kunne snakke fritt om de ulike temaene som ble tatt opp. Når man kom innpå temaer som er sensitive er det viktig at informantene føler at de kan snakke fritt, uten å bli dømt eller lyttet til av andre tilskuere. Dette var også en ting som ble tatt opp etter prøveintervjuet, som ble gjennomført i studentkantin. Da kom det klart frem at det var viktig med ro rundt informanten mens intervjuet pågikk. Fem av intervjuene ble gjort på grupperom eller pauserom på UiB der vi var aleine og et av intervjuene ble gjort hjemme hos den ene informanten.

Etter intervjuene ble det satt av litt tid til å snakke om hvordan det hadde gått, og ofte ble vi sittende igjen lenge etter for å snakke om ulike ting rundt miljøet. For min egen del var dette svært fruktbart, da jeg som utenforstående fikk et mye bedre innblikk i både miljøet før og nå.

Transkribering og systematisering

Noen av intervjuene ble transkribert før jeg var ferdig med alle intervjuene, noe som gjorde at jeg til stadighet ble bedre til å stille rette spørsmål og få informantene til å utdype, da analysen fikk mer teoretisk tyngde. Resten av intervjuene ble transkribert i løpet av januar. Siden analysearbeidet pågikk samtidig med transkriberingen, ble utvelgelsen av datamaterialet gjort uten store problemer. Siden intervjuene også var delt opp tematisk var utvelgelsen oversiktlig.

4.4 Reliabilitet, validitet, analytisk generalisering

Reliabilitet forteller om studiens pålitelighet og troverdighet. Med høy reliabilitet har man pålitelige data (Kvale og Brinkmann, 2009). Dette vil si at funnene kan etterprøves av andre forskere, og de vil komme frem til samme svar. Det er da viktig at datamaterialet ikke består svar basert på tilfeldige omstendigheter, men at informantene ville gitt samme svar til en annen forsker. For å sikre høy reliabilitet kan man gjøre forskningsprosessen gjennomiktig. Ved å beskrive strategi og metoden for datainnsamling, det teoretiske rammeverket som analysene baserer seg på, samt bruke sitat fra informantene vil man kunne oppnå en gjennomiktig forskningsprosess som lar seg etterprøve. Svarene som denne oppgaven bygger på, føler jeg at en hvilken som helst annen forsker som hadde hatt lik innfallsvinkel på miljøet, også hadde funnet. Men når det er sagt, er det klart at utvalget av sitater og fortolkningen av dataen, er påvirket av min forståelse av teori og tema. Informantene fremstår dermed som idealtyper for de ulike figurasjonene.

Validiteten forteller om hvor god den valgte metoden er i forhold til å produsere gyldige data, altså om metoden passer til formålet med prosjektet. Høy validitet refererer til at datainnsamlingen og metoden har ført til data som er relevant for problemstillingen (Kvale og Brinkmann, 2009). Selve intervjuprosessen er også viktig å analysere. Dersom man stiller ledende spørsmål eller har en skjevt utvalg av informanter kan validiteten svekkes. Utvalgets størrelse kan også si noe om validiteten. Det må her tas stilling til om man har valgt tilstrekkelig antall informanter til å kunne si at dataene man har funnet er gyldige. Selv om min intervjueteknikk helt klart ble forbedret i løpet av datainnsamlingen, var jeg ikke redd for lav validitet. Dette vil jeg begrunne med at jeg har fått svar som peker i ganske lik retning, noe som

jeg tolker dithen at jeg har fått svar som er representative for miljøet. Utvalget føler jeg meg også trygg på. Siden det flere ganger, både forut og under datainnsamlingen, ble påpekt at miljøet hadde vokst, valgte jeg å ha to informanter mer i kategorien nykommerne, enn blant de etablerte.

Teoretisk generalisering forteller oss om man kan trekke slutninger fra studien til å gjelde for andre fenomen. Hvorvidt funnene i denne oppgaven lar seg overføre til andre studier, eller kunne teoretisk generaliseres slik at det gjelder for andre fenomen, vil bli diskutert i oppgavens siste kapittel.

4.5 Etiske hensyn

I en oppgave som denne er det viktig å ta hensyn til de etiske retningslinjene som følger med samfunnsvitenskapelig forskning. Tre etiske hovedprinsipper er særlig viktig for denne oppgaven: Samtykke fra informanten, anonymisering og konfidensialitet, og informasjon om konsekvenser ved deltakelse i prosjektet (Kvale og Brinkmann, 2009). For at de etiske konsekvensene skulle bli ivaretatt ble prosjektet meldt inn til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD¹¹) før datainnsamlingen startet. NSD fungerer som personvernombud for all forskning ved norske universiteter og annen høyere utdanning, og alle prosjekter som innbefatter personlige data har meldeplikt til NSD og må bli godkjent før datainnsamlingen skjer. Her gjelder det særlig i forhold til datainnsamling, taleopptak og lagring av data.

Da man med dette prosjektet kunne komme opp i en situasjon der man ble gjort oppmerksom på kriminelle forhold som hadde skjedd, eller kunne komme til å skje, måtte det tas en vurdering på hvilke etiske hensyn man måtte ta. Men etter samtale med NSD ble det besluttet at denne oppgaven trengte et muntlig samtykke fra informanten, der informanten ble informert om hva prosjektet gikk ut på, hvilke tema som kom til å være med under intervjuene, samt at de ble informert om anonymisering og konfidensialitet. Faren for å komme innpå straffbare handlinger ble vurdert som veldig liten. Informasjon om anonymisering og konfidensialitet ble gitt i forkant av intervjuene, slik at informanten selv kunne vurdere om han ville delta eller ikke. Dette er

¹¹ <http://www.nsd.uib.no/personvern/>

viktig, da samtykke skal respektere informantens rett over eget liv og kontroll over hvilke opplysninger som kan bli tatt med i den ferdige studien (Kvale og Brinkmann, 2009).

All data av personlig art ble behandlet konfidensielt, slik at informantene ikke skulle kunne identifiseres, og det er forskerens ansvar for at dette blir overholdt, samt å hindre bruk av data som kan få konsekvenser for enkeltindividet (Kvale og Brinkmann, 2009). Derfor har alle informantene fått fiktive navn, og blitt anonymisert slik at man ikke skal kunne gjenkjenne enkeltindivid i oppgaven. Dette er særlig viktig da studien snakker om kirkebranner, ekstreme ideologier og drap, og da miljøet er relativt lite. Som Kvale og Brinkmann (2009) påpeker, vil anonymisering kunne beskytte informantene, men også sette begrensninger for hvordan sitater blir presentert. Dersom et sitat kan avsløre informantens identitet, kan man ikke presentere sitatet i sin helhet. Dette må forskeren være oppmerksom på i utvelgelsen av data.

Konsekvensene av å delta i et forskningsprosjekt må også opplyses om. Informanten må være bevisst både fordeler og ulemper ved å delta (Kvale og Brinkmann, 2009). Da flere av spørsmålene mine går på informantens personlige forhold og holdninger til kontroversielle hendelser i miljøet, har det vært viktig å være åpen om konsekvenser. Det skal her presiseres at der ikke har blitt spurt om deltakelse i kriminelle handlinger eller tilknytting til ekstreme ideologier, bare om holdninger og tanker rundt dette temaet.

KAPITTEL 5: "HELVETESMAKT"¹²

5.1 Innledning

Hvorfor studerer man status? Ved å studere statushierarki, finner man den vertikale plasseringen til en aktør innenfor den sosiale stratifikasjonen. ”En grunntanke hos klasseteoretikere fra Karl Marx og Max Weber og frem til i dag, er at klassesystemet innebærer ulik fordeling av makt” (Korsnes m.fl, 2014, s.30). Weber (1925) viser at makt og status også gjør seg gjeldende der man gjerne ikke skulle tro at det var et hierarki. Svartmetallmiljøet er et relativt lite miljø, og lokasjonen er begrenset til Bergen. Hvordan statushierarkiet er innad i miljøet, forteller oss om hvordan makt kan fordeles der det ikke er den økonomiske klassen som blir analysert. For å søke svar på dette vil utsagnene til informantene bli analysert. Kan man avdekke et statushierarki innad i svartmetallmiljøet? Hvordan ser de etablerte på sin egen og nykommernes status? Hvordan ser nykommerne på sin egen og de etablertes status?

Vil status bli fordelt i forhold til hvor lenge man har vært aktiv i miljøet? Hvilke andre mekanismer spiller inn på statushierarkiet? Vil status kunne analyseres opp mot hvorvidt noen oppfattes som ekte eller ikke? Kan man analysere status opp mot de kontroversielle handlingene som skjedde i miljøet og finne svar på hva som gir status og hvorfor? ”Liksminken forteller endelig sannheten. Svartmetallen er død. Quavila er kledd for begravelsen”. Sitatet er hentet fra det relativt nye bergensbandet Quavila sin fanside på Facebook¹³. De melder om at svartmetallen er død. Hva forteller dette sitatet oss om status? Hva vil det si at et band i dag melder om svartmetallens død? Blir dette synet delt av resten av miljøet?

¹²Sangtittel hentet fra bandet Taake og albumet *Noregs Vaapen*.

¹³ https://www.facebook.com/quavila/info?ref=page_internal

5.2 Status av ansiennitet

Status for de etablerte

Hvordan forklarer de etablerte sin egen status? ”Vår status innenfor metal den har vært, eg tror den får flere årringer som et tre, enn egentlig gitt ut i fra at vi startet. Den har kommet med årene” (Øyvind). Som informant i gruppen for de etablerte, mener Øyvind at statusen til hans band har kommet av at de har virket lenge. Status vil bli gitt av en tidsdimensjon, altså hvor mange år man har virket som band i miljøet. I dette ligger det også at statusen ikke var høy da de begynte, at de selv hadde lav status som nykommer. Øyvind var nykommer i miljøet helt i oppstarten, da svartmetallen brøt ut fra de etablerte metalscenene, som særlig var preget av Death Metal. Dersom man tolker metaforen hans med at statusen er som årringer på et tre videre, vil statusen da også bli større med årene. I kraft av å være et etablert band som har virket lenge, vil de etablerte tildeles høyere status. Status vil bli gitt av en tidsdimensjon.

Et annet aspekt med uttalelsen til Øyvind som er verdt å bite seg merke i, er at han ikke legger vekt på at han var der når miljøet startet, selv om bandet har holdt på siden tidlig 90-tallet. Dette kan henge sammen med at han var veldig ung da bandet ble startet, og som han forteller i intervjuet, at bandet stod litt på utsiden av miljøet da det stormet mest om svartmetall i media. Antyder Øyvind med denne uttalelsen at man vil ha høyere status dersom man var tilknyttet miljøet som startet bølgen av norsk svartmetall?

Øyvind er ikke den eneste som forklarer fordelingen av status på den måten. Da Johnny skulle fortelle om hvordan han mente at status ble fordelt, sa han følgende: ”Jo lengre du har holdt på, jo høyere status har du”. Dette er et ganske kontant og bastant utsagn. Ifølge Johnny vil man ha større status ved å ha holdt på lenge, og jo lengre du har holdt på, dess høyere status har du. I denne saken er Johnny og Øyvind helt samstemt. Hva kjennetegner bandene som har holdt på lenge?

For Inge er det ikke bare ansiennitet som forklarer status. Ansiennitet, kombinert med utbredelse vil være essensielt: ”Ja, det er det med ansiennitet, der får man automatisk høy status. Så får du status av utbredelse”. For å ha en høy status i miljøet må man i tillegg til å ha virket lenge, også må man ha gitt ut musikk som blir tatt i mot av de store massene innenfor metallscenen. Dette kan leses sammen med at man er ikke etablert bare i kraft av å ha virket lenge, man må også

være et etablert navn i miljøet, og utbredelse vil spille inn på hvor lenge man er aktiv. Man ser da at det er to dimensjoner som gir status: tid i miljøet og utbredelse.

Bandene som har holdt på lenge har fått sin status etter hvert, der utbredelse og popularitet spiller inn. De tilskriver seg selv status gjennom å ha holdt på lenge, men det er da også et åpenbart faktum at de bandene som når ut til flest og har fans, er dem som kan holde aktivt på i miljøet lengst. Dermed opparbeider de seg status, gjennom å bli de etablerte i miljøet. Slik kan man se en parallell til Elias og Scotson (1994).

Finner man at nykommerne deler dette synet? Hvilke dimensjoner legger de vekt på? Når man tar for seg forklaringene til nykommerne ser man at de langt på vei deler denne oppfattelsen av hvordan status fordeles i miljøet. For Karsten ”de eldre bandene har nok større status i miljøet, absolutt”. Dette er fordi: ”De som har holdt på lengst vil alltid ha en stor status”. Hvor lenge man har holdt på vil være avgjørende for hvor høy status man får.

Er det støtte i dette hos de andre nykommerne? ”Det tror jeg blir den forrige generasjonen, det tror jeg det er lite tvil om” (Knut). Da Knut refererer til forrige generasjon, snakker han om de som var aktive på 90-tallet. I og med at han påpeker at det er liten tvil om dette skillet i status, kan man regne med at dette er noe som nærmest er gitt og at hele miljøet kjenner til det. ”De som startet med det, og som liksom var den første kjernen, de vil vel alltid få en kultstatus. De vil jo alltid være legender” (Karsten). I kraft av å ha vært de som startet det i Norge, eller de som var der i begynnelsen, vil nykommerne gi de en kult- og legendestatus. Det blir pekt på at de som har holdt på lenge har høyest status, men man kan se at det ikke bare handler om hvor lenge man har holdt på og om man har en utbredelse som er stor, det legges status i at de startet miljøet. De blir sett på som ”den første kjernen”, noe som gjør dem mer genuine eller ekte. Nykommerne tilegner dem høyere status, fordi de ser på de etablerte som mer ekte enn seg selv. Hvor stor rolle spiller det at man oppfattes som ekte inn på status? Kan dette analyseres som en egen dimensjon?

Nils viser samme forklaring som man fant hos Inge blant de etablerte: ”Høyere produktivitet. Ansienniteten deres er høyere fordi de har klart å utrette noe”. Ved å ha høyere produktivitet, flere utgivelser og flere fans, vil statusen deres være høyere, og derfor har de holdt på lenge og fremdeles får høyere status. Det påpekes også her at de etablerte bandene har kunnet holde på

lenge fordi, de har klart å gi ut noe som blir tatt godt i mot. Slik spiller utbredelse inn på hvorvidt man kan bli etablert eller ikke. Dette forklarer Kalle videre:

Det går jo på hvor lenge de har holdt på, først og fremst, og hvor mange definerende arbeid de har sluppet. Hvis en gruppe slipper et album som er anerkjent for å være veldig viktig, så har jo de pr definisjon mer makt, i den forstand at de har flere mennesker som hører på de og flere mennesker som prøver å etterligne de, på mange måter. [...] Så i den forstand at de har mye innflytelse på hvordan andre musikere låter, så er jo de største gruppene som virker fremdeles, sånn som Immortal og Mayhem og Taake, og Helheim og Enslaved – ikke minst, de er jo veldig definerende for hvordan nye musikere uttrykker seg. [...] Ja, makt, hvis det er noen som skal være innflytelsesrike for å bruke et annet ord, så er det jo de største gruppene uten tvil.

Man kan se at Kalle legger vekt på at dersom noen band har hatt påvirkning på hvordan nye band høres ut, så vil de tillegges høyere status i miljøet blant nykommerne. Dette illustreres gjennom at han hevder at de etablerte har sluppet album som er definerende eller anerkjent for å være viktig. Utbredelsen et band har, blir gitt gjennom hvor viktige eller definerende album man gir ut, og statusen høstet av dette. For Kalle vil de bandene som er innflytelsesrike ha høyere status, fordi nye band kopierer elementer av musikken deres i sitt eget arbeid. Ansiennitet, utbredelse, om man oppfattes som ekte og definerende arbeid ser ut til å påvirke status. Finnes det flere dimensjoner som påvirker hvordan nykommerne ser på fordelingen av status?

Didrik påpeker andre forklaringer på hvorfor de etablerte har høyere status:

Så det er jo folk som var i det opprinnelige miljøet, de har høyere status. De er gjerne en del av det narrative, selv om de ikke var med på å sette fyr på kirker, så er de en del av det sett gjennom bekjentskap, sett gjennom det å være en del av det miljøet. Så de har nok høyere status helt klart.

Didrik legger vekt på at de etablerte vil få høyere status ved å være en del av miljøet da det ble kjent for å sette fyr på kirker. Selv om de ikke personlig var med på det, vil de være en del av historien om svartmetallmiljøet som gjorde et opprør mot kristen-Norge. Og dette er med på å gi dem høyere status, enn nykommerne. Det er med andre ord ikke bare et spørsmål om alder, men

et spørsmål om tilhørighet til miljøet som stod for disse handlingene. Dette reiser et nytt spørsmål: gir handlingene status?

Det blir omtalt som ”det opprinnelige miljø”, et miljø som er omtales som det ekte miljø. Gjennom å være medlem av det opprinnelige miljøet, blir man sett på som en som tok del i handlingene, enten gjennom og faktisk bedrive de eller gjennom bekjentskap. Man blir således skrevet inn i narrative om det ekte miljøet som stod for disse handlingene. Og i følge Didrik vil handlingene, og tilknytningen til miljøet som bedrev disse handlingene, være utslagsgivende for status.

Nykommerne tilegner de etablerte høyere status ved at de har holdt på lenge, har stor utbredelse og stor produktivitet, har sluppet viktige eller definerende album som nykommerne lar seg inspirere av, og at de blir sett på som ekte og tilknyttet miljøet som gav hele sjangeren oppmerksomhet. Hvordan er det så med nykommerne? Hvordan tilegner de seg status?

Status for nykommerne

Hvordan ser de etablerte på nykommerne? Øyvind sier at ”eg hører nesten ikke på noe nytt fra Norge i det heletatt. Eg syns innenfor Black Metal at det meste som kommer bare er drit”. Det kan være verdt å merke seg utsagnet til Øyvind er måten han omtaler nykommerne på. For det første sier han ikke direkte ut at nykommerne er dårlige, men generelt at den nye scenen er noe han ikke liker. For det andre kan man også merke seg måten han snakker om den nye musikken. Den omtaler han som ”drit”, et ord som er veldig negativt ladet. Svartmetallen har gått fra å være bra til å bli drit. Da han skal utdype dette sier han at

No ser eg ikke så veldig mange band lengre, selv ikke av de eldre, eg begynner å bli litt lei av å gå på konserter generelt [...] Og de nye bandene i dag har en ekstremt vanskelig oppgave med den biten der. Det meste er gjort. [...] Å overvinne interessen til den gamle garden er vanskelig (Øyvind).

Nykommerne har en vanskelig oppgave bare å overvinne interessen til de etablerte. En forskjell i status blir tydelig i den forbindelse, da nykommerne ikke bare har lavere status og musikken

deres betegnes som ”drit”, men bare å fange oppmerksomheten til de etablerte virker som en stor og vanskelig oppgave. Man kan se et markant skille i evalueringsrepertoaret til de etablerte, da de omtaler nykommerne, i forhold til da nykommerne omtalte de etablerte. De etablerte sitter i større grad på definisjonsmakten for hvordan status fordeles, og tilegner nykommerne lav status for musikken de kommer med. Det meste som kommer er ikke av verdi i det hele tatt. Dette tyder således ikke bare på at det er en tydelig forskjell i status, men peker det også mot at nykommerne ikke kommer til å opparbeide seg særlig større status, da de etablerte ikke vier dem stor interesse?

Henning påpeker at dette er noe man som nykommer får internalisert gjennom holdningen til de etablerte i møtet med scenen: ”disse her er jo litt eldre karer som kanskje ikke føler plass for unggutter”. Dersom man har Øyvind sitt utsagn i mente, om at interessen til den eldre garden er vanskelig å overvinne, kan man lett forstå at synet til Henning kan stemme overens med hvordan forholdet mellom de etablerte og nykommerne er. Kan man anta at siden både de etablerte og nykommerne er enig i at de etablerte har høyere status, vil de etablerte også sitte på definisjonsmakten i mye større grad, da nykommerne ser opp til de etablerte?

”Det er masse av musikken som har kommet på 2000-tallet som eg syns er utrolig kjedelig og uinspirert. Det er liksom gjentakelse av de tingene folk har gjort til det kjedsommelige” (Torstein). Hva er det som skjer på slutten av 90-tallet som gjør at scenen oppfattes som kjedelig og gjentakende av ting som allerede er gjort? Kan man se et brudd i tidsdimensjonen i forhold til hva som gir status?

Eg mistet jo veldig mye av interessen for det rundt 97, for då hadde det på mange måter utspilt sin rolle kreativt og musikalsk sett. Det begynte å bli veldig likt, og du merket at folk kopierte det bandet og det skulle være sånn og sånn og sånn. Isteden for, på begynnelsen av 90-tallet, då var jo det nesten litt tilfeldig hvordan folk hørtes ut og de hadde sin egen oppfatning av ting og fulgte den tankerekken.

Årstallet 97 trekkes frem som et slags hamskifte i svartmetallscenen. Man kan se en epokeforståelse før og etter 97 i forhold til hvordan musikken omtales. Etter 97 blir den kjedelig, mindre kreativ og man begynner å kopiere hverandre. Hvilken endring skjer i miljøet rundt 97,

som gjør at de etablerte oppfatter at svartmetallen har utspilt sin rolle både musikalsk og kreativt? Der det før var friere tøyler og folk hadde sin egen oppfatning, ble det mer vanlig at man kopierte hverandre og ting hørtes likt ut. Dette ble sett på som en negativ utvikling av scenen, og virker inn på fordelingen av status. Nye band som kopierer eller tar elementer fra allerede etablerte band, får lav status. Implisitt i denne uttalelsen sier Torstein at de som kopierte andre band, ikke var ekte svartmetallere. Dette er fordi kreativitet sees på som viktig for musikken, og således fungerer som en statusmarkør. Kan man finne et skille i status før og etter 97?

”Folk sitter jo fortsatt ”vi var der” liksom” (Inge). Her refereres det til at de var der i begynnelsen, de var en del av det opprinnelige miljøet. Her ser vi at også de etablerte legger stor verdi i det å kunne ta del i narrative om ”det opprinnelige miljø”, og bruker dette som en statusmarkør ved at de oppfattes som ekte. Ved å påpeke at de selv var en del av det opprinnelige miljøet, legitimerer de sin egen statusposisjon. Denne legitimeringen av ens egen statusposisjon i forhold til å være del av det opprinnelige miljøet, kjenner man igjen fra Elias og Scotson (1994), der ”the established” grunngir sin egen status gjennom at de var de opprinnelige i Winston Parva. Men ligger det også en epokeforståelse i dette utsagnet, som er knyttet opp til det å være ekte?

Hvordan ser nykommerne på sin egen status? Samtlige mente at de hadde relativt lav status, og særlig lavere status enn de etablerte. Og på samme spørsmål var de etablerte mer tilbøyelig til å si at de selv hadde høy status. I et mer generelt spørsmål om nykommere og status, sier Knut at ”jeg vil jo våge å påstå at de, nykommerne, ikke får det helt samme ikoniske statusen”. En mulig forklaring kan være: ”Nye grupper. Nyetablerte musikere. Det sier jo seg selv at de ikke har samme status i den forstand at de ikke er like anerkjente for det de holder på med” (Kalle). I og med at flere av nykommerne ikke har utgitt like mye som de etablerte eller har like mange fans, mener Kalle at det er en selvfølge at de ikke har like stor status.

[...] men de aller fleste nye ser opp til de gamle. Det er jo der vi har fått inspirasjonen vår fra. Og sånn som eg har opplevd det, så er det ikke alltid at det er gjensidig. Det finnes jo selvsagt band og artister som mener at det bare er bra at scenen fortsetter, men det er òg gjort en del uttalelser som; vi liker ikke de nye bandene, for det har vært en dårlig utvikling (Nils).

Man kan se et nytt eksempel på at nykommerne mener at de etablerte har et syn på at scenen i dag ikke er bra. Man finner støtte i at nykommerne har en oppfattelse av at de etablerte ikke anerkjenner nykommerne i miljøet, og at nykommerne deler dette synet fra de som har høyere status i miljøet. På dette synet på hvordan man har et skille i status mellom etablert og nykommer, og at dette deles og oppfattes likt innad i miljøet, kjenner man igjen fra arbeidet til Elias og Scotson (1994). I kraft av å være etablert og ha holdt på lenge får man høyere status, mens nykommerne får lav status i kraft av å være nykommere. Det kan late til å være en naturlig konsekvens av å holde på lenge, at man får høyere status. Men det legges stor verdi inn i at de etablerte var del av den første kjernen og opprinnelige miljøet, og det å være ekte blir en sentral statusmarkør. Betydningen av tid blir dermed modifisert, da det i større grad handler om man blir sett på som ekte eller ikke. Hvordan fungerer ekthet som en egen statusgivende dimensjon?

5.3 Status i forhold til å være ekte

Hvordan blir man ekte? Torstein peker på kreativitet gjennom å komme med nye elementer til scene og ikke kopiere gamle helter. Inge viser til at man må være en del av det opprinnelige miljøet. Hvilke andre kategorier oppfattes som ekte? Johnny påpeker: ”Det har alltid vært krig om hva som er Black metal”. Ved at det blir påpekt at det alltid har vært krig om hva som er ekte, kan man da se på konflikt som drivkraft i miljøet? Har det alltid vært krig om hva som gir status?

Man ser at status vinnes og tapes i forhold til om man oppfattes som ekte eller ikke. Flere av informantene har uttalt at dersom man tar del i kommersialiseringen av sjangeren, vil man bli oppfattet som uekte. Inge illustrer dette ved å henvise til band som har vært med i Melodi Grand Prix: ”Når du for eksempel har vært med på Grand Prix og latt deg selv bli omtalt som Black Metal, så spiller det jo ikke noe rolle om hvor mange ganger du forsvarer at alle må få gjøre det de vil, du vil få et imageproblem til slutt, for dette lar seg ikke forene”. Det er her interessant at man får status av å ha stor utbredelse, altså en stor suksess i forhold til fans og utgivelser. Men man kan ikke ta del i en kommersialisering. Man må altså nå ut til den rette fansen, gjennom de rette kanalene. Man kan ikke være kommersielle, da blir man ikke oppfattet som ekte.

Svartmetall og det kommersielle lar seg ikke forene.

Da kreativitet sees på som et viktig element for status gir skillet mellom hva som er ekte, og hva som blir oppfattet som uekte, nykommerne en vanskelig oppgave.

Sett utenfra i alle fall så er jo det en veldig forskjellsbehandling på en måte, og den er ikke nødvendigvis positiv. Spesielt i metallpressen slipper en jo unna med veldig mye hvis man er etablert. For en har alltid spørsmålene om ”du var jo der når” eller ”du laget den legendariske” eller ”du sa det og det som rystet Norge i innvollene då og då”. [...] Mens ungdommer må alltid svare på: ”Av 75 min på den nye platen din, så er det 1 minutt som minner om Immortal, no må du forsvare hvorfor du fortjener å sole deg i glansen av de gamle heltene”. Så ja absolutt, det er et kunstig skille. Syns eg (Inge).

Man kommer unna med mye ved å være en del av de etablerte i miljøet, de ekte i miljøet. Nykommerne har således nesten en umulig oppgave, dersom de ønsker høyere status i miljøet. Ved å kopiere eller bruke uttrykket som de etablerte har laget, vil de bli oppfattet som uekte, og må stå til ansvar for denne kopieringen, selv om den kanskje er marginal. Torstein påpekte at nykommerne kopierer for mye av de gamle, og savner nye elementer, men heller ikke det å tilføre scenen nye elementer skjer helt uproblematisk. Dersom de bryter med de vedtatte rammene, vil de også havne i trøbbel. Det vil da ikke oppfattes som svartmetall, og således ikke bli oppfattet som ekte. Slik kan man forstå tradisjon som et kriterium for ekthet. Det finnes regler for hvor man skal befinne seg i forhold til de etablerte rammene i miljøet.

Dette henger sammen med at det i en periode i metallsjangeren var veldig strengt hva og hvordan man skulle låte og se ut. Nils sier at ”det er mange som mener at Fenriz fra Darkthrone er en god profet på hva som er ekte eller ikke”. Fenriz fra bandet Darkthrone var en markant figur i miljøet som laget et sett med regler, eller en mal, for hvordan lydbildet i svartmetall skulle være. På denne måten har nykommerne et veldig lite handlingsrom, dersom man skal tilegne seg status i miljøet i forhold til å bli oppfattet som ekte. Det kan virke som om valgene de tar, skaffer de problemer enten på den ene eller andre måten. Nykommerne tilegner mange band fra den første tiden høy status fordi de er innflytelsesrike på nye band, mens de etablerte vil se nykommerne som kjedelig eller som noen som kopierer de gamle bandene, dersom de lar seg inspirere av de etablerte. Da bryter de med kravet om å være kreativ. Man får dermed et dilemma likt det man kjenner fra *Catch-22* av Joseph Heller (1961) ”You are damned if you do, and damned if you

don't". Uansett hva nykommerne gjør, vil de ikke kunne passe inn i ekthetskategorien til de etablerte. Dersom de kopierer er de kjedelige og mangler kreativitet. Dersom de prøver å gå nye veier, vil de bryte med vedtatte rammer.

Forståelse av ekthet

For å forstå viktigheten av å være ekte som statusmarkør, kan man anvende sosialantropolog Mary Douglas sitt arbeid i *Purity and Danger: An analysis of Concepts of Pollution and Taboo* (1966). Douglas gjør som Elias gjør med figurasjoner, setter et skille mellom oss og dem. Men skillet hun gjør går på de som blir oppfattet som rene og de som hun kaller de urene, eller forurensende. At man blir oppfattet som forurenset går ut på at man tar deler av det rene, men setter det i en ny kontekst, slik at det blir urent. De etablerte ser på seg selv som ekte, altså rene. Mens nykommerne, som ikke er ekte men uttrykker det eksisterende uttrykket til de etablerte, vil bli oppfattet som urene. Statusen vil dermed henge sammen med grad av ekthet, eller renhet.

Man får status av å være ekte, men man kan ikke være kommersiell. Det kommersielle og svartmetall lar seg ikke forene, og man blir oppfattet som uren. Man må være original, men man skal ikke bryte med etablerte rammene, og man skal ikke kopiere, men ei heller være kjedelig og uinspirert. Bryter man med de etablerte rammene eller kopierer stil eller uttrykk til de etablerte blir man også oppfattet som uren. For å bli oppfattet som ekte, må man være del av det opprinnelige miljøet, og på den måten være en del av narrative rundt handlingene som skapte stor oppmerksomhet. Det er en link mellom handlingene og status som ekte, og handlingene som statusmarkør må analyseres.

5.4 Status i forhold til handlinger

”Black Metal har vært dødt i Norge siden 90-tallet. Siden 97 egentlig”. Sitatet til Johnny er bare et av flere som påpeker et skille i miljøet rundt 1997. Quavila sin melding om svartmetallens død. Rundt midten av 90-tallet, var det i stor grad slutt på de kontroversielle handlingene. En markør for status var å være del av miljøet der handlingene ble gjort. Som påpekt av Inge ”de var der”. Hvordan gir handlingene status?

Kan handlingene som ble utført på 90-tallet med kirkebranner og utøving av tekster og meninger, også være med på avgjøre om man oppfattes som ekte eller ikke?

Eg tenkte vel egentlig at det var en form for statusbemerkning blant mange. Noen ville utøve det, istedenfor og bare si det, så gjør det. Det er mye sånt. Det var i hvert fall mye sånn innenfor Black Metal, enten så mener du det og då gjør du det, eller så holder du kjeften din igjen. Og det var mange som valgte å ta det skrittet og utøve sine tekster, tanker eller meninger (Øyvind).

I tillegg til å si at man må være ekte for å ha status, lanser Øyvind de kontroversielle handlingene som en kategori for tilegning av status. Men påpeker at det var slik før, ikke nå. ”Men kontroversene, klart det står høyt i kurs”. Status kunne man tilegne seg før ved å ta del i handlingene som miljøet ble kjent for. Kan man finne støtte i utsagnet hans blant de andre informantene? Og stemmer det at det var slik før, men ikke nå?

For Henning vil man kunne tilegne seg oppmerksomhet ved å ta del i disse handlingene, og de hadde en viktig funksjon i form av å gjøre musikkjangeren kjent. ”Det har jo en viss status, ikke en status, men det er jo bakenforliggende for en kunstform som har blitt uttrykt over hele verden”. Han vil ikke entydig påstå at det gav status, men at oppmerksomheten rundt disse hendelsene ble såpass stor at miljøet ble kjent verden over for disse hendelsene. På den måten tiltrakk miljøet seg nye aktører, som så opp til de etablerte som hadde vært en del miljøet da hendelsene skjedde. Kalle legger også vekt på media sin rolle i å gjøre miljøet kjent gjennom å gi stor oppmerksomhet til handlingene, og i tillegg eksemplifiserer han dette ved at Greven sin status ikke først og fremst henger sammen med musikken han laget, men snarere handlingene han gjorde og oppmerksomheten han fikk:

Jeg vet ikke hvorfor, og jeg tror ikke folk blir sett opp til, men det har nok med dette med media å gjøre, der har man sånn som for eksempel Varg Vikernes er jo fremdeles en ganske så obskur artist, som aldri har laget noe kul musikk, men som fremdeles har mye innflytelse eller makt, kan du si, på folk som er enig med det han skriver (Kalle).

Vikernes sin status blir nærmest bare bestemt ut i fra at han tok stor del i handlingene og var del av miljøet som utførte dem. Men ville handlingene gitt status i dag? Dersom ikke, kan man anta at det er et skiftende hierarki?

Hvis eg hadde gått og knivstukket en kar nå, så hadde ikke det gitt meg respekt i dag. Som sagt, for 20 år siden kanskje, men den dag i dag, nei. Fordi miljøet har blitt mer stuerent på sånne ting kanskje og folk har lavere status fordi de oppfører seg som drittsekker, eller fordi de ikke produserer noe bra (Nils).

I og med at skillet mellom før og nå er så sentralt i hvordan man tenker at status fordeles, kan man se et brudd i tidsdimensjon i forhold til hva som gir status. Det ser ut som man har et skiftende hierarki av statusgivende elementer. Før ville handlingene gitt status, mens nå blir det ikke oppfattet som noe gir status lengre. Man blir ikke sett på som ekte, eller ren (Douglas, 1966), i dagens miljø dersom man hadde gjort noen av de samme handlingene, slik man ble oppfattet i det tidlige miljøet. For Nils vil dette henge sammen med at miljøet i dag har blitt mer stuerent. Har endring i miljøet siden 90-tallet gjort at hendelsene som de da fikk så mye oppmerksomhet for, ikke vil gitt samme type oppmerksomhet i dag? Snarere enn å gi status, ville man ha mistet status i miljøet i dag, dersom man hadde tydd til samme handlinger?

Johnny, som har vært del av miljøet siden oppstarten, mener at handlingene har vært med på å gi status. ”Handlingene? Ja, det har jo litt å si. Men det skal også sies at eg gjorde det ikke for det. Det var ikke på grunn av det i det hele tatt”. Det man kan bite seg merke i at Johnny, som har vært delaktig i handlingene det er snakk om, mener at det har gitt han status, særlig i forhold til det å være ekte. Men at statusen han fikk ikke var motivet for å gjøre handlingene, men som har fått en funksjon i ettertid for å legitimere hans status som ekte.

Inge deler ikke helt samme oppfattelse som de andre. Han vil ikke påstå at det har gitt status å gjøre handlingene, men at de som gjorde det selv mener at de fortjener status i miljøet. ”Her vil eg ikke nevne navn, men eg tror det er noen som mener at de fortjener en plass i musikkhistorien på grunn av dette”. Inge insinuerer at enkelte aktører blant de etablerte, bruker handlingene aktivt for å tilskrive seg status, slik man kan se i Johnny sitt utsagn.

5.5 Hovedlinjer om statushierarki

Hovedfunnene viser at både de etablerte og nykommerne mener at de etablerte i miljøet har høyere status enn nykommerne. I tillegg til og selv å mene at de har høyere status, hevder også de etablerte at nykommerne har lav status, at utvikling har vært dårlig for miljøet og at interessen til de etablerte er vanskelig for nykommerne å overvinne. Nykommerne er langt på vei enig i at statusen deres er lavere innad i miljøet. Dersom man ser disse funnene opp mot Elias og Scotson (1994) sitt arbeid, ser man at lignende mekanismer er virksomme, selv om man studerer ulike miljø.

Hvilke dimensjoner gir status? I lys av tre ulike kategorier har man sett på hvordan status fordeles. Den første kategorien er en tidsdimensjon. Hvor lenge man har vært aktive i miljøet, hvor stor utbredelse man har og antall definerende arbeid. Den andre kategorien er om man blir oppfattet som ekte eller ikke, samt hvilke faktorer som spiller inn for at man skal bli oppfattet som ekte. Den siste viser hvordan handlingene som gjorde miljøet kjent har vært med på å gi de etablerte mer status og oppmerksomhet.

Å være en del av det opprinnelige miljøet har gitt status etter hvert, særlig da man blir sett på som mer ekte. Men for å være blant de etablerte må man ha utbredelse, både i form av fans og definerende eller viktige album, men man kan ikke være kommersielle. Da oppfattes man som uren. For å få status i miljøet må man være kreativ, og ikke en kopi. Dette viser seg å bli en nærmest umulig oppgave for nykommerne, da de uansett valg de gjør, oppfattes som uren (Douglas, 1966).

Handlingene gav bare status før, da man blir oppfattet som ekte, enten gjennom å ha begått handlingene eller vært del av miljøet som utførte dem. Man oppfattes som uekte nå, dersom man hadde begått tilsvarende handlinger. Kan man avdekke et skiftende statushierarki, i forhold til hva som gir status hos de etablerte og hva som gir status blant nykommerne? Videre vil det bli sett på hvordan det kollektive minnet rundt disse handlingene er med på å fordele og legitimere status.

KAPITTEL 6: "AS FIRE SWEEP CLEAN THE EARTH"¹⁴

6.1 Innledning

Historien til svartmetallmiljøet gjorde sjangeren kjent over store deler av verden. Det kollektive minnet vil derfor være spennende og analysere. Ved å utforske det kollektive minnet kan man få innsikt i hvorvidt de etablerte og nykommerne er samstemte i forhold til hvordan status blir legitimert gjennom historien til miljøet, eller om man finner ulikheter mellom figurasjonene. Viktigheten av handlingene som markør for status vil bli videre behandlet her. På hvilken måte kan man ved å kombinere Mannheim og Halbwachs avdekke viktigheten av hvordan felles kultur og ritualer utgjør det kollektive minnet til en generasjon (Edmunds og Turner, 2002)? Kan man bruke kirkebranner som en pekepinn på hvordan de forholder seg til sin felles arv i miljøet, siden det er disse hendelsene som skapte størst oppmerksomhet for hele miljøet? Hvordan kan man analysere det kollektive minnet, og om informantene stiller seg likt i forhold til fortiden til miljøet? Hovedargumentet for å bruke kirkebrannene for å analysere det kollektive minnet, er fordi man kan tenke seg at de har potensialet til å ha status som minnesteder (Halbwachs, 1992). En kirkebrann vil dermed være: En objektiv størrelse som er gitt et symbolsk innhold gjennom en gruppe sin tolkning av denne størrelsen, og som har en funksjon i forhold til å opprettholde en gruppe sitt kollektive minne (Hjellbrekke, 1993). Dette synes å komme godt frem hos Nils:

Det var ungdommer som satt med lite informasjon, det tror eg var grunnen. De hadde lest seg opp gjerne, på alle de negative tingene som kirkene hadde gjort både i Norge og i verden, med korstog og brenning av norrøne symboler, og innførelsen av kristendommen i Norge. Men eg tror ikke nødvendigvis at de var så overinteressert i akkurat det, at det var det som var grunnen. Eg tror det var noe med at det var en reaksjonær gjeng, som ikke ønsket å være en del av det samfunnet som vi hadde bygget opp, og då er del veldig greit å angripe det som er allment sett som fundamentale verdier. Når man går til angrep på det, siden kristendommen var en fundamental del av Norge på den tiden, så var det veldig greit å gå til angrep på det. Då viser man... det er ikke en hemmelighet at det å brenne en kirke er et sterkt symbol.

¹⁴ Sangtittel hentet fra bandet Enslaved og albumet *Below the Lights*.

Nils, som nykommer, har en tydelig mening om hvorfor noen aktører i miljøet satte fyr på kirker i et tidsrom på 90-tallet. Grunnen han gir er ikke de mest interessante. Derimot er det at han som nykommer har et veldig bevisst forhold til disse hendelsene som miljøet han er medlem av, av større interesse i denne forbindelse. Det viser at historien til miljøet er noe som opptar også de nye generasjonene innenfor scenen, og som blir brukt i fordelingen av status. Det mest interessante er allikevel den siste setningen: ”Det er ingen hemmelighet at det å brenne en kirke er et sterkt symbol”. Man kan da argumentere for at symbolverdien i en kirkebrann kan fungere som en funksjon for å opprettholde gruppens kollektive minne.

Matrise 6.1. Effekten av handlingene på musikken.

De etablerte	Nykommerne
Eg tror det var veldig viktig for musikken. Musikken hadde ikke vært så fet uten dette her (Johnny).	Altså hvis jeg tenker på det i dag, så tenker jeg bare på at det kanskje var en bra ting for Black Metal, rett og slett (Karsten).
Og de skapte jo kunsthistorie, hvis en ser vekk fra det kriminelle elementet, så er jo det kombinasjonen av den musikkformen og faktisk brenne ned bygninger. [...] Det er mer symbolisme enn politisk hendelser (Inge)	Definitivt, det må jo ha hatt, det er jo en grunn til at denne sjangeren fortsatt eksisterer då (Henning).

Viktigheten av kirkebrannene for miljøet er lett å finne støtte i hos informantene, både blant nykommerne og de etablerte. Dette blir illustrert i sitatene i matrise 6.1. I kapittel 5 ble det også vist at disse hendelsene kunne være med på å fordele status i miljøet. Men stiller informantene seg likt i forhold til disse minnene? Har minnene om svartmetallmiljøet sitt opprør dannet en bevisst tilhørighet? Og har det vært viktig for å definere miljøet?

Et viktig forbehold å ha i mente når man skal rekonstruere minner fra tidligere tider, er at man er oppmerksom på at informantene kan ha et nostalgisk forhold til de tidligere tidene. Det er indikasjoner på at dette kan komme til uttrykk i datamaterialet, da for eksempel Inge sier: ”I de gyllende årene, når musikk var musikk, 90 til 93, så var det en ideologi – antikristen kunst, og det var det”. Ved å omtale oppstarten av miljøet som ”De gyllende årene” kan man se en viss

form for nostalgi i hans valg av ord da han skal omtale miljøet før. Dette viser også en epokeforståelse, der status er knyttet til en epoke. Denne perioden kjennetegnes ved at musikken stod i fokus, sammen med en anti-kristen ideologi. For de etablerte hadde man da et rent miljø, før nykommerne forurenset miljøet (Douglas, 1966).

6.2 Kollektivt minne og bevisst tilhørighet

Ved å studere minnet til en gruppe kan man avdekke hvorvidt bestemte minner gir en bevisst tilhørighet til gruppen. Dette argumenterer Edmunds og Turner (2002) for, ved at generasjoner er konstruert rundt institusjonaliseringen av minnet gjennom kollektive narrativ. Her vil minnet om kirkebrannene bli analysert for å se om informantene har en bevisst tilhørighet til miljøet på grunn av historien til miljøet. Ved å kombinere Mannheim og Halbwachs kan man avdekke viktigheten av hvordan felles kultur og ritualer utgjør det kollektive minnet til en generasjon. Da vil man kunne avdekke om historien til svartmetallmiljøet er noe både de etablerte og nykommerne har et forhold til, og om det har en funksjon som binder miljøet sammen. Men finner man at nykommerne og de etablerte har samme bevisste tilhørighet til gruppen? Var den sterke før eller nå? Denne delen vil se på om de etablerte og nykommerne føler at man har en bevisst tilhørighet innad i svartmetallmiljøet som følge av historien som binder dem sammen.

Nykommerne

Samtlige av informantene som faller innunder nykommer-gruppen begynte med svartmetall, og ble en del av svartmetallmiljøet, mange år etter at kirkebrannene hadde vært i Norge. Ved å se på hvordan de forholder seg til minnene om kirkebrannene vil man kunne se hvor viktig dette har vært for å bevare minnet til miljøet. Knut sier at: ”Det åpenbart er en felles arv. [...] Som sånn sett sikkert fungerer som et lim for de som er med på det”. Historien til miljøet fungerer som lim for gruppen.

Man kan gjerne peke på at dette blir en naturlig konsekvens av å være nykommer i et miljø som svartmetallen, da historien rundt miljøet kan ha vært en medvirkende faktor for hvorfor interessen oppstod. Nils påpeker at forholdet til disse hendelsene viser et skille mellom

nykommerne og de etablerte: ”Men eg vil si det er en forskjell, for de gamle bandene i det gamle miljøet har jo vært gjennom en del, som de nye ikke har vært gjennom. Blant annet 90-årene med kirkebrannene, mordene og alt det der. Det har ikke de nye vært igjennom og det gjenspeiles”.

Matrise 6.2. Handlingenes effekt på nykommerne

Siden eg begynte å like en del av bandene, var det en del fasinasjon rundt bandene og hva de drev med både på 90-tallet og nå, og hva forskjellen er, og at man kan være en del av det miljøet der uten å stå for alt. (Nils)	Det var veldig viktig. Jeg tror all pr er god pr, er du med? [...] Og jeg tror det fremdeles er veldig viktig. [...] Så den pr'en alt det der har fått, var jo helt enorm. Så de hendelsene var veldig viktig. Uheldigvis. (Karsten)	Altså historien til dette her er jo på en måte en del av interessene våre, og interessene våre er jo noe vi som en gruppe på en måte diskuterer og har det, bare har et forhold til på en måte. (Henning)
---	--	---

Sitatene illustrerer at alle informantene legger vekt på at historien til miljøet har vært svært viktig for dem, og at det er noe de har et bevisst forhold til. Karsten forteller videre at det ikke bare har vært viktig for miljøet, men at det vil muligens bli sett opp til av enkelte nykommere: ”Du vil alltid ha, som jeg snakket om tidligere, du vil alltid ha noen å se opp til. Og jeg tror fortsatt det er kids, som virkelig er innenfor Black metal, vil nok se opp til det som skjedde som noe stort”.

Karsten mener at handlingene gir status blant nykommerne i miljøet, og Nils legger til at handlingene viser et skille mellom de etablert og nykommerne. Ved at nykommerne tillegger handlingene status, og oppfatter de etablerte som mer ekte, blir statusen deres legitimert av det kollektive minnet. Kirkebrannene vil i nykommernes øyne dermed ha en funksjon som minnested (Halbwachs, 1992). Hvordan er dette for de etablerte?

De etablerte

Mannheim (1952) argumenterer for at medlemmene av en generasjon kan bli holdt sammen av at de deler samme erfaringer fra en historisk hendelse. Hvorvidt man kan avdekke en felles bevissthet innad i miljøet blant de etablerte for å se om hvor sterkt det kollektivet minnet er, fortøner seg litt annerledes enn hos nykommerne. De etablerte er ikke like tilbøyelig til å si at man hadde et felles miljø. Dette kommer også til uttrykk da nykommer Nils snakker om

forskjellen på de etablerte og nykommerne: ”Ja, og eg tror at selv om de gamle ikke vil innrømme det, så tror eg de hadde en felles tanke der og då òg”. Dette setter han i sammenheng med status. De etablerte gir ikke nykommerne like mye plass i miljøet, og derfor er det vanskeligere å se en felles bevissthet som bærer over hele miljøet. Torstein påpeker at for de etablerte var denne tanken mye sterkere på 90-tallet:

Eg tror den var ekstremt sterk på 90-tallet, for det hadde så, i hvert fall i starten for då hadde jo man disse karakterene som var veldig tydelige lederskikkelser som var ekstremt radikale, og de la det som et premiss hele tiden at ting skulle være, eller det var veldig regulert i forhold til hva som var lov og ikke lov. Det var knapt lov å smile.

I følge Torstein var det ikke bare en felles gruppetanke på 90-tallet, men man hadde også mange flere regler for hva som var lov og hvordan ting skulle være. Ved å hevde at det var regulert i forhold til hva som var lov og hva som ikke var lov, kan man igjen peke på krig som drivkraft innad i miljøet. Har man alltid hatt en krig om status i miljøet? Hva skjer dersom noen utfordrer disse rammene? Miljøet på den tiden var mye mindre og det var dermed mer oversiktlig. Inge mener at størrelsen på miljøet i dag gjør at man har et mindre ideologisk felleskap. Og at felleskapet på 90-tallet var mye sterkere enn nå:

Så du noen med langt hår og skinnjakke, eller et ryggmerke av et band du likte på en i platebutikken, så trengte du ikke å gå via alt det der ”fælt vær i det siste”-greien, en gikk bare rett på ”er den bra?” eller noe sånt. En hadde på en måte, det er ganske absurd, sikkert en sånn pre-internett effekt, veldig sånn der ”deg kjenner eg” eller ”vi er i samme gjeng, så vi får snakke”.

Argumentet om at størrelsen på miljøet på den tiden var såpass lite at man følte felleskap gjennom at man kunne se at personene tilhørte miljøet, viser at de sosiale rammene i miljøet har blitt endret. Hva førte disse endringene i de sosiale rammene med seg? Hva fikk det å si for miljøet? Miljøets størrelse førte med seg at tilhørigheten innad i miljøet var større. Mens det i dag på grunn av sin utvidelse, har gjort at tilhørigheten er mindre, fra de etablertes synspunkt. Man finner at nykommerne mener fremdeles at det er en bevisst tilhørighet i miljøet, og at

felleskapsfølelsen er til stede, mens de etablerte mener at den er forsvunnet vekk fra miljøet i mye større grad enn den var før. Dette skillet i oppfattelsen om hvorvidt man har en bevisst tilhørighet til et samlet miljø, kan analyseres ved bruk av Douglas (1966). Da de etablerte ikke ser på nykommerne som rene, slik som det ble illustrert i sitatet til Nils, vil de i større grad enn nykommerne se på miljøet som delt. Nykommerne på sin side, har blitt tilknyttet miljøet på grunn av historien til miljøet, og vil derfor føle et sterkere fellesskap og at man er samlet rundt en felles arv.

6.3 Kollektivt minne og definering

Det er ikke bare i spørsmålet om bevisst tilhørighet til miljøet gjennom hendelsene som skjedde på 90-tallet at man ser forskjeller blant informantene. I spørsmålet om hvorvidt disse handlingene har vært viktig for å definere miljøet finner man også forskjellige oppfattelser. Her kan man anvende Mannheim (1952) i at historiske hendelser definerer generasjoner, og man kan identifisere generasjonsenheter som er aktører for en sosial endring. Kan man med det kollektive minnet om kirkebrannene analysere hvorvidt informantene mener at disse hendelsene har vært splittende eller definerende for miljøet? Vil man videre kunne identifisere generasjonsenheter som ble formet av disse historiske hendelsene? Det legges da til grunn at kirkebrannene har potensialet til å fungere som et minnested (Halbwachs, 1992).

Meget viktig, egentlig. Fordi det var de nyhetssakene og nyhetsreportasjene som gjorde at folk fikk en bevissthet om at det i det hele tatt var et miljø der. Hadde ikke det skjedd, hadde nok aldri eg blitt en del av miljøet, blant annet. Så eg tror det var veldig viktig, enten man er enig i det eller ikke, å se på at det faktisk var det som gjorde at miljøet klarte å få en litt sånn tjukkere fundament. Og om man er enig i kirkebrannene eller ikke, det spiller ingen rolle. Eg personlig er ikke enig, og eg sitter nå her allikevel og er en del av miljøet. (Nils)

Nils påpeker et viktig aspekt med kirkebrannene for nykommerne. All oppmerksomheten disse hendelsene fikk, gjorde at alle ble bevisst miljøet, og det tiltrakk seg nye aktører til scenen. Han peker også på at det gjorde at miljøet fikk et tykkere fundament, gjennom å vise en ideologi som var i miljøet. Man kan hevde at de etablerte har produsert en bevissthet eller ideologier som kan

ha ført til signifikant sosial endring innad i miljøet (Edmunds og Turner, 2002). Handlingene introduserte og befestet et ideologisk fellesskap som definerte miljøet, i hvert fall for nykommerne sin del. Samtidig påpeker han at man ikke trenger å være tilhenger av disse hendelsene, man kan være en del av miljøet uten å støtte kirkebranner, men det var viktig for miljøet som helhet at det skjedde.

Som sagt, det er et majestetisk symbol då. Men igjen, det er det det er, kun et symbol, vi ser jo det at Fana har blitt bygget opp igjen, fordi vi ønsker å ha de der. Eg er imot brenning av stavkirker fordi det er en del av norsk kulturarv, og man er nødt til å se på det som at selv om de gjorde det fordi at de mente at her var det brent ned norrøne ting tidligere, så hadde ikke det noe med kirken som er der i dag å gjøre. Til gjengjeld så tror jeg ikke miljøet hadde vært så sterkt om kirkebrannene ikke hadde skjedd. Så eg er uenig med det i dagens situasjon, og eg er sånn sett uenig med det i forhold til 90-tallet òg, men eg anser det som at hadde ikke det skjedd, så hadde ikke miljøet sett ut som det gjør i dag. Og eg er ganske fornøyd med hvordan det ser ut i dag. (Nils)

I Nils sin videre forklaring av viktigheten av kirkebrannene kan vi se at han ikke ville tenkt at slike handlinger ikke ville hatt noe særlig effekt i dagens miljø, men at miljøet ble sterkere av disse hendelsene da de skjedde på 90-tallet. Og ikke minst, at han er fornøyd med resultatet det hadde for miljøet. Dette er ikke Nils alene om å tenke:

Matrise 6.3. Handlingenes definerende effekt.

De etablerte	Nykommerne
Det vil jo være naivt å tro at norsk metal ville vært det samme i dag, hadde det ikke vært for den voldsoppmærksomheten miljøet fikk. (Torstein)	Så hvordan det var med på å definerer de, jeg vet ikke hvordan de definerer seg selv, men det har jo gitt på en måte omverden en mulighet til å definere miljøet, ikke sant? (Didrik)

Som man kan se ut fra sitatene over viser det at både nykommere og etablerte mente at oppmerksomheten disse hendelsene fikk, var veldig viktig for å definere miljøet og vise hva de stod for. ”Det skapte jo en del handlinger som hadde vært vanskelig å være foruten. Handlingene

er jo det som har formet miljøet og derfor tror eg det var viktig at de hadde de holdningene” (Nils). Flere av nykommerne påpekt under intervjuene at kirkebrannene var viktig for å definere et miljø og hadde en funksjon som gjorde at man fremdeles hadde et miljø. Henning sier at hendelsene var definitivt viktig og ” det er jo en grunn til at denne sjangeren fortsatt eksisterer”.

På 90-tallet så tror jeg det var veldig viktig. Det har nok litt med mediedekningen de fikk å gjøre og at de da trakk til seg en del folk. Man kan jo diskutere hvorvidt det var ønsket til de som begikk disse handlingene, det har jo de gitt uttrykk for at det ikke var, men det etablerte et miljø. Det gjorde det, på mange måter, rundt brenningen av disse ulike kirkene. Så jeg tror det var ganske viktig i grunn, men jeg tror ikke det har så veldig stor relevans for hva svart metall som musikk i dag er. [...] Jeg tror nok de var veldig definerende for miljøet på den tiden de ble begått, men jeg tror nok de fleste som er medlem av miljøet i dag ikke ønsker å knytte seg til det. (Kalle)

Som man kan lese ut av Kalle sitt sitat antyder han at for det første så var det muligens ikke tanken til de som begikk handlingene at dette skulle være med på å definere miljøet og tiltrekke seg flere aktører. Man kan her ane et skille mellom hvor viktig nykommerne syns det er i forhold til hvor viktig de etablerte mener at det er. For det andre påpeker han at det er få i miljøet i dag som vil knytte seg til disse handlingene. Det er et paradoks at handlingene som skaffet miljøet stor oppmerksomhet og flere nye aktører, er de samme handlingene som aktørene i miljøet ikke ønsker å knytte seg til. Samtidig har man sett at handlingene gav status før, men ikke nå. Dette kan forklares med at handlingene ville brutt med kravet om kreativitet. Å repetere handlingene, vil kanskje bli oppfattet som å kopiere, noe som gir lav status da man ikke oppfattes som ekte. Man kan også her ane at miljøet har vært gjennom en så stor endring i forhold til ideologier at man ikke ville vært bekjent slike hendelser i dag. I så tilfelle er minnet om hvordan kirkebrannene definerte miljøet, viktigere enn selve handlingen.

Kalle og Didrik mener at kirkebrannene har hatt en annen funksjon som har vært vel så viktig som å definere miljøet innenfra, det har definert miljøet for alle som står på utsiden. Som Didrik sier: ”det har jo gitt på en måte omverden en mulighet til å definere miljøet, ikke sant?”.

Men jeg tror nok at på 90-tallet med all den mediedekningen disse kirkebrannene og drapene hadde, så var det nok veldig definerende for inntrykket til alle andre. Selv om det ikke

nødvendigvis var sånn at alle disse personene som drev på med det nødvendigvis stod inne for disse budskapene. (Kalle)

Med all oppmerksomheten miljøet fikk, særlig fra media, fikk også folk som ikke var medlem av miljøet mulighet til å danne seg et inntrykk av miljøet. Flere av de etablerte forteller om hvordan de selv ble oppfattet som satanister og kirkebrennere, selv om de ikke hadde hatt noen annen tilknytning til det enn å være del av svartmetallmiljøet. Dette resulterte i at en del av de etablerte ble utsatt for en vold, fikk oppmerksomhet av politiet, blant annet gjennom innkalling til avhør, og de ble til tider uglesett av folk som hadde stemplet de. Hvordan har dette spilt inn på miljøet? Har dette påvirket hvordan de etablerte ser på kirkebrannene? Kan denne negative oppmerksomheten forklare hvorfor man ser et brudd i hva som gir status før og etter 1997? Og har oppmerksomheten som miljøet fikk blitt en medvirkende faktor for at det oppfattes som dødt? Som Nils tidligere påpekte; ”de gamle bandene i det gamle miljøet har jo vært gjennom en del, som de nye ikke har vært gjennom. Blant annet 90-årene med kirkebrannene, mordene og alt det der. Det har ikke de nye vært igjennom og det gjenspeiles”.

For nykommerne vil minnet om handlingene gi status og i stor grad være det som definerer miljøet. De etablerte blir gitt status for å danne miljøet, noe som igjen skreiver dem inn i narrative rundt handlingene, som er en markør for ekthet. Dette er en av de mest sentrale mekanismene i forhold til hvordan nykommerne fordeler status.

6.4 Kollektivt minne og splittelse

”Det var der det snudde. Det var der en ny epoke tok fyr, og så brente det ned”. Slik tegner Johnny bildet av miljøet etter kirkebrannene. Hvorfor mener man at miljøet dør mot slutten av 90-tallet? På hvilken måte snur det? Hva kjennetegner den nye epoken, fra den gamle?

”Hendelsene splittet jo miljøet, det førte til at miljøet, de sprekkene som var begynt å slå, sementerte jo det. Fullførte den begynnende splittelsen der. Det kunne liksom aldri bli en samling bak et felles prosjekt igjen, etter det” (Inge). På hvilken måte mener de at hendelsene med kirkebrannene, snarere enn å definere, splittet opp miljøet?

Det kan være flere ulike grunner til at dette var effekten av kirkebrannene for de etablerte. For noen var det viktig å vise at de ikke støttet slike hendelser, og for andre ble all oppmerksomheten miljøet, og aktørene i miljøet fikk, så negativ at det var viktig for dem å distansere seg fra disse handlingene. Den negative oppmerksomheten gjorde utslag gjennom vold, politi- og medieoppmerksomhet, eller stigmatisering fra ”vanlige” folk. Dette påpekes av Didrik:

Jeg tror ikke du kan snakke om ett miljø, de fleste har jo egentlig tatt avstand fra Greven sine handlinger. Jeg tenker det er kanskje det du refererer til? Så jeg tror ikke du kan snakke om ett samlet miljø, det er jo tross alt bare et fåtall som svidde ned kirker og enda færre som tok livet av folk, og miljøet var større enn som så.

Didrik, som nykommer, påpeker at det er Greven som står igjen som en hovedperson for alle handlingene som skjedde i miljøet, og at det dermed var viktig for mange av de andre aktørene i miljøet å vise at miljøet rommet mer enn disse handlingene. Og Øyvind sier at hendelsene var med på å definere et inntrykk av miljøet, men splittet opp miljøet innenfra: ”Ikke å holde det sammen, men å definere det ja. Det har ingenting med å holde det sammen å gjøre, heller mer splittelse”.

Inge viser også at miljøet ble splittet av hendelsene: ”Så eg vil heller si at, merkelig nok, førte til at de som faktisk var en del av det skapende miljøet, ble splittet opp, mens det fikk veldig mange utenfra til å bestemme seg for å bli i det miljøet, ta på seg den hatten som fløt forbi”.

Tiltrekningskraften all oppmerksomheten miljøet fikk for disse hendelsene var veldig stor, samtidig som det eksisterende miljøet ble splittet av de samme hendelsene.

Det man kan lese ut av dette, er at miljøet ble definert av hendelsene og tiltrakk seg nye aktører, men samtidig splittet det det allerede eksisterende miljøet. Et tegn ved at nykommerne og de etablerte har så forskjellig oppfattelse av hvordan miljøet har blitt formet av kirkebrannene i forhold til splittelse eller definering, forteller oss at de har ulik oppfattelse av virkningen av minnestedet. Minnet om hendelsene har vært viktigere for nykommerne som ble tiltrukket av miljøet, enn de etablerte som allerede var i miljøet. En mulig forklaring på dette er at nykommerne og de etablerte har et ulikt forhold til oppmerksomheten miljøet fikk. For nykommerne var all oppmerksomheten rundt miljøet det som gjorde at de ble bevisste miljøet,

og tiltrukket av det. For de etablerte ble det viktig å ta avstand fra disse hendelsene, både for å bli tatt seriøst som musikere, og får å unngå uønsket oppmerksomhet, for eksempel gjennom vold, politi eller media.

Men man kan allikevel se at de etablerte legitimerer sin status gjennom det historiske trumfkortet at de var en del av miljøet som stod for handlingene. Ved å trekke frem at miljøet var samlet før, og ble definert av hendelsene, samtidig som de samme hendelsene splittet miljøet, kan de etablerte sitte på denne statusmarkøren alene. De er medlemmer av det opprinnelige miljøet, som blir oppfattet som ekte.

6.5 Kollektivt minne og ideologier

Mannheim (1952) og Edmunds og Turner (2002) viser hvordan en ideologisk felleskap blir gjeldende for generasjonsenheter. Institusjonaliseringen av en felles ideologi kan opprettholde minnet til et miljø (Edmunds og Turner, 2002). Valget av denne ideologien kommer av at det var satanismen som var den samlende ideologien da miljøet ble etablert. Kan man se på om hendelsene som skjedde innad i miljøet har skapt en felles ideologisk fundament? I hvor stor grad har satanismen vært gjeldende og blitt værende i miljøet? Ved og utforske det kollektive minnet rundt en ideologi, kan man da se på om miljøet er samlet rundt og videreført gjennom denne felles ideologien? For å vise hvor sentral denne ideologien var, kan man se på hvordan Inge definerer ekte svartmetall: ”Ekte Black Metal er metal fremført av eller med en ideologi som er basert i satanisme eller det okkulte”.

De etablerte

”Utgangspunktet for den opprinnelige Black Metal satanismen var den veldig bibelske typen, den fundamentalistiske, antikosmiske, destruktive, antikabbala greien” (Inge). Edmunds og Turner (2002) argumenterer for at man kan anvende Halbwachs sin teori om kollektivt minne til å vise hvordan viktigheten av en felles kultur er med på å opprettholde et kollektivt minne. I følge Inge var satanismen helt essensiell innad i svartmetallmiljøet som et felles ideologisk standpunkt. Og denne felles ideologien var en av markørene for om man var medlem av

svartmetallmiljøet eller ikke, om man ble oppfattet som ekte eller ikke. Man kan også se at Inge snakker om at det ”var” utgangspunktet for ekte svartmetall, det er ikke nødvendigvis slik lengre.

No treffer du folk som: ”Ja, vi er et Black metal band, men vi er ikke satanister”. For en som var på innsiden der, så er det så rar setning som det er mulig å få det. Det var jo det som var hele poenget. [...] det var definert av ideologien i det. Du er en satanist når du driver med Black Metal, ferdig med det. (Inge)

Inge mener at man i dag finner svartmetallband som ikke omtaler seg selv som satanister, og for han blir det en absurditet. For å drive med svartmetall skulle den være fundert i den felles ideologien som var satanisme. Det samme argumentet finner vi igjen hos Øyvind:

Black Metal var djeveldyrking, ferdig arbeid. Du spiller ikke Black Metal og har politiske tekster. Du spiller ikke Black Metal og synger om bare død for den saks skyld, eller natur. Spiller du Black Metal, da tilber man en antikristelig figur, Lucifer, Satan, Belsebub, så lenge det er antikristelig.

Øyvind er vel så klar som Inge på hvilke kriterier som ligger til grunn for hvordan man skal uttrykke seg gjennom svartmetall. For at det skal være svartmetall skal man ha et antikristelig, satanisk fundament. Den felles ideologien for de etablerte er svært viktig da de snakker om hvordan miljøet er bygget opp, og minnet om en felles ideologi står veldig sterkt da det er den som definerer om noe er svartmetall eller ikke. Dette er en av markørene for hva som gir status blant de etablerte, og nykommerne utfordrer disse vedtatte rammene. Noe er lov, andre ting er strengt forbudt, fordi det forurensner miljøet (Douglas, 1966). Man skal ha en form for antikristelig figur. Man kan ikke blande inn politiske tekster. Kan man her se antydning til generasjonsspesifikke skillelinjer for hva som gir status? Finner man ulik oppfatning av hva som er lov og hva som ikke er lov på tvers av generasjonene?

I følge Torstein er satanismen grunnlaget for miljøet, og uten dette grunnlaget vil miljøet falt fra hverandre. Den har også en funksjon i form av å inkludere og ekskludere aktører:

Ja, for hvis du ikke hadde hatt dette ekstreme ytre, så hadde hele grunnlaget for miljøet falt litt sammen. Det handler jo om å ekskludere og ikke ønske folk velkommen. Man måtte jo ha en form for skjold rundt seg, og det var det disse tingene var. Det skulle være så drøyt at ikke hvem som helst kunne være en del av det. (Torstein)

Torstein hevder at det felles ideologiske standpunktet skulle virke så skremmende at ikke alle kunne ta del i dette miljøet, og at man da skapte en distanse både i forhold til tidligere metallsjangre og folk på utsiden. Han er ikke sikker på om satanismen stakk veldig dypt, men at det virket som et skjold, og at man gav et signal til andre at man ikke vil være en del av det de stod for. Gjennom satanismen kunne man også trekke på de ”ømme tærne i samfunnet”, da svartmetallmiljøet mente at kirken og kristen-Norge hadde en så stor plass i det norske samfunnet og man da distanserte seg veldig ved å gjøre opprør mot det som var sett på som var en allmenn autoritet. Ved å angripe kirken angrep man hele Norge.

Nei, uansett hva det måtte være, så tenker eg at mesteparten av symbolbruken og i den grad at noen påstod at de tilba eller dyrket djevelen, så tror eg, som eg snakket om innledningsvis, det handlet om å skape en distanse. Å mene ting som andre ikke kan identifisere seg med og finne de mest ømme tærne i samfunnet og trekke på dem, slik at man gir et tydelig signal om at eg vel ikke være en del av det dere er. Så eg tror enkelte folk trodde litt på det de sa, altså trodde at de var satanister selv om de ikke praktiserte noe form for religion i den forstand. De sa de var satanister og så trodde de selv at de mente det. Det ble en måte å dyrke avstanden og bygge seg opp. (Torstein)

” [...] du kan ikke spille Black metal med mindre du har et satanisk fundament. Det var i hvert fall det som var mantraet på 90-tallet. Eg vet ikke om det er så mange som snakker om det nå lengre”. Her åpner Torstein opp for at det ideologiske felleskapet kanskje ikke står så sterkt i dagens svartmetallmiljø. Dette så man også i Inge sitt sitat om at nye band sier at de spiller svartmetall, men ikke er satanister, noe som for han var et paradoks. Vil man da finne at nykommerne ikke forenes rundt et satanistisk budskap? Fungerer det fremdeles som et kollektivt minne ved at de har et aktivt forhold til det?

Ideologi for nykommerne

Man kan se på hvordan en felles ideologi rommer et kollektivt minne, ikke bare gjennom om man er enig eller ikke, men om man har et aktivt forhold til fortiden og dens ideologier. Er nykommerne bevisste det ideologiske felleskapet som miljøet bygget seg rundt?

For å analysere det kollektive minnet i forhold til ideologi, må man se på hvor mye vekt nykommerne legger i det i forhold til dagens miljø, og hvorvidt dette har endret seg i forhold til hvordan det var før. Matrise 6.4 viser nykommernes forhold til ideologi.

Matrise 6.4. Nykommernes forhold til ideologi

[...] så er jo det kanskje det som kan sies å ha gjort miljøet ekstremt. Som har vært sånn sett en viktig funksjon kan jeg se for meg. (Knut)	Før tror jeg det var veldig viktig. Det var det. Men etterhvert som årene har gått, så tror jeg det har falt mer av. (Karsten)	[...] de ideologiene, eller et par av de ideologiene, har jo tatt del i å forme den oppmerksomheten rundt det miljøet. [...] de holdningene har jo på en måte satt sitt stempel på miljøet. (Henning)
---	--	---

Som sitatene ovenfor viser legger nykommerne vekt på at satanismen var viktigere før, og særlig viktig har de vært for å definere et fundament for miljøet, og vise hva det stod for. ”Jeg vil nok tro at i den generelle basisen så tror jeg nok at ekte svartmetall handler mer om holdningene og musikken til de etablerte, mens blant nykommerne er på en måte ikke det noe viktig”. Henning nærmest avskriver at nykommerne driver med ekte svartmetall, da ideologien ikke er viktig lengre. Det ideologiske samlingspunktet er vekke, og dermed har miljøet mistet noe av det som definerte sjangeren. ”[...] hele oppmerksomheten rundt Black Metal har jo handlet om disse ideologiene (Henning)”. Hva skjer når man tar vekk det som har gitt mye av oppmerksomheten til miljøet? Hvordan spiller det inn på status?

Flere av nykommerne påpeker den symbolske verdien som ligger i å brenne en kirke og hvordan minnet om dette er med på og fremdeles samle aktører i miljøet. ”Der har jeg personlig vært ute for folk som sier at de fremdeles står bak brenning av kirker for eksempel. Og står bak den symbolske verdien av å brenne en kirke. Det er ingen som fremdeles holder på med svartmetall

som står bak, i så fall er de ikke... nykommere (Kalle)". Man ser at det fremdeles er mange som står bak den symbolske verdien av å brenne en kirke, men han hevder at ingen av nykommerne ville støttet en slik handling. Nils er uenig med kirkebrannene i dagens situasjon, men mener at det er svært viktig både som symbol, men også for at miljøet skulle bli som det var. Minnet om kirkebrannene har en større funksjon for å gi status før, enn handlingen ville hatt i dag.

Eg er uenig i de aller fleste av dem. [...] Satanisme, eg holder på å lese den sataniske bibelen for tiden, eg syns den virker helt grei, men eg skjønner ikke hvorfor de skal kalle seg for satanister. Ut fra det eg har fått inntrykk av, så er det en gjeng med ateister, som føler de har et behov for å stå mot kristendommen, litt mer enn andre. [...] Kirken er en autoritet og har alltid vært en autoritet, og de har vært nedpressende for veldig mange. Og da er det veldig lett å gå til angrep på det, og det er veldig lett å finne folk som er enig med deg i at her må vi gjøre noe (Nils)

Nils hevder at satanismen aldri har vært særlig utbredt i miljøet, men mer utbredt i folks omtale om miljøet. "Satanisme er egentlig ikke et ord som har vært veldig utbredt i miljøet, det har vært veldig utbredt om miljøet, men ikke i miljøet. [...] Eg tror ikke det har vært så særlig viktig innenfra". Her viser han et veldig forskjellig syn enn de etablerte, som mente at satanismen var essensiell for hvordan man definerte om noe var svartmetall eller ikke. Samtidig finner man flere eksempler på at nykommerne har et veldig aktivt forhold til hvorfor man samlet seg rundt denne ideologien. Eksempelvis gjennom hva Didrik hevder: "De sterkeste og mest ekstreme ideologiene tror jeg først og fremst har blitt brukt for å provosere".

Dette med satanisme tror jeg stod veldig sterkt, men ikke som personlig tro, mer som en motstandsmekanisme. [...] I alle fall satanisme og odinisme stod nok ganske så sterkt i det å definere uttrykket. Og sikkert også å definere miljøet på sett og vis også, fordi der har man knyttet med den sjangeren, så knytter man til seg sånne godtatte verdier, og det tror jeg kan gjøre det enklere for folk å relatere seg til et sånt musikalsk uttrykk som ikke i seg selv er veldig enkelt å høre på.

For Kalle var hovedmål var til ideologiene, sammen med handlingene, å skape en distanse. Og det med å ha en motstand mot religion, mener han at fremdeles er veldig viktig innad i miljøet, og er med på å forene miljøet. "Dette med motstand av religion er jo kanskje det aller viktigste,

kanskje det budskapet flest mennesker ville samlet seg bak”. Han ser ikke på satanismen som det viktigste fundamentet, men det å ha en aktiv motstand mot religion. Dette er det som i følge Kalle lever videre i miljøet.

Det er mange viktige momenter som har kommet frem ved å analysere det kollektive minnet og ideologi. Man kan ikke hevde at kirkebrannene har gitt en ideologisk felleskap i miljøet, i den formen som Mannheim (1952) problematiserte det. Men man kan se at de etablerte bruker satanismen som en markør for renhet, som igjen gir status (Douglas, 1966). De er klare på at en forutsetning for svartmetallen er satanismen, mens nykommerne mener at de bare utøver en eksisterende kunstform, og har dermed ikke et ideologisk fellesskap, som igjen fører til at de blir oppfattet som urene (Douglas, 1966). For de etablerte, vil nykommerne da forurense miljøet ved og ikke å ha et ideologisk fundament. De etablerte og nykommerne har helt ulik oppfattelse av ideologien, både grunnen til at den ble forbundet med miljøet og dens stilling som markør for ekthet. Inge hevner at ”Black Metal-opprøret er en del av den kristne fortellingen”, og knytter det å være ekte tett opp mot det å være del av en satanistisk ideologi. Nykommerne knytter det ikke opp mot å være ekte i dag, men tilegner det symbolverdi for de som drev med det på 90-tallet.

6.6 Hovedlinjer om kollektivt minne

Ved å analysere kirkebranner som et minnested, samt og se på hvordan en felles ideologi ble skapt innad i miljøet, kan man bruke Halbwachs (1992) til å analysere det kollektive minnet er i svartmetallmiljøet, og hvordan det virker inn på statushierarkiet. Man har sett at nykommerne og de etablerte har forskjellig forståelse av hvorvidt man har en felles bevissthet innad i miljøet. Nykommerne gir handlingene status ved å si at det var det som tiltrakk dem med miljøet og handlingene er en felles arv som fungerer som lim i miljøet. De etablerte mener at den felles bevisstheten var sterkere, og man blir sett på som ekte dersom man er i tilknytning til miljøet som stod for handlingene på 90-tallet. På denne måten blir statusen som blir knyttet til handlingene legitimert igjennom det historiske trumfkortet at man ”var der”. Da handlingene ikke ville gitt status dersom det skjedde i dag, er det bare gjennom det kollektive minnet at status i forhold til handlingene kan tilegnes.

Man finner også ulik oppfattelse av hvorvidt miljøet har blitt definert eller splittet av hendelsene. Både nykommerne og de etablerte mener at handlingene definerte miljøet, samt gav omverden en mulighet til å definere miljøet. Men de etablerte legger vekt på at handlingene også splittet miljøet. Ved å si at miljøet ble splittet av handlingene, kan de etablerte opprettholde skillet i status mellom dem og nykommerne, da dette er en markør for om man oppfattes som ekte eller ikke.

Det ideologiske felleskapet som ble sentrert rundt satanismen, har nykommerne og de etablert også ulik oppfattelse av. Mens de etablerte mener at satanismen har vært selve fundamentet for om noe er ekte eller ikke, kan man se at nykommerne ser på satanismen mer som en motstandsmekanisme mot samfunnet ellers, en måte å skille seg ut på. På denne måten utfordrer nykommerne de vedtatte rammene i miljøet. For de etablerte er den ulike oppfattelsen av satanismen en annen markør for å bli sett på som ekte, der nykommerne igjen blir oppfattet som uren (Douglas, 1966). Kan man finne at det er skiller på tvers av generasjonene i forhold til hva som gir status? Selv om man vektlegger både hendelser og ideologi ulikt, ser man at informantene har et veldig aktivt forhold til historien til miljøet, og viktigheten hendelsene har vært for oppmerksomheten rundt miljøet. I neste kapittel vil det bli sett videre på hvordan man kan bruke analyser om ulikheter mellom generasjoner for å forstå hvordan status blir fordelt.

KAPITTEL 7: "DE MYSTERIIS DOM SATHANAS"¹⁵

7.1 Innledning

Svartmetallmiljøet står ikke bak kirkebranner i Norge i dag, og det er få kontroverser som knyttes til miljøet i det hele tatt. Hvorfor har miljøet forandret seg? Hvordan lar dette seg forklare? Mannheim (1952) ser på hvordan en samling individer i samme aldersgruppe som opplever de samme sosiale eller historiske prosessene i samfunnet, og som gir varige spor i disse individenes handlings- eller fortolkningsmønster, kan danne generasjonsenheter som fungerer som aktører for sosial endring. Kan man tenke seg at et felles prosjekt, som svartmetallmiljøet, kan skape felles handling eller ideologi? Edmunds og Turner (2002) viser at man ofte har en aktiv generasjon, som kan produsere bevissthet eller ideologier som kan føre til signifikant sosial endring, etterfulgt av en passiv generasjon. Kan man finne samme mønster i svartmetallmiljøet? Og kan forholdet mellom aktive og passive generasjoner forklare hvordan miljøet har forandret seg? Kan man forklare statushierarkiet ved å studere forskjellene på de etablerte og nykommerne i lys av teorier om generasjon? Hva gir status for de etablerte og hva gir status for nykommerne? Kan teorier om generasjoner forklare hvordan miljøet har forandret seg og hvordan dette spiller inn på status? Finner man generasjonsspesifikke skillelinjer i forhold til hva som gir status?

7.2 Ideologi

Under analysen av det kollektive minnet så man at motstand mot kristendommen som felles prosjekt, som befestet seg i den felles ideologien satanisme, ikke fantes på tvers av figurasjonene. Samtidig fant man at det fungerte som en kategori for status, gjennom å anvende Mary Douglas (1966) sine skiller mellom renhet og urenhet. Men kan man finne at en sammenheng mellom ideologier og generasjonenes ulike oppfatning av miljøet? Og har dette en rolle i hvordan miljøet har forandret seg? Kalle knytter ideologiene opp mot ekthet: "Så det blir om å være verst mulig, eller mest mulig ekte". Vil grad av ekthet sammenfalle med det å være en

¹⁵ Sangtittel hentet fra bandet Mayhem og albumet *De Mysteriis Dom Sathanas*

aktiv generasjon? Finnes det symbolske grensedragninger i statushierarkiet som avgjøres av generasjon?

Etablerte

En aktiv generasjon kjennetegnes ved at den bruker tilgjengelige ressurser for å skape noe nytt i den kulturelle, intellektuelle eller politiske sfæren (Edmunds og Turner, 2002). Den satanismen man fikk introdusert med svartmetallen, var en annen type enn den man kjente fra andre musikkmiljø, som også har vært tilknyttet det okkulte. Tidligere satanisme var gjerne tilknyttet LaVey og The Church of Satan. Med svartmetallmiljøet finner man en ny og mørkere type. Kan man argumentere for at miljøet skapte noe nytt i den kulturelle sfæren med sin tolkning av satanismen inn i musikken?

Utgangspunktet for den opprinnelige Black Metal satanismen var den veldig bibelske typen, den fundamentalistiske, antikosmiske, destruktive, antikabbala greien. [...] satanismen ble sett på som en mer grunnleggende destruktiv og skapende kraft, noe som skulle hjelpe forråtnelsen i gang, skape fruktbar jord for nye tanker og ideer i en død verden (Inge).

Som man kan se fra sitatet, innførte de etablerte en ny forståelse av satanismen, som hadde som mål å fornye det de så på som en død verden. Den skulle være en skapende kraft, på samme tid som den skulle være destruktiv mot det kristne Norge. Kan man argumentere for at man har en aktiv generasjon som skapte noe nytt i den kulturelle sfæren, dog at det i stor grad er avgrenset til musikkmiljøet i Norge, og særlig innenfor metalmiljøet? Igjen kan man se at termen "den opprinnelige Black Metal" blir brukt. Satsanismen som et felles ideologisk fundament står for de etablerte som en sentral markør for om man kan oppfattes som svartmetall eller ikke. Dette gjenspeiles i sitatet til Øyvind: "Det var jo alt! Uten ideologien hadde det ikke vært noe Black Metal. Så enkelt er det". Satsanismen var essensiell for fremveksten av miljøet, og da ideologien langt på vei handlet om å ha en konflikt med det kristne Norge, kan man da i tenke at konflikt har vært en drivkraft i miljøet? Hva var forholdet mellom ideologien og handlingene? Hvor tett henger de sammen?

Matrise 7.1 Generasjonsspesifikke skillelinjer - ideologi

De etablerte	Nykommerne
No treffer du folk som; ja, vi er et Black Metal band, men vi er ikke satanister. For en som var på innsiden der, så er det så rar setning som det er mulig å få det. Det var jo det som var hele poenget. [...] Du er en satanist når du driver med Black Metal, ferdig med det (Inge).	Så skal jo det også nevnes at nå i våre dager så er det jo kanskje mer avgrenset til estetikk, og i mindre grad avgrenset til ideologi, og den type ting (Knut).
Vi var jo veldig trollet og høy på oss selv, og skulle være individualister. Var veldig opptatt av å være antireligiøse og vise det så godt det lot seg gjøre (Torstein).	Enhver man må få lov til å ha sin egen religion og ideologi, men for min del blir det bare teit, jeg syns det bare er teit. Så det er liksom som om de har levd i en fantasiverden, og for meg blir det helt uforståelig (Karsten).
Eg tror den satanistiske ideologien har vært viktig for å definere miljøet. [...] Mange vil si at det er ikke Black Metal hvis du ikke har sataniske tekster (Johnny).	Jeg vil nok tro at i den generelle basisen så tror jeg nok at ekte svartmetall handler mer om holdningene og musikken til de etablerte, mens blant nykommerne er på en måte ikke det noe viktig (Henning).

Matrise 7.1 viser at de etablertes forhold til ideologiene henger tett sammen med opplevelse av ekthet, og at man kan langt på vei argumentere for at man har en aktiv svartmetallgenerasjon som er fundert på en felles ideologi, dersom man legger til grunn at den aktive generasjonen har sitt virke innenfor den kulturelle sfæren, og at den i stor grad er avgrenset til musikkmiljøet. Man har ikke belegg for å hevde at svartmetallmiljøet skapte en varig endring med innføringen, eller reinføring, av satanismen som strekker seg over større deler av den norske kultursfæren.

Nykommere

I forrige kapittel ble det avdekket at nykommerne og de etablerte skiller seg i forhold til et ideologisk fellesskap. Men en passiv generasjon vil ifølge Edmunds og Turner (2002) arve de endringer gjort av den aktive generasjon som har verdi for dem. Slik vil de bli oppfattet som

passiv dersom de bare påtar seg de etablertes holdninger, og dermed ikke realiserer sitt eget generasjonspotensial. I så måte, vil man finne at nykommerne bruker ideologien strategisk for å passe inn i miljøet? Vil man se at ideologiene fremdeles har en funksjon i miljøet?

Matrise 7.1 viser hvordan nykommernes forhold til ideologi er i dag, og har som mål å vise at det er en diskrepans i forhold til de etablertes syn. Man finner at nykommerne er langt unna å ha et ideologisk fellesskap i musikken. Derimot bruker de det videre som estisk uttrykk, men er tydelig på at dette var viktigere for de etablerte. For Karsten er hele fokuset på ideologi noe han ikke finner mening i. Det kan se ut som om ideologiene ikke oppfattes som en markør for ekthet blant nykommerne, bare blant de etablerte.

Ja, det gjør det, fordi at rent musikk-messig så handlet det om å uttrykke noe helt nytt og noe helt ekstremt. For min del handler det egentlig om å uttrykke en, egentlig en allerede eksisterende kunstform, så ja, egentlig bare det. Det er vel egentlig bare forskjellen, i tillegg til at de eldre ofte har litt andre moraler enn vi har då (Henning).

For Henning handler det mer om å uttrykke en eksisterende kunstform, at man skriver seg inn i en kunsttradisjon. Ideologien stikker ikke dypere enn det. Dette forklares med at det er en forskjell i moral mellom nykommerne og de etablerte. Handlingene gir ikke status lengre, noe som i følge Henning skyldes at moralen i miljøet er endret. Er denne holdningen til handlingene noe man finner blant de andre nykommerne?

For Kalle blir ideologiene brukt som inspirasjon og for å opprettholde en tradisjon. Bruk av norrøn mytologi og verdier, står i følge Rem (2010) svært sterkt på Vestlandet. "Jeg òg, når jeg skriver musikk, så bruker jeg jo mye, ikke nødvendigvis norrøn mytologi, men norrøn tankesett og verdier, i musikken. Men man står jo ikke alltid inne for det. Det er god fantasy. Men det slutter ofte der".

Man finner at de etablerte kan tolkes som en aktiv generasjon, som hadde dannet et felles ideologisk ståsted som miljøet fulgte. Men de skapte ikke en varig ideologi innenfor miljøet. Dette kommer til uttrykk gjennom nykommerne, som ikke deler det samme ideologiske

prosjektet, men bruker det som et estetisk uttrykk for tradisjon. Dersom man argumenterer for at de etablerte kan tolkes som en aktiv generasjon, kan man også argumentere for at de ble etterfulgt av en passiv generasjon, som ikke levde opp til sitt generasjonspotensiale (Edmunds og Turner, 2002). De overtok ideologien som et kunstnerisk uttrykk, men viktigheten av en felles ideologi var ikke stor nok til at den forble i miljøet. Det sees mer på som et estetisk uttrykk blant nykommerne, der man kopierer de vedtatte rammene som følger miljøet. For de etablerte sees ideologien på som en markør for ekthet.

Da den passive generasjonen påtok seg de etablertes holdninger, det estetiske uttrykket som henger sammen med satanismen, har ideologien gått fra å være en felles ideologi, til å bli en tradisjon. Således ser man igjen at tradisjon er et kriterium for ekthet, som nykommerne kopierer. Men man finner på samme tid at de etablerte ikke ser på nykommerne som ekte, da de ikke følger ideologien. Man kan dermed også argumentere for at ekthet en del av det generasjonskonstituerende. For de etablerte gir ideologien status, fordi den er knyttet opp mot et kriterium for ekthet, mens for nykommerne er den bare et estetisk uttrykk som følger tradisjonen til miljøet. Man finner da et generasjonsspesifikt skille mellom generasjonene i forhold til hva som gir status. For de etablerte gir ekthet status. For nykommerne handler det om å videreføre en tradisjon.

7.3 Handlinger

På samme måte som ideologiene kan man tenke om handlingene som et felles prosjekt innad i miljøet, som bygger på en generasjons forsøk på å produsere bevissthet som fører til en sosial endring (Edmunds og Turner, 2002). Var det slik at svartmetallmiljøet ønsket en endring i det kristne Norge gjennom sine handlinger? Var dette grunnen til konflikten mellom kirken og miljøet?

I løpet av 90-tallet sluttet det å brenne kirker i Norge. Flere av informantene påpeker at miljøet dør rundt 1997. Det har blitt sett på hvordan handlingene fungerte som statusmarkør før, og hvordan de er knyttet opp mot renhet (Douglas, 1966). Kan denne endringen i hva som gir status ikke bare fortelle hvordan status fordeles, men også hvorfor den fordeles slik? Kan man anvende

forskjellen mellom aktive og passive generasjoner (Edmunds og Turner, 2002) for å forklare nedgangen i kirkebrannene?

Etablerte

Handlingene som definerende på miljøet ble analysert i forrige kapittel, men hvorfor oppstod denne konflikten mellom det norske svartmetallmiljøet og kristendommen? Hvorfor brant så mange kirker? Hvordan ser de etablerte på handlingene, og hvordan blir de forklart?

Kristendommen var jo en annen greie i Norge på den tiden der enn det er no, det høres ut som dette er veldig lenge siden, men det er et fryktelig langt steg fra religion på Vestlandet, dette var lenge før ordet islam eller multikultur var noe reel diskusjon i det hele tatt, det var liksom kristendom eller ikke kristendom. Og spesielt for oss som kom fra alt utenom Oslo, vi har jo veldig mange negative assosiasjoner med bedehusmiljøet (Inge).

For Inge skyldes opprøret mot kristendommen mange negative assosiasjoner til bedehusmiljøet, sett i den konteksten opprøret fant sted. De negative assosiasjonene skapte grunnlaget for fremveksten av satanismen. Men var satanismen grunnen til at man begynte med kirkebranner? Førte ideologien til aktive handlinger mot kirken?

Matrise 7.2. De etablertes forhold til handlingene.

Men eg tror folk malet hverandre litt inn i et hjørne og de ble litt offer for sin egen, når du er stor i kjeften må du bevise at du står for det du sier, og så ballet det litt på seg. Når det eksploderte i media, så ble det jo som det ble. (Torstein).	Fra å være en individuell geskjeft av en haug med individer, så skapte hendelsene en arketype, Black metal figuren. Det ble en identitet. Og så begynte folk å legge det i seg selv (Inge).	Det var mange som skulle se hvem som var ondest. Det er nesten som "Baron Blod" ¹⁶ , dersom man tar vekk humoren (Johnny).
--	---	---

¹⁶ Otto Jespersens humoristiske portrett av en satanistisk svartmetallmusiker

Matrise 7.2 har som mål å illustrere hvordan de etablerte forklarer hvorfor handlingene skjedde. Det som går igjen i forklaringene, er at det ble et krav om å sette handling bak ordene. Man måtte vise at man var ekte, og dette gjorde man med å manifestere det satanistiske budskapet inn i en kirkebrann. Man finner en link mellom ideologien og handlingene. Men handler handlingene bare om å være ekte? Er det en sammenheng mellom lav tilslutning til satanismen og at handlingene ikke gir status blant nykommerne?

Nykommere

Hvorfor brennes det ikke kirker i Norge lengre? Det er alt sett på at handlingene viser en endring i statushierarkiet, men henger det sammen med at miljøet omtales som et dødt miljø? Hva er grunnen til at miljøet døde? Hvorfor mener Henning at nykommerne har en annen moral og hvordan gir dette utslag i miljøet?

Matris 7.3. Nykommerne forhold til handlingene

<p>Det miljøet som er i dag er en evneløs gjeng, for å si det sånn. De hadde ikke brent ned en kirke i dag, om de så hadde stått der med fakkelen i hånden. For min del spiller det ingen rolle, eg er ikke enig i kirkebrannene, det hjelper ikke å brenne ned kirker når staten bygger de opp igjen for dine egne penger uansett (Nils).</p>	<p>Men det brennes jo relativt få kirker nå for tiden, og, ja, det er ikke så mange jeg kjenner som er for voldshandlinger sånn generelt i miljøet. Så sånn sett har det endret seg veldig på den måten, men der igjen, det er jo mange som vil påberope seg å støtte disse tingene (Knut).</p>	<p>Nei, for meg så er jo det, altså, jeg syns jo det er fint å bevare gamle stavkirker, og jeg, kan vi si, jeg er ikke spesielt anti-religiøs i noen utpreget grad. [...] Helt greit om de bare hadde laget de albumene og latt det stå som et fint testament, og ikke fått Norge og nordmenn til å fremstå som barbarer (Knut).</p>
--	---	--

Nils skiller seg litt i forhold til de andre nykommerne. Han omtaler dem som en evneløs gjeng som ikke hadde brent ned en kirke om de så hadde stått der med fakkelen. Dette vitner om en generasjon som ikke er i konflikt med kirken lengre. Nils er ikke enig i handlingene, men samtidig omtaler han nykommerne som en evneløs gjeng. Kan dette tolkes som et utslag på at nykommerne også ser på seg selv som mindre ekte? Kan det sees på som at nykommerne selv mener de mangler originalitet, kreativitet og initiativ?

At det har skjedd en endring i miljøet i forhold til handlingene er innlysende, da det ikke brennes kirker i Norge i dag. Dette kan bli forklart opp mot endring i status, da nykommerne ikke støtter voldshandlinger. Man finner en endring i moral og holdninger. Nykommerne ønsker å bevare norske kulturminner i stavkirkene, og ønsker ikke å få nordmenn til å fremstå som barbarer.

Tidlig på 90-tallet hadde man en åpen konflikt mellom kristendommen, der kirken var institusjonen de kjemper mot, og svartmetallmiljøet. Men det skapte ikke en varig konflikt. Forholdet til handlingene viser en annen generasjonsspesifikk grensedragning i forhold til status. Handlingene gir ikke status lengre, snarere ville det blitt sett ned på av hele miljøet i dag, særlig finner man dette hos nykommerne. De er imot voldshandlinger, brenning av stavkirker og de har ikke et ønske om at nordmenn skal fremstå som usiviliserte. Man finner altså helt andre holdninger til handlingene i dagens svartmetallmiljø. For de etablerte er handlingene knyttet opp mot ekthet, som gir status. Man vil i dag kunne gi handlingene status retrospektivt, fordi handlingene er knyttet opp mot det opprinnelige miljøet. Det vil si at de etablerte bruker narrative om det opprinnelige miljø, som tolkes som det ekte miljøet, til å gi handlingene status. Nykommerne skriver også de etablerte inn i dette narrative om det opprinnelige miljø og gir dem status som ekte, på tross av at handlingene i dag ville blitt sett ned på.

At handlingene ikke gir status i dag, er dette grunnen til at det ikke er kirkebranner i tilknytning til miljøet lengre? Kan konfliktnivåets nedgang skyldes andre aspekt? Hvilken forandring har miljøet vært gjennom da dette ikke gir status lengre? Hvordan er miljøet i dag?

7.4 Miljøet før og nå

Det har blitt antydnet at det alltid har vært krig innad i miljøet, særlig i forhold til hva som blir definert som ekte eller ikke. Konflikt kan virke som en drivkraft i miljøet, og har vært til stede siden begynnelsen. Man har hatt en åpen konflikt med kristendommen og kirken, som har kommet til uttrykk gjennom kirkebrannene, man hadde tidlig en maktkamp mellom de to mest sentrale figurene i miljøet, Vikernes og Aarseth, som endte i drap, og man har hatt interne konflikter om ideologi og om hvordan ting skal låte. Kan nivået på konflikter forklare hvorfor miljøet har forandret seg? Det har blitt vist at man finner et brudd i tidsdimensjonen i forhold til hvordan status fordeles rundt 1997. Hva skjedde i årene rundt 1997 som gjorde at miljøet

forandret seg? Kan man ved å se på hvordan miljøet har forandret seg, finne ut hvorfor man finner et skiftende hierarki for status? Kan fraværet av en konflikt forklare hvorfor miljøet omtales som dødt?

"Miljøet har blitt mye mer akseptert. Før var vi bare en liten klikk. Det er jo et veldig bra miljø, men det er ikke et Black Metal miljø. Det er ikke mørkt lengre. Det er ikke fokus på mystikk (Johnny)". For Johnny oppfattes det at de sosiale rammene har endret seg ved at det har blitt større. Dette har ført til at man har et veldig bra miljø, som er mer akseptert, men ikke et Black Metal miljø. Det mangler moment for å være et svartmetallmiljø. Hva er det som mangler? Hvorfor er det ikke mørkt lengre? Og hva vil det si at det ikke er fokus på mystikk? Er dette en av forskjellene på generasjonene?

Etablerte

De etablerte legger større fokus på ekthet enn nykommerne. Særlig legges det mye vekt i at man er ekte dersom man var del av "det opprinnelige" miljø. Men hvordan var miljøet før? Hvorfor har det endret seg? Hvilke mekanismer er det som har ført til endringen i miljøet? Og hvordan spiller dette inn på status?

Matrise 7.4. De etablertes syn på miljøet før

Vi er sånn. De er sånn når de går på scenen. Men vi er bare oss selv. Vi er vokst opp sånn, men de er ikke vokst opp på den måten. De har vokst opp med at det er fett å høre på det og det er fett å høre på det, og de bruker sånn sminke, då bruker vi sånn sminke. Vi hadde ikke noe... det bare ble naturlig sånn (Johnny).	Eg tror folk genuint, sikkert eldre kan eg tenke meg, folk med bibelske forestillinger om verden på bygdene rundt her, det må jo ha gått en t-skje ved et par frokoster der. Så vokste det jo, det var jo noe nytt og alt var gale, folk hadde en forestilling om at langhårete menn kombinert med satanisme (Inge).	For det første så var jo dette miljøet ekstremt lite og bråket veldig masse. De var ganske unge og de fleste, det viste jo seg når man på en måte slo hull på hele greien, så er jo det snakk om kanskje 8 personer totalt som klarte å lage masse støy og faenskap. Og når de ble ryddet vekk eller fengslet, så satt jo resten igjen som kanskje ikke hadde gjort så mye annet enn å farge håret og tøffe seg litt for kompisene (Torstein).
--	--	--

For Johnny skiller miljøet seg i dag fra det opprinnelige miljøet, ved at man før hadde et ekte miljø. Det var ekte gjennom at de etablerte "var sånn". Det falt dem naturlig å være sånn, mens nykommerne kopierer stilen deres.

I følge Inge oppfattet resten av Norge også at de etablerte var ekte, noe som skapte frykt. I lange perioder gikk personer tilknyttet menigheter rundt om i landet vakt for å passe på at deres kirke ikke skulle bli satt fyr på. Konflikten var åpen og trusselen var reel. "Til å begynne med var det skrekk og avsky, helt bokstavelig talt. Eg er sikker på at folk var pissredde" (Inge).

Konfliktnivået i tiden etter at Vikernes drepte Aarseth, var så høyt at det ikke bare var den vanlige mann som var redd. Inge forteller om at han i perioder sov med kniv under puten, av frykt for å bli tatt, og at spenningsnivået var skyhøyt. Man fikk negative oppmerksomheten fra utenforstående, som politi og media, og man hadde en reel redsel for å bli tatt av noen som hørte til miljøet.

Så går luften ut av ballongen. Torstein beskriver at det var få personer som laget masse bråk, og som skaffet miljøet mye oppmerksomhet. Denne oppmerksomheten førte til at både politi og domstol ble innblandet. I motsetning til dokumentaren *Satan rir media* (1998), mener Torstein at oppmerksomheten fra politi, media og domstol, virket avskrekkende for mange, og at man faktisk fikk en samfunnspreventiv effekt av straffen til Vikernes. Det er først i ettertid, da man ble skrevet inn i samme narrativ som dem som stod bak kirkebrannene, at statusen ble gitt i forhold til handlingene. Dette viser det retrospektive blikket på status, der status blir gitt i ettertid for handlingene. Det er først i ettertid at man blir oppfattet som ekte.

Sjokkeeffekten som sentral for å skape distanse til andre og opprettholde konflikten mellom svartmetalmiljøet og resten av Norge. Den synes nå å være vekke fra miljøet.

Nazisme og voldtekt er det som er igjen, det er ikke noen annen måte å få folk til å sette ting i halsen lengre. Hvis du klarer å kombinere dette, så er det helt topp, hvis du kler deg ut som en nazist og simulerer voldtekt, så kan du kanskje få et oppslag liksom (Inge).

Inge sin metafor er ment til å vise hvor tomt miljøet er for sjokk. Det finnes ingen drivkraft igjen i det å sjokkere og stille seg på siden av samfunnet. Hvordan omtales miljøet er i dag? Hva

kjennetegner norsk svartmetall anno 2014? "No ser vi jo på en måte at noen av våre gamle kollegaer sliter litt mer andre veien. No har det blitt så etablert som kunstform og profesjonalisert gjeng". For Inge vil fallet i ekthet henge sammen med at hele miljøet har blitt profesjonalisert og en etablert kunstform. Med dette kommer en kommersialisering av musikken. "En har en kommersialisering, som er veldig viktig. Og som alle andre kunstuttrykk som har holdt på en stund, så får man den at monsteret ender opp med å kvele seg selv". Skal man tro Inge vil kommersialiseringen drepe miljøet. At miljøet har gått fra å være en liten gruppe der motstand mot religion var drivkraften, har man nå fått et større miljø der fokuset har blitt flyttet. Slik kan man se at kommersialiseringen av miljøet har forurenset miljøet.

Matrise 7.5. De etablertes syn på miljøet nå

<p>Det har jo blitt en helt annen aksept for denne musikkformen i samfunnet og det er jo først og fremst fordi folk har vist at de er seriøse og har et annet fokus no. Det har blitt normalisert på mange måter (Torstein).</p>	<p>Det har blitt stuerent. Black Metal band spiller på VG topp 20 show, Black Metal band selger såpass mye at de er på VG-listen. Sånn har jo det vært lenge no. Black Metal band spiller med KORK. Melodi Grand Prix. Mange av barrierene er brutt, hele teppet har falt. Vi står litt mer naken (Øyvind).</p>	<p>Det er ikke noe kritikk av hvordan folk ser ut, det bryr eg meg veldig lite om, men det å skulle bedrive Black Metal, men holde det skjult, ha det som en hobby, en går liksom bananas i helgene men i resten av uken skal man kunne passere som en god medborger, det er noe utrolig feigt i å skulle være identiteten sin på innsiden til enhver tid, for å kunne spise av fruktene til andre tider. Eg godtar ikke det som Black Metal, folk kan kalle det hva de vil, men det kommer aldri til å bli Black Metal for meg (Inge).</p>
--	---	---

Matrise 7.5 viser at dagens miljø oppfattes som normalisert miljø, med musikkformen som fokus. Det omtales som stuerent og nakent, og det sees på som negativt for miljøet. Det har ført til er fall i ekthet, der aktørene i dag spiser fruktene av andres handlinger. Man er ikke ekte lengre, man har sin svartmetall-identitet på innsiden. Et vanlig liv og Black Metal er uforenelig dersom man skal oppfattes som ekte. Det skal være konflikt. Man kan ikke være vanlig medborger samtidig som man skal være ekte svartmetaller. De etablerte sitter på

definisjonsmakten i forhold til hva som er ekte eller ikke, og mener at nykommerne forurensner miljøet (Douglas, 1966). På denne måten vil bare de etablerte oppfattes som ekte, og nykommerne vil få lavere status.

De fleste som spiller i band i dag, og som har startet på et seinere tidspunkt, kommer jo inn i miljøet fordi de har en musikkinteresse som de har lyst til å få utløp for [...] i dag handler det mer om å få utløp for en kreativ ambisjon, enn veldig mange av disse bandene som kom på 90-tallet (Torstein).

I dag handler det i mye større grad om å få utløp for en kreativ ambisjon, enn å ta del i en konflikt. Det er større fokus på musikken, og mindre fokus på ideologier og konflikt med kristendommen. Dette har skapt et fall i status og en generasjonsspesifikk skillelinje i status, da de ikke oppfattes som ekte. Er det slik at miljøet mangler en konflikt for å drive det videre? Hvordan stiller nykommerne seg til dagens miljø? Hva er deres oppfattelse av miljøet og konflikter?

Nykommere

Hvordan omtaler nykommerne miljøet i dag? Er de enig at miljøet har endret seg? Legger de mindre vekt på konfliktene og sjokkeffekten?

[...] jeg vil jo tro det har endret seg betraktelig siden 93 da Greven var på forsiden av avisen og tok livet av folk. Før var det nok mer reel frykt. Hva kan disse folkene finne på? For det var jo åpenbart folk som var relativt labile i miljøet. Mens no er jo det, jeg tror ikke det er noen, altså når du først har vært med i Grand Prix, det har jo ikke den slagkraften, det er ikke så spennende lengre. Det har jo mistet den edgen det hadde når det kom (Didrik).

Miljøet har endret seg på flere måter, slik Didrik ser det. Før var miljøet forbundet med frykt, en reel frykt grunnet at miljøet bestod av labile folk. Det å omtale dem som stod bak handlingene som labile, gir en ny indikasjon på at handlingene blir sett ned på blant nykommerne i dag. En

annen endring er at sjokkeffekten er vekke, noe som lot seg godt illustrere ved at et band deltok i Melodi Grand Prix.

Også har jeg òg inntrykk av at før så var det kanskje mer en slags opprørsgreie i litt mer, hva skal man si, rurale miljøer. Ja at det var på en måte sånn, at du kan si at en som kommer fra bedehusmiljøet, og som på en måte gjør opprør mot det. Men no kan du si at det kanskje er litt mer bredere lag, eller bredere gruppe som det rekrutteres fra (Knut).

Endring om at miljøet i dag tiltrekkes av andre folk, og fra et bredere lag trekkes frem flere ganger. Flere steder blir nykommerne omtalt som normale folk, med en annen moral enn de etablerte. Miljøet består ikke av labile folk som får Norge til å fremstå som barbarer.

Det kommer veldig an på hvilken generasjon man snakker om då, for hvis man ser på de etablerte så vil nok de kanskje se på de som veldig ekstreme, sånne typer som kanskje ikke passer inn i samfunnet, kan man si. Eller som er på utkanten av samfunnet. Men for oss nykommere vil jeg heller se på det som at vi er en gjeng med helt normale folk, bare med litt andre interesser. Det gjelder i alle fall for meg og de jeg spiller i band med.[...] Så for oss nykommere, har vi alltid vært ganske normale folk (Henning).

Matrise 7.6. Nykommernes syn på miljøet nå

Det har blitt et miljø der det er mye større aksept for hverandre. [...] Miljøet har blitt mye mer tolerant for veldig mye. Og det er et mye større miljø, mye bredere, flere som vet om det og flere som er en del av det (Nils).	Det har det, og jeg vil ikke si at miljøet har blitt mindre, men jeg vil si at miljøet har blitt annerledes. Det har blitt mer aksept for Black Metal og alle andre metalsjangere generelt. Det har blitt mer akseptert og det er liksom ikke så fjernt lengre (Karsten).	Altså i utgangspunktet er jo det noe med at de som startet med dette her tidlig på 90-tallet, de hadde nok ingen utsikter på kommersiell suksess. [...] Men i dag er det vel en helt annen innfallsvinkel til det, fordi det er en kommersiell suksess, så de som starter innenfor dette her og har en tanke om kommersiell suksess (Didrik).
--	---	---

Nykommerne er bevisste at miljøet har endret seg. Det omtales som mer akseptert, og at man har et mye større miljø enn man hadde før. Dermed har man også mindre konflikter, og miljøet

tiltrekker seg helt andre folk enn tidligere. I dag tiltrekkes miljøet av det som blir omtalt som normale personer, fra alle samfunnslag, med en annen moral enn de etablerte. De har et større fokus på å bli oppfattet som siviliserte, enn ekte.

Det pekes også på at man i dag har en kommersialisering som drivkraft for å begynne med svartmetall, da det allerede er en kommersiell suksess. Dette gjør at det blir mer akseptert, men også at man får en lavere status. Da det ikke oppfattes som ekte, er det ingen krig om statusen heller, slik som det var før. Man har ingen krig som drivkraft i miljøet.

7.5 Hovedlinjer om generasjoner

Hva har analysen om generasjoner lært oss? Ved å analysere miljøet ved bruk av teorier om generasjon, kan man finne et skille mellom aktive og passive generasjoner. Man kan betrakte de etablerte som en aktiv generasjon, da de dannet et felles ideologisk ståsted som miljøet fulgte. Videre finner man da at satanisme som ideologi og handlingene henger tett sammen, og blir knyttet opp mot ekthet. For de etablerte kan det å være ekte sees på som et nøkkelbegrep for status. Men statusen har blitt gitt retrospektivt av handlingene. Satanismen og kirkebrannene kan også forstås som en konflikt mot det kristne Norge, og slik sett fungerer konflikter som en drivkraft i miljøet.

Samtidig finner man at den aktive generasjonen ble etterfulgt av en passiv generasjon, der konflikt, ideologi og handlinger ikke har samme plass i miljøet. Man har mistet moment i miljøet, ved at man verken har konflikt eller sjokkeffekt. Den nye generasjonen har ikke levd ut sitt generasjonspotensiale, da den mangler kreativitet og initiativ. Derimot har man fått et mer akseptert miljø, dog noen vil hevde at det ikke er et svartmetallmiljø. Det tiltrekkes av mange flere, og fra ulike lag. Dette har ført til at de sosiale rammene i miljøet har blitt endret. At norsk Black Metal fikk mye oppmerksomhet og ble en stor eksportvare, får skylden for at disse endringene har skjedd. Kommersialiseringen av sjangeren trekker til seg mange flere enn tidligere, samtidig som den førte til miljøets død i forhold til ekthet.

Hva har så generasjonsanalysen fått frem av verdi? Man kan se at det finnes generasjonsspesifikke skillelinjer for hva som gir status og hvordan den fordeles. De etablerte og

nykommerne sette ulike symbolske grenser i forhold til status, men det er gjennomgående at de etablerte sitter på høyest status, samt mest makt i forhold til å definere hva som gir status.

KAPITTEL 8: "DET SOM EN GANG VAR"¹⁷

8.1 Innledning

"Black Metal-scenen er i bunn og grunn et hierarki" (Erichsen, 2008, s.124). Sitatet er hentet fra den skjønnlitterære boken *Nasjonalsatanisten*, som beskriver en ungs musikers vei inn i det bergenske svartmetallmiljøet. I denne siste delen vil jeg gi en oppsummering av mine hovedfunn og komme med en konklusjon. Hvorfor falt valget av studieobjekt på svartmetallmiljøet? Er svartmetallscenen i bunn og grunn et hierarki?

Bergen har en sentral plass i historien til den norske svartmetallen. Flere av de bandene som regnes som regnes som de første innenfor sjangeren, hører til bergensmiljøet. I de første årene hadde man i all hovedsak et miljø i Bergen og et i Oslo, der samarbeidet var stort. Dette henger sammen med Aarseth sitt plateselskap i Oslo og Pytten sitt lydstudio i Bergen. Miljøet i Bergen er i så måte en viktig del av hele miljøet i Norge.

Svartmetallmiljøet er et relativt ungt miljø, der deler av de som etablerte sjangeren fremdeles er aktive og sentrale i dagens miljø. Det er snakk om et miljø som har virket i litt over 20 år. Dette gir en interessant innfallsvinkel på statushierarkiet, da man har mulighet til å intervju grunnleggerne av sjangeren, og få vite hvordan de mener at status fordeles. Ved bruk av Elias sin figurasjonsteori (1978) og Elias og Scotson sin analyse i *The Established and the Outsiders* (1994) kunne dette bli utforsket, ved å sette de etablerte mot nykommerne i miljøet.

Miljøet har en rik historie som har skapt mye oppmerksomhet. Kirkebranner, drap og tilknytning til ulike ekstreme ideologier er noe av det som har preget fortellingen om det norske svartmetallmiljøet. Ved Halbwachs (1992) og Mannheim (1952) kunne man ha mulighet til å se hvorvidt ideologier og kirkebranner fremdeles var tanker som gjorde opp en del av miljøet, hvor sterkt både handlingene og ideologiene stod, og hvilke skiller man finner mellom generasjonene i forhold til hva som gir status.

¹⁷ Sangtittel hentet fra bandet Burzum og albumet *Hvis Lyset Tar Oss*.

Slik sett vil jeg argumentere for at teoriene passer godt til å belyse temaet og miljøet. Ved valg av abduksjon som teoretisk-metodologisk tilnærming, vil man i møte med forskningsfeltet være farget av tidligere kunnskap eller antakelser, og dermed blir forholdet mellom datainnsamling og teori sett på som en stadig forhandling (Christensen, 1998). Hovedteoriene ble valgt tidlig, mens Douglas (1966) kom sent inn. Slik hadde jeg et teoretisk rammeverk, men selve oppgavens struktur og tyngden på de ulike teorier kom gjennom å jobbe med teori og data samtidig.

8.2 Oppsummering av hovedfunn

For å avslutte der det hele startet: Vil man i svartmetallmiljøet i Bergen finne en sammenheng mellom hvordan status fordeler seg i miljøet, hvordan det kollektive minnet er med på å avgjøre status, og hvordan den fordeles i forhold til generasjoner?

Ved Elias (1978) sin figurasjonssosiologi ser man på sosial eksklusjon og inklusjon. Den studien har vist hvordan status bestemmes av individer som står i gjensidig avhengighet til hverandre, illustrert ved de to figurasjoner de etablerte versus nykommerne. Hovedfunnene kan oppsummeres og fremstilles ved hjelp av tabeller.

Matrise 8.1 Mekanismer for status

	De etablerte	Nykommerne
Ansiennitet	Høy	Lav
Utbredelse	Høy	Lav
Definerende arbeid	Høy	Lav
Ekthet: Opprinnelig miljø	Høy	Lav
Ekthet: Handlinger	Høy	Lav
Ekthet: Ideologi	Høy	Lav

Matrise 8.1 viser hvordan de etablerte systematisk tildeles høyere status enn nykommerne. Mekanismene som gir status er det informantene selv som har skissert, både nykommerne og de etablerte. Ansiennitet, utbredelse og antall definerende arbeid tillegges høy status. Denne markøren for status besitter de etablerte i stor grad, noe som kan virke selvsagt, da de har flere år i miljøet. Samtidig er disse kategoriene et kjennetegn ved de etablerte som fremdeles er aktiv, de

har sluppet album som sees på som viktig og de har stor utbredelse med tanke på fans. Det er derfor de fremdeles kan holde på.

Det å bli oppfattet som ekte tillegges høy status. Ved bruk av Douglas (1966) sin analyse av det rene og det forurensede, kan man skille mellom det som oppleves som ekte og uekte. En av mekanismene som tillegges høy status av både nykommerne og de etablerte er om man var del av det opprinnelige bergenske svartmetallmiljøet. Da oppfattes man som ekte. Dette er et nøkkelbegrep for høy status blant de etablerte. Gjennom å være del av det miljøet som stod for handlingene, vil man også bli oppfattet som ekte. Her er det ikke handlingene i seg selv som er det essensielle, men at man var en del av miljøet som har skrivet seg inn i historien gjennom handlingene. Denne formen for status vil ikke nykommerne ha mulighet til og besitte.

Et annet kjennetegn på om man er ekte eller ikke, viser seg gjennom ideologi. For de etablerte er satanismen en markør for ekthet, mens for nykommerne er det mer snakk om å videreføre et estetisk uttrykk som har blitt en tradisjon. De etablerte vil hevde at nykommerne er urene, da de ikke deler det ideologiske fundamentet. Det er i stor grad de etablerte som sitter på definisjonsmakten i forhold til hva som gir høy og lav status. ”90-talls Black Metal har jo alltid, altså den er den definitivt største ja” (Henning).

Matrise 8.2 Det kollektive minnets virkning på status

	De etablerte	Nykommerne
Bevisst tilhørighet	Sterk før	Sterk før og nå
Handlingene som definerende	Sterk	Sterk
Handlingene som splittende	Sterk	Svak
Ideologisk fundament	Sterk	Svak

Matrise 8.2 viser hvordan informantene bruker det kollektive minnet til miljøet for å fordele status. Her handler det i grove trekk om hvordan de etablerte legitimerer sin egen status gjennom historiske trumfkort, og hvordan nykommerne legger statusverdi inn i historiske hendelser.

Bevisst tilhørighet er det enighet om at var sterk før, men nykommerne mener at den fremdeles er sterk. Den bevisste tilhørigheten forteller oss om hvor sterk tilknyttet man er til et felles miljø gjennom å dele en kollektiv historie. For de etablerte fikk man en svakere tilhørighet til miljøet

da de sosiale rammene ble endret. Da flere nye aktører kom inn i miljøet, ble hele miljøet forurenset, og man følte en svakere tilknytning. De som forurenser miljøet gir man lavere status. De som var del av miljøet da det var sterk tilhørighet, det opprinnelige miljø, gir man høyere status.

Handlingene definerte miljøet og skaffet mye oppmerksomhet. Dette var tiltrekkende for nykommerne som ble bevisste miljøet på grunn av all oppmerksomheten, men splittende for de etablerte. Ved at miljøet tiltrakk seg flere nye aktører, ble de sosiale rammene endret. Dersom man skal anvende Douglas (1966), kan man si at miljøet ble forurenset av nye aktører. De endrede sosiale rammene, kombinert med all den negative oppmerksomheten miljøet fikk, førte til en splittelse. Det er i denne fasen, at de etablerte skiller mellom de som er ekte eller ikke, eller sagt med andre ord, de som tilhørte det opprinnelige miljøet eller ikke.

Satanisme som ideologisk fundament, skapt gjennom et kollektivt minne av det opprinnelige miljøet, er et tegn på renhet for de etablerte. Dette henger sammen med at det er strenge rammer for hva som er lov innenfor sjangeren for at det skal bli oppfattet som svartmetall. Satanisme er en av disse reglene, og slik fungerer det som en indikator på om noe er ekte eller ikke. Nykommerne har svak tilhørighet til ideologi, mens de etablerte har en sterk tilhørighet til ideologien.

Matrise 8.3 Generasjonsspesifikke skillelinjer

	De etablerte	Nykommerne
Ideologi	Kriterium for ekthet	Estetisk tradisjon
Handlingene	Kriterium for ekthet Retrospektiv status	Motstander av handlingene Retrospektiv status
Karakteristikk av selv	Ekte	Normal
Kommersialisering som drivkraft	Svak	Sterk
Sjanger	Strenge rammer	Utfordrer rammer
Konflikt som drivkraft	Sterk	Svak
Sjokkeffekt	Sterk	Svak

Matrise 8.3 viser mer inngående hvordan de to generasjonene setter skillelinjer mellom hva som gir status. For nykommerne er ideologien mer en sjangertradisjon og man begrenser den til et estetisk uttrykk. Men nykommerne ser på de etablerte som ekte, på grunn av ideologien, og de etablerte har dette som et kriterium for ekthet. Det er et skiftende hierarki i forhold til ideologi, da man i større grad finner motstand mot ekstreme ideologier blant nykommerne i dag. Men det er viktig å påpeke at nykommerne tilegner de etablerte status for at de har et ideologisk fundament, men de er selv motstandere. Slik ser de på de etablerte som mer ekte.

Handlingene har blitt gitt status i ettertid, da man kan skrive seg inn i et narrativ om det opprinnelige miljø. Dette er en markør for ekthet, både for etablerte og nykommere. Men det ville ikke gitt status i dag. På samme måte som med ideologien, finner man et skiftende stathierarki, da nykommerne er motstandere av handlinger i dagens miljø. Samtidig blir det påpekt at for eksempel Varg Vikernes sin status, nærmest utelukkende bestemmes ut av handlingene.

Holdningene til handlingene viser også et skille mellom de etablerte og nykommerne i forhold til karakteristikk av seg selv. Nykommerne omtaler seg som normale, i forhold til de etablerte som de beskriver som labile personer med andre holdninger enn dem selv. De etablerte ser på seg selv som ekte. Svartmetall er det naturlige for dem, og de godtar ikke de som bruker det som en identitet i helgene. Man skal være ekte.

Det er kommet en kommersialisering som i større grad preger miljøet i dag enn før. Nykommerne tiltrekkes den kommersielle suksessen som svartmetallen har blitt, og går inn i miljøet med en kommersiell ambisjon. Dette er noe av det som gjør at de etablerte ser på nykommerne som uekte, da de selv ikke hadde en kommersiell ambisjon. De etablerte ville uttrykke noe gjennom svartmetallen, og dermed er de mer ekte eller genuine.

Sjangeren har strenge rammer. Det er noen lover som virker absolutte, dersom man skal oppfattes som ekte, og dermed få høy status. Et eksempel på dette er at satanismen skal stå i sentrum. I dag blir disse rammene utfordret av nykommerne, og slik finner man et skille mellom generasjonene. Men det kan virke som uansett hva nykommerne velger å gjøre, bryte eller overholde lovene, så havner de i en dårlig posisjon i forhold til status. De har således en umulig oppgave dersom de skal få respekt blant de etablerte.

Konflikt virker å være en viktig drivkraft i miljøet. Mye av miljøets historie omhandler konflikt. Konflikt med kirken, som ledet ut i satanisme og kirkebranner. Konflikt innad i miljøet, som ledet ut i drap. Og en stadig pågående konflikt om hva som er ekte eller ikke. Men det kan virke som om konfliktnivået har mistet moment. Dette har ført til at de etablerte omtaler miljøet som dødt. Som Johnny sa, man har et bra miljø, men det er ikke noe Black Metal miljø.

Sjokkeeffekt synes å være sterkere før, og viktigere for de etablerte. Dette kan henge sammen med at konfliktnivået ikke er det samme som før. I dag er miljøet tomt for sjokkeeffekt, og det er snarere den kommersielle suksessen, enn konflikten, som driver miljøet.

Den teoretisk-metodologiske modellen har funnet svar på oppgavens hovedproblemstilling. Med de ulike teoriene har man hatt muligheten til å analysere ulike mekanismer som spiller inn på status, hvordan det kollektive minnet er med på å legitimere status og sett på symbolske grensedragninger som generasjonene drar. Man finner at ved denne analysen kan man gå dypt inn i statushierarkiet og finne ut hvordan status fordeles, hva som gir status og hva som ikke gir status. Hvorfor analyserer man status? Hvilke bidrag til det sosiologiske fagfeltet er denne oppgaven? Hva har man lært?

8.3 Konklusjon

Denne studien skriver seg inn en tradisjon der man ser på status som et alternativ til økonomisk klasseforståelse. I denne tradisjonen er Max Weber (1925) sentral. I Webers teori er status en av markørene som avgjør hvorvidt man har like muligheter eller livssjanser innenfor markedet. Det er ikke lengre bare den økonomiske posisjonen et individ plasseres i som er viktig, men man ser på mulighetene, eller handlingsrommet, dette individet har til å lykkes i forhold til andre i tilsvarende situasjon.

En av måtene å se på mulighetene et individ har, er å se på om dette individet blir utsatt for sosial eksklusjon. Ved Elias (1978) sin figurasjonsteori og Elias og Scotson sitt arbeid i *The Established and the Outsiders* (1994) ser man hvordan sosial eksklusjon og inklusjon skjer. Høy og lav status kan indikere hvorvidt en aktør ekskluderes eller inkluderes. Innad i svartmetallmiljøet kan man tenke at en aktør med høy status, har bedre muligheter for å lykkes

enn en aktør med lav status. En aktør med lav status kan ekskluderes, og dermed vil ikke disse aktørene stå likestilt i forhold til å lykkes på markedet. Hvordan status fordeles, blir bestemt ut i fra de symbolske grensene som aktørene setter.

Av sosiologer som har bidratt stort innenfor denne tradisjonen, er Pierre Bourdieu kanskje den viktigste. Bourdieu (1984) viser hvordan smak er med på å distingvere klasser gjennom hva som tillegges høy og lav status, samt hvordan disse skillene er med på å reproducere sosiale klasser. Michèle Lamont kritiserer Bourdieu i *Money, Morals & Manners* (1992) da hun mener at hans begreper om kulturell kapital og habitus ignorerer symbolske grensedragninger. Denne studien har som mål og komplementere med ulike historiske dimensjoner, da Lamont ikke har stort fokus på dette. Gjennom å analysere status i lys av kollektivt minne og forskjeller på generasjoner, får man denne historiske tidsdimensjonen inn.

Ulike mekanismer som gir status har blitt belyst. Ved bruk av Halbwachs (1992) har oppgaven prøvd å vise hvordan man gjennom historiske trumfkort legitimerer sin posisjon. Dette kan lære oss om hvordan makt og status kan tilskrives, også i ettertid, slik man så i svartmetallmiljøet. Mannheim (1952), Edmunds og Turner (2002) viser hvordan historiske hendelser kan påvirke en generasjonsenhet, og hvordan status kan tillegges endringer disse enhetene kan skape. Men også å vise hvordan den kan forandres fra generasjon til generasjon, gjennom at ulike generasjoner setter symbolske grenser mellom hva som gir status.

I forhold til Webers tese om at status gjør seg gjeldende steder man gjerne ikke hadde forventet det, kan man se at statushierarki finnes i musikksubkulturen som svartmetallmiljøet er. Aktørene trekker symbolske grenser mellom hva som gir status og hva som ikke gir status, samt hva som er ekte og hva som ikke er ekte. I dette miljøet har status som kan legitimeres gjennom historiske trumfkort gjort seg særlig gjeldende, som man også finner når man analyserer ulikhet mellom generasjonene.

VEDLEGG

Intervjuguide

Biografiske spørsmål

1. Kan du fortelle litt om din vei inn i miljøet?
 - a. Når kom du inn? Og på hvilken måte ble du medlem av miljøet? (f.eks introdusert av andre).
 - b. Hvilket inntrykk hadde du av metalmiljøet før du ble en del av det?
 - c. Hva med miljøet tiltrakk deg? Hvorfor nettopp metalmiljøet?
 - d. Har du vært en del av andre miljø tidligere?
 - e. Kan du gi en beskrivelse av miljøet på det tidspunktet du ble en del av det?

Generasjon

1. Hvordan tror du utenforstående ser på miljøet?
2. Har miljøet forandret seg siden oppstarten?
3. I så tilfelle, hva er ulikt nå i forhold til før? Og hva er likt?
4. Finnes det en forskjell på de etablerte i miljøet og nykommerne?
5. Kan man forstå metalmiljøet som en gruppe som er vevd inn i hverandre gjennom en bevisst tilhørighet?
6. Hva tror du lå til grunn for at miljøet tok den retningen det gjorde på tidlig 90-tallet?
7. Hvor viktig var hendelsene tidlig på 90-tallet for å definere miljøet og holde det sammen?
8. Kan man finne noe av samme holdningene som var på 90-tallet den dag i dag?
9. Tror du at den type handlinger kan skje igjen i miljøet?

Kollektiv hukommelse

1. Hva er ditt forhold og dine tanker om hendelsene som skjedde i miljøet på 90-tallet?
2. Hva tenker du om drapene som skjedde på tidlig 90-tallet?

3. Hva tenker du om ideologiene som har vært innad i miljøet? (Som f eks odinisme, satanisme og nynazisme)
4. Hva tenker du om kirkebrannene som ble utført på 90-tallet?
5. Hva var grunnen til kirkebrenningen?
6. Hva er ditt forhold til disse ideologiene?
7. Hvor viktig var disse ideologiene?
8. Lever disse ideologiene videre i miljøet i dag? Og i så fall, hvor viktig er de i dag?
9. Hvor viktig tror du disse ideologiene har vært for å definere miljøet? Innad og for utenforstående.

Statushierarki

1. Hvordan ser du på svartmetalen som kom på tidlig 90-tallet, kontra den musikken som kommer nå?
2. Hva er ekte svartmetall? Hva er de viktigste kriteriene for deg?
3. Hva er viktigst, stil eller musikk?
4. Hvem er det som definerer hva som er ekte og blir dette oppfattet som gyldige kriterier?
5. Er det, slik du ser det, noen aktører i miljøet som har høyere status enn andre?
6. Hvorfor har de høyere status?
7. Hvorfor har andre lavere status?
8. Hvordan ser du på deg selv i forhold til status innad i miljøet?

Sosial bakgrunn

1. Alder?
2. Bosted?
3. Utdanning?
4. Yrke?
5. Mor og fars utdanning og yrke?

Postboks 1047
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47 55 26 21 17
Fax: +47 55 26 50 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Orgnr: 960 221 884

Johannes Hjellbrekke
Sosiologisk institutt Universitetet i Bergen
Rosenbergsgaten 39
5015 BERGEN

Vår dato: 25.09.2013

Vår ref: 35505 / 2 / MB

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 16.09.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>35505</i>	<i>Et studie av kollektiv helse og status hierarki innad i svartmetallmiljøet i Bergen</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Bergen, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Johannes Hjellbrekke</i>
<i>Student</i>	<i>Håvard Berentsen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.07.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Marianne Bøe

Kontaktperson: Marianne Bøe tlf: 55 58 25 83

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Håvard Berentsen Klauvsteina 58 5146 FYLLINGSDALEN

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Årskiftet 2013/2014

NSD, SSI, Universitetet i Oslo, Postboks 1047 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47 22 85 52 11. nsd@nsd.uib.no

NSD/NSD/NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7801 Trondheim. Tel: +47 73 46 18 10. kjartan.skarveth@ntnu.no

NSD/NSD, SSI, Universitetet i Tromsø, 9007 Tromsø. Tel: +47 77 31 43 20. nsd@skjott.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 35505

Formålet med prosjektet er å undersøke kollektiv hukommelse og statushierarki i svartmetal-miljøet i Bergen. Utvalget vil bestå av ca. 10 personer, som rekrutteres via snøballmetode.

Det innhentes muntlig samtykke basert på muntlig informasjon om prosjektet. Personvernombudet forutsetter at det gis muntlig informasjon om følgende for at samtykket skal være gyldig i henhold til personopplysningsloven:

- formålet med prosjektet
- hvilke metoder som vil bli benyttet
- hvilke opplysninger som samles inn
- hva opplysningene skal brukes til
- hvem som vil ha tilgang på opplysningene
- at opplysningene vil bli behandlet konfidensielt
- at det er frivillig å delta
- at man kan trekke seg når som helst uten å måtte begrunne det
- dato for prosjektslutt og at alle innsamlede opplysninger anonymiseres ved prosjektslutt og i den ferdige oppgaven
- kontaktopplysninger til veileder og student.

Det vil innhentes sensitive personopplysninger om rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 a).

Etter samtale med student vurderes det også at det vil kunne forekomme sensitive personopplysninger om at en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 b) selv om det i utgangspunktet ikke legges opp til innhenting av denne type opplysninger.

Det innhentes opplysninger om tredjeperson i form av foreldres utdanning.

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at student setter seg inn i og etterfølger Universitetet i Bergen sine interne rutiner for datasikkerhet, spesielt med tanke på bruk av privat pc til oppbevaring av personidentifiserende data.

Forventet prosjektslutt er 01.07.2014. Datamaterialet anonymiseres ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserende opplysninger fremgår. Lydopptak og epost slettes. Indirekte personidentifiserende opplysninger fjernes, omskrives, eller kategoriseres tilstrekkelig.

LITTERATURLISTE

- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: A social critique of the judgement of taste*, London, Routledge
- Christensen, Karen, Else Jerdal, Atle Møen, Per Solvang og Liv Johanne Syltevik (1998) *Prosess og metode*, Universitetsforlagets Metodebibliotek, Oslo
- Douglas, Mary (1966) *Purity and Danger: An analysis of Concepts of Pollution and Taboo*, London og New York: Routledge
- Edmunds, June og Bryan S. Turner (2002) *Generations, Culture and society*, Open University Press, Buckingham
- Elias, Norbert (1978) *What is Sociology?* Columbia University Press, New York
- Elias, Norbert og John L. Scotson (1994) *The Established and the Outsiders: A Sociological Enquiry into Community Problems*, Sage Publications, London
- Erichsen, Erlend (2008) *Nasjonalsatanisten*, N.W. DAMM & SØN AS
- Forsberg, Kim (2010) *Satanisk symbolbruk i norsk Black metal-kultur*, Universitetet i Tromsø
- Goffman, Erving (1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*, Garden City, New York, Doubleday
- Grønmo, Sigmund (2004) *Samfunnsvitenskapelige metoder*, Fagbokforlaget, Bergen
- Halbwachs, Maurice (1992) *On Collective Memory*, The University of Chicago Press, Chicago
- Heller, Joseph (1961) *Catch-22*, Simon & Schuster, New York
- Hjellbrekke, Johannes (1993) *Verftet og byen. Ein studie i sosial strukturering av historisk medvit*, Universitetet i Bergen

- Hjellbrekke, Johannes (1999) *Yard Work and Worker Memories: An Analysis of Fields and Practices of Remembering from Relationist' Standpoint*, Department of Sociology, University of Bergen
- Jarness, Vegard (2007) *Heretiske gitarer – Eller: Symbolske grenser i den norske punk/hardcorescenen*, Universitetet i Bergen
- Kahn-Harris, Keith (2007) *Extreme Metal: Music and Culture on the Edge*, Berg, Oxford
- Korsnes, Olav [red.] (2008) *Sosiologisk leksikon*, Universitetsforlaget AS, Oslo
- Korsnes, Olav, Marianne Nordli Hansen og Johs. Hjellbrekke [red.] (2014) *Elite og klasse i et egalitært samfunn*, Universitetsforlaget, Oslo
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2009) *Interviews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*, Sage, London
- Lamont, Michèle (1992) *Money, Morals & Manners: The Culture of the French and the American Upper-Middle Class*, The University of Chicago Press, Chicago og London
- Mannheim, Karl (1952) *Collected Works of Karl Mannheim*, London, Routledge
- Moynihan, Michael og Didrik Søderlind (1998) *Lords of Chaos: The Bloody Rise of the Satanic Metal Underground*, Feral House, Port Townsend
- Rem, Håvard (2010) *Innfødte Skrik: Norsk Svartmetall*, Schibsted Forlag, Oslo
- Ulleland, David (2011) *Å stå alene sammen - En studie av black metal-kultur og rus*, Universitetet i Oslo
- Weber, Max (1925) *The Distribution of Power within the Political Community: Class, Status, Party*, i Appelrouth og Edles (2008) *Classical and contemporary sociological theory*, Sage Publications, London, England

Internettsider

Bergens Tidende (26.03.2006) *Taake-vokalist i nazitrøbbel*, hentet 03.02.2014

<http://www.bt.no/bergenpuls/musikk/article351315.ece#.UwYLyRAUBs>

Burrzums blogg (22.03.2010) *Håvard Rem's "Innfødte Skrik - Norsk Svartmetall"*, hentet 03.02.2014

http://www.burzum.org/eng/library/haavard_rem_innfoedte_skrik_norsk_svartmetall.shtml

Quavila fanside på Facebook, hentet 01.03.2014

https://www.facebook.com/quavila/info?ref=page_internal

Nrk (03.12.2009) *Episk svartmetall gjør sitt inntok i Melodi Grand Prix for første gang!* Hentet

03.02.2014 http://www.nrk.no/programmer/tv/melodi_grand_prix/1.6868555

Nrk (19.02.2011) *Historisk metalkonsert*, hentet 03.02.2014 [http://www.nrk.no/kultur/historisk-](http://www.nrk.no/kultur/historisk-metalkonsert-1.7170934)

[metalkonsert-1.7170934](http://www.nrk.no/kultur/historisk-metalkonsert-1.7170934)

Nrk (16.07.2013) *Varg Vikernes pågrepet i Frankrike for massakreplaner*, hentet 03.02.2014

<http://www.nrk.no/verden/varg-vikernes-pagrepet-i-frankrike-1.11135479>

Nrk (05.04.2013) *Legger ned legendarisk metalstudio*, hentet 17.03.2014

<http://www.nrk.no/hordaland/legger-ned-legendarisk-studio-1.10974761>

NSD personvern, hentet 31.03.2014 <http://www.nsd.uib.no/personvern/>

Dokumentarer

Grude, Torsten (1998) *Satan rir media*, Subfilm in co-production with TV2

Dunn, Sam (2005) *Metal: A Headbanger's Journey*, Seville Pictures, Warner Home Video

Musikk

Burzum (1994) "Det som en gang var", *Hvis lyset tar oss*, Misanthropy Records, Suffolk, England

Enslaved (2003) "As Fire Swept Clean the Earth", *Below the Lights*, Osmose Productions, Beaurainville, Frankrike

Mayhem (1994) "De Mysteriis Dom Sathanas", *De Mysteriis Dom Sathanas*, Deathlike Silence Productions, Oslo, Norge

Taake (2011) "Helvetesmakt", *Noregs Vaapen*, Karisma Records, Bergen, Norge

Taake (2005) "Hordaland Doedskvad" *Hordalands Doedskvad*, Karisma Records, Bergen, Norge